

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

13
B
7

6

1-C

31

6

1 L

13

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

23.6.5.

18
C

6.1.6.34.

1
Rubeni Elector. lib. 11

$$\frac{\frac{H}{1}}{ss}$$

Collig. Rom. Societ. Jesu

PHILIPPI RVBENI
ELECTORVM
LIBRI II.

In quibus antiqui Ritus, Emenda-
tiones, Censuræ.

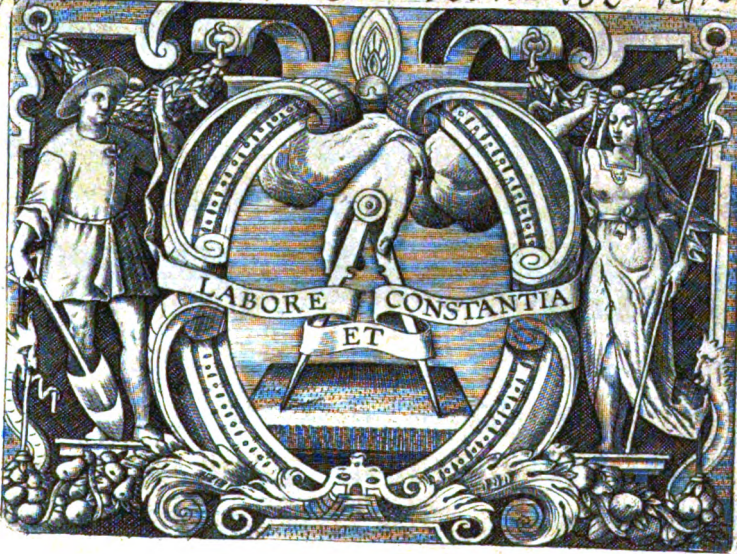

Catalog. EIVSDEM *Inscript.*

ad IVSTVM LIPSIUM Poëmatia.

Bibliotheca Sect. Coll. Rom. Soc. Jesu

ANTVERPIAE,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Ioannem Moretum.

cId. Idc. viii.

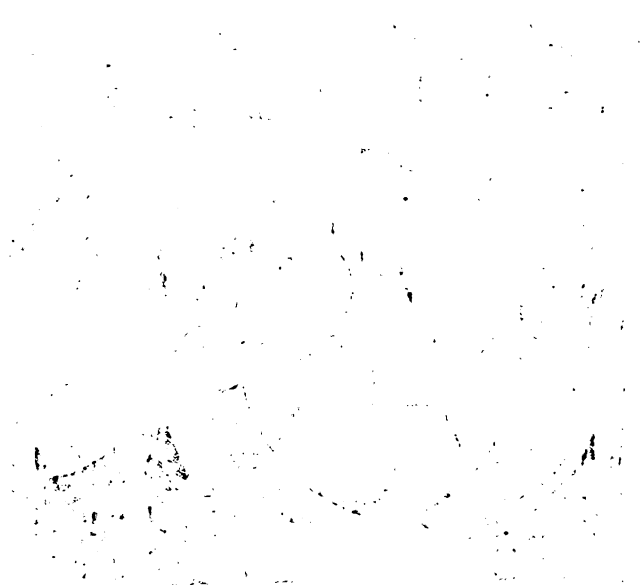
B.

S

THE
HISTORICAL
RECORD

OF THE
CITY OF NEW YORK

FROM 1624 TO 1898

PUBLISHED BY
THE CITY OF NEW YORK
JULY 1898

NOBILISS. ET AMPLISS.
DOMINO
IOANNI RICHARDOTO
SENATVS BELGICI
PRINCIPI.

Ximia profectò dignitas est eorum qui sedent in puppi, clauumque Reipub. tenent ac gubernant. Sunt enim arbitri rerum humanarum, imò velut mens & anima ciuitatis, ac supremi rectoris vmbra quædam & imago. Verùm hanc fortunam vt multi cupiunt, ita pauci numero capiunt. Ad scientiam principem & dominam (ita ciuilem hanc Peripateticorum ille coryphæus indigitat) magnis opus est præsiidiis & adiuuentis. Habet amplissimus iste honos suum onus, cui sustinendo prudentiâ ac virtute, quasi gemino tibicine, fulciri debet. *Plura enim, vt benè animaduertit historicorum prudentissimus, in summâ fortunâ auspiciis & consiliis, quàm telis & manibus geruntur.* Idcirco dux ille Græciæ, quod præclare notat eloquentiæ Romanæ antistes,

numquam optat, A iacis vti similes decem
habeat, sed vt Nestoris: id si contigerit,
non dubitat, quin Troiam, cum facili nego-
tio, tum breuissimo tempore, sit expugna-
turus. Et his te gradibus, PRAESES AMPLIS-
SIME, qui nostræ es ætatis Nestor, & vt ille,

*--hominū
longè opti-
mus unus
Consilio &
sermone.

— * βεβηκέν ὄχ' αἰεὶ ἀπάνταν

Βαλὴν καὶ μύθοισιν,

in id euectum videmus, super quod ascendi
non potest. Hinc singularis illa SERENISS.
erga te PRINCIPVM caritas: sed & om-
nium, quotquot ipsis triginta vel amplius ab-
hinc annis hisce regionibus cum imperio præ-
fuerunt. Mira certè res, & pænè supra fidem,
diuersis ex æquo placere, & apud plures v-
num eundemque gratiæ & auctoritatis lo-
cum obtinere. Sed nimirum magnæ virtutis
ea vis est, vt sine lenociniis, sine conciliatri-
culis ipsa se commendet; & quamuis nihil
ad gratiam faciat, omnia tamen sint grata quæ
facit. Quinetiam vel inuitam vltro ipse ve-
stigat & ambit Honor: vtque prouidus ac
diligens nauarchus nauigandi peritissimos,
architectus ædificandi, legit & assumit; ita
boni prudentesque Principes eos asciscunt
sibi consiliarios & adiutores, quos aptissimos
ad Rempub. & idoneos maximè iudicant.
Cuius quidem ordinis atque loci non minùs
meri-

meritis quàm dignatione sine controuersia
 longè tu princeps, qui congestis omnibus à
 Deo bonis, ita imples omnia, quemadmo-
 dum alij singula; præterque excellens inge-
 nium, raram doctrinam, multarumque no-
 titiam linguarum (quas quidem singulas sic
 tenes, nullam vt aliam scire videaris) eam
 prudentiam eumque rerum vsum possides,
 vt viri πολυπραγῆς germana quædam effigies
 & simulacrum existas. ~~Quicquid~~ quicquid grauitè ac
 prudenter in legationibus obeundis, fœderi-
 bus fandiendis, omniq̃ue administratione
 Reipub. ex quo Dei benignitate guberna-
 culis admotus es, in terrâ Belgicâ gestum est,
 id est eâ quâ nulla nostro sæculo vel fortunæ
 ludo magis exercita; vel plures & maiores
 rerum conuersiones & vidit & sensit, tuâ
 potissimùm ope, tuo consilio gestum est.
 Quòd pro tempestate & præcellâ belli Gal-
 lici, quæ tam atrociter in nos detonuit, pri-
 stina serenitas, velut postliminio; restituta:
 quòd ab Angliâ tranquillitas, & Alcedonia
 in illo mari, quod decumanis antèa flucti-
 bus agebatur: quòd libera denique cum vtro-
 que regno commercia, & quibus vnaquæque
 præ ceteris abundat regio, cum vicinis ea li-
 beraliter participat, teterrimæque belli cla-
 des in bona pacis conuersæ sunt: id optimis
 3 quidem

quidem PRINCIPIBVS, quorum auspiciis, sed
& tibi, cuius maximè ductu res gesta, acce-
ptum ferri debet. Et, Deo faciente, iam ac-
cedet palma tertia: iam aliquando Christia-
num ——— *pax missa per orbem*

Ferrea belligeri compescet limina Iani.

Ita spondent tum industria ac prudentia tua,
tum illud dulce loquendi pondus, quo in
quamvis cumque partem animos inclinas, &
Gallicani instar Alcide, leni quadam & blan-
dâ vi rapis: sed & nescio quis Genius, qui
conatus tuos secundat, & quicquid suscipis,
quicquid aggredieris, ad felicem exitum per-
ducit. vt meritò de te dici possit; quemad-
modum in fabulis Anij regis filiæ quidlibet
tactu sui vertebant

In segetem laticemq, meri baccamq, Minervæ,
sic vbique facundiâ, prudentiâ, felicitate tuâ,
discordiam concordia, tumultum otio, bel-
lum pace commutari. O laudem insignem
& omni omnino præconio maiorem! Quid
habuit Græcia, quid Italia præstantius? Eat,
eat ostentatrix sui vetustas, triplicique Pom-
peij curru laureâque glorietur; multò certè
laudabilius fuerit, terna (terna, inquam, ani-
mo bonæ spei pleno) grauiſſimorum incen-
dia bellorum exstinxisse, quibus non tantùm
Europa, sed etiam sola terrarum vltimarum,
& alio

& alio calentes sole populi conflagrarint.
Iactet illa licet inclyta nomina titulósque
deuictarum cruore gentium óblitos, Nicato-
ras, Poliorcetas, Callinicos, Asiaticos, Mace-
donicos, Africanos; omnibus illustrior &
tum Deo tum hominibus, qui mite genus
sumus, multò gratior & acceptior titulus PA-
CATORIS. Quòd si lumen illud & orna-
mentum Athenarum Pericles omnibus suis
& victoriis & præclaris in repub. factis ante-
posuit, quòd eius operâ pullam nemo vestem
induisset; quantâ dignum prædicatione,
quòd operâ tuâ pro pullâ candidam omnes
sumunt, omnes quasi nouum adepti fatum,
gaudio gestiunt & exsultant? quam ego lau-
dationem, quæ eulogia cum vocibus illis pu-
blici sensus indicibus conferam, quibus com-
munis quasi parens, & à POTENTISSIMO
REGE & SERENISSIMIS PRINCIPIBUS
proximus publicæ felicitatis auctor, publicè
passim & priuatim audis? Nam ita profectò
res est: cessit, cessit liuida illa Dea, quæ
plerumq; eminentis fortunæ comes. Emer-
sit è tenebris Veritas, lucémque suam latè
distulit ac diffudit. Nemo non videt, quâ
caritate publico te impendas; vtque siderum
modo, quæ irrequieta semper cursus suos
explicant, quasi in perpetuâ quadam vigiliâ,
num-

numquam oculos à republicâ dimoueas, & in tanto rerum vndique accurrentium congestu vix otiosum spiritum ducas, vt cunctis negotio tuo otium, curâ ac sollicitudine securitatem præstes. Sed hæc vnus angustiiis epistolij velle concludere, id verò sit

* *magnam
vata per-
transire
profundū.*

— * *ἡ δὲ περὶ μέγα λαΐμα θαλάσσης.*

Ibunt in Fastos & Annales: & vt quisque scriptorum veritatis erit studiosissimus, ita plurimùm in laudum tuarum commemoratione versabitur. Nos aliqua libanda dumtaxat existimauimus, omnibus vt perspicuum foret, vel magnitudinis tuæ contemplatione, deligendum vnum ante alios te fuisse, cuius amplissimum huic pagine nomen inscriberem: vt eo velut vmbone aduersus maledicentiæ tela tutus tectusque essem, eiusque solo vel splendore, non aliter quàm Achillis aspectu Phryges ac Barbari, Calumnia, quæ semper in procinctu, perculsa pedem referret. Nec enim metuo, ne quis hæc ipsa tenuiora censeat, quàm vt offerri decorè tibi possiat. Notum nimis ac testatum, quarum olim artium exististi cultor, earum nunc esse patronum; atque etiam in loco, quando cum influentibus negotiis paria fecisti, laxando paullulùm animo, respicere eas & recolere. Neque verò minùs apud omnes peruulgata, facili-

facilitas & humanitas tua singularis, & illa
difficillima comitatis cum grauitate societas.
Postremò scitur (& quo sciatur, nihil ego re-
liquum mihi facio) quibus & quantis tibi
beneficiis sim vadatus. Constat me proflu-
xisse è fonte domus ac disciplinæ tuæ, quam-
que præcipuam duco felicitatis meæ partem,
ære & librâ tuum esse, meosque adeò labo-
res ex æsse tibi deberi. Quod igitur non mo-
dò consuetudinis muta lex, verum etiam of-
ficij sanctissima religio iubet, hoc Amplitu-
dini tuæ scriptum, maximam partem Romæ
conciannatum, velut *ἀνάστυα* tutelari Numini,
do, dico. Vt optimi consulas, per ego tuum
te Genium obsecro & obtestor; Deum au-
tem OPT. MAX. votis conceptis veneror, vt
publicis te commodis, NOBILISSIME &
AMPLISSIME DOMINE, diu commodare,
& in hac statione mortali diurnare velit.

AD LECTOREM.

VA cuique saculo nota, suum insigne. Nostrum hoc loquax atque streperum, & scriptis potius quam factis secundum. Declarant illi ca-
piofi librorum indices, qui in omni genere litterarum semestri quaque spatio vulgantur, quibusque vel solis peruolutandis tantum non aetas hominis occupetur. Quid facias hi mores,

* sales nunc
homines
sunt.
* tempori
seruire.

* ——— Τῶν νῦν βιβλίων.

Nos etiam, Lector, * καὶ γὰρ ταῦτά γε inripimus, & aliqua ratione providere, ne tacite & absque sonitu vita cursum conficiamus, ac perinde quasi scenica satellitia, silentes, hiantesque prateriamur. Ergo char-
tis aliquid illeuimus, & operam Critica dedimus, quam haut parum multi superuacaneam, neque minus hodie fugiendam, quam in sano corpore Chirur-
giam volunt. Quod utinam ita res haberet, ac nihil usquam nobis erratorum mendorumque reli-
quum elegantium & eruditorum hominum acumen & industria fecissent! Melius certe cum libris, me-
lius cum litteris ageretur, neque toties inter legen-
dum velut in rupes & scopulos impingeremus. Ve-
rumtamen si quis tam laevis aut cecus animi, nihi-
lo minus ut nigrum apponendum mihi calculum
censeat, prouocabimus, ut olim quidam à Philippo
Mace-

Macedone oscitante & dormitabundo ad vigilem
 & attentum, à iudice parum aquo vel negligenti
 (nolo dicere, imperito) ad eum qui diligenter animum
 aduertet, iustisque nostra ponderibus examinabit. Is
 enim reapse deprehendet, non temerè alicubi ferrum
 & ignem usurpatum. Nisi fortè quisquam repe-
 riatur tam ambitiosè tristis, ut in crimen etiam
 vocet, quæ animi & amœnitatis gratiâ, velut acroa-
 mata quadam, in medium adduxi. Quæ sanè de-
 fensione opus non habent, cum nota ampliacionis, hoc
 adiecta consilio, sententiam nostram satis superq;
 declaret. Sed nec, ut opinor, de genere scriptio-
 nis de-
 sultorio, deque Ritualibus adiunctis & admixtis.
 Vt enim

— contextæ viridantes floribus herbæ
 suauissimos miscent odores: ut sensum oculorum ma-
 ximè permulcent

— & suaue rubens narcissus,

Et crocus alternâ coniungens lilia calthâ:
 sic ad delectationem & voluptatem Lectoris nihil hac
 varietate & commutatione aptius. Premit etiam
 * πάλιν & ille καὶ πάλιν & IUSTVS LIPSIVS, qui
 anno superiore proximo reipub. litteraria, cui dono
 quodam Providentia genitus erat, mihiq; meo gra-
 uissimo tum damno tum dolore est ereptus. Quod ad
 membranas & scriptos, quos cito, codices attinet,
 eorū usura partim Louanij, partim Roma mihi fuit,
 cum in Bibliothecâ Vaticanâ, tum eâ quam impenso

* omni sa-
 pientiâ ac
 virtute
 præditus.

* * 2

pretio

pretio comparatam, & omni genere librorum benè
 instructam, nobilitatis Romana planè princeps & in-
 ter lumina purpuratorum Patrum A S C A N I V S
 C O L V M N A fidei curag, mea liberaliter commise-
 rat; quâque diutiùs magnâ cum iucunditate, sed &
 aliquo fortè bono litterarum, uti frui potuissem,
 nisi parentis imperium, amicorum hortatus ac p̃ces,
 ipsius denique patria reuocantis quasi vox alia nos
 omnia missa facere & abrumpere coëgisset. Vale be-
 ninole Lector, & his faue, qua fauorem merebuntur;
 qua minùs, condona.

I N-

INDEX CAPITVM

LIBRI I.

CAPVT I.

- M**os antiquus in opidis con-
dendis. Depalare quid
apud Tertullianum. Vrbs vnde
dicta. pag. 1.
CAP. I. De communi loco quid
præter Plautum Artemidorus.
pag. 4.
CAP. III. Ciceronis Oratio pro
Sullâ mendis aliquot expurga-
ta. 4.
CAP. IV. Ciceronis lectio defen-
sæ. Vehens pro eo qui vehitur.
5.
CAP. V. De die lustrico plura
veterum scriptorum loca. Di-
uersus is pro sexu. Aristoteles
& Plautus explicati. 6.
CAP. VI. Quis Antiochus rex
apud Plautum. 8.
CAP. VII. Restitutio loci Cice-
roniani. Velia pro villâ. 9.
CAP. VIII. In Cæsare complu-
sculæ correctiones. 10.
CAP. IX. Oratio Ciceronis pro
Sullâ duobus locis emendata. 12.
CAP. X. In Hirtio non paruz
rei coniectura, Iubam à Petreio
cæsum; non, vt vulgò legitur,
hunc ab illo. Florus & Oro-
sius obiter correcti. 12.
CAP. XI. Quibus victimis fa-
ctum in Suonectanilibus. Dio-
nysius Halicarnass. emendatus.
14.

- CAP. XII. Ciceronis labes duæ
deterisæ. 15.
CAP. XIII. De duplici Plauti
loco coniectura. 16.
CAP. XIV. De verbo Populares
quidam non prostrita: vex po-
puli latè patens. In Glossario
vetere diuinitio. 17.
CAP. XV. Lux Hirtio. 18.
CAP. XVI. Quinctiliani locus in
Declamat. purgatus. 19.
CAP. XVII. Quid sinus togæ.
Quinctilianus illustratus. 20.
CAP. XVII. Medicina Liuij
duobus vulneribus. 22.
CAP. XIX. Valerio Maximo
vox fugitiua restituta. 23.
CAP. XX. Antilogiam in Cæsa-
re videri. 23.
CAP. XXI. In Licio vera feri-
ptura reposita. 24.
CAP. XXII. Quæsitum super
loco Cæsaris. Curia in insula.
Appianus correctus. 24.
CAP. XXIII. Liuius de opinio-
ne emendatus. 26.
CAP. XXIV. Vocula Cæsari red-
dita. Erratum sanctius ab eo
apertum. 26.
CAP. XXV. Liuij & Siliij abas. 28.
CAP. XXVI. Cartij numeralis
error de exercitu Darij. 29.
CAP. XXVII. Antilogia suspi-
cio ab Hirtio & Suetonio segre-
gata. 30.
CAP.

CAP. XXVIII. Liuij loci (cor-) rigitur & declaratur. 31.

CAP. XXIX. Vitium in Curtio animaduersum. Roxanē Oxythris, nō Cohortani filiam fuisse. 31.

CAP. XXX. De Circo & mappe missione. 32.

CAP. XXXI. Desperatus & depositus Liuij locus sanatus. 33.

CAP. XXXII. Conatus in duobus Hirtij locis emac blandis. 34.

CAP. XXXIII. Q. Curtius aliquoties castigatus. 35.

CAP. XXXIV. Quid Abacus & Delphica. Quando Romam & unde aduecti. Quā materia.

LIBRI II

CAP. I. Vestibus olim uetus & tituli inscripti. sed & imagines in texta. 45.

CAP. II. Mendum ē Propertio extitum. Sententia melior & argutior reposita. 47.

CAP. III. Liuij locus de coniectura correctus. 48.

CAP. IV. In Hirtio coniectura. Verba in ordinem reposita. 49.

CAP. V. Lucani incogitaptia & emendatio. 50.

CAP. VI. Liuij lux & sanitas. 50.

CAP. VII. Taxatus Caesaris locus & tentatus. 51.

CAP. VIII. De simpulo siue simpunio. Scholiastes Iuuenalis & Varro correcti. 52.

CAP. IX. Duum Liuij locorum correctio. 53.

CAP. X. Petronius correctus &

quomodoq; uasa in iis disposita. In Plinio coniectura. 36.

CAP. XXV. Caesaris quædam loca tentata. 38.

CAP. XXXVI. In Liuiio diuinationes. 39.

CAP. XXXVII. Curtij duo loci pristino nitore restituti. 39.

CAP. XXXVIII. De Armillis collectanea. Glossæ & Hidorus emendati. Tertullianus illustratus. 40.

CAP. XXXIX. Coniectura triplex in Liuiio. Vna in Ammiano. 42.

CAP. XL. In Polybio loci nomen de optione repositum. 43.

CAP. XI. Liuij locus emaculatus. 44.

CAP. XII. De veste militari. Publicius ea data. Sagum, Laberna, Pannula, Armilauca. De colore vestium militarium disc-

ptatum. 45.

CAP. XIII. Occultior significatio vocis Commicatus, & exemplum. 48.

CAP. XIV. Soleis feminarum inferri clauis, geminæ. Calcei purpurei, inter puncti auratis prælati. Crepidæ æratæ. Calcei pedum quasi vincla. 49.

CAP. XV. De numero copiarum. Rom. ad Cannas. Liuius ex Siko emendatus. 51.

CAP. XVI. Veteres hauri semper ad legem Grammaticorū scripsisse,

- plisse, ei que rei exempla. 62.
- CAP. XVII. Agellij duo foedis-
sima stigmata sublata. 63.
- CAP. XVIII. Vlpianus explica-
tus de Sparsionibus equorum.
Quid Spartor? 64.
- CAP. XIX. Percutiendi verbum
rariore significato. 65.
- CAP. XX. De tunica interiore
disceptatum. Ovidius, Plutar-
chus, Agellius explicati. 65.
- CAP. XXI. *Περύπια* & curiosi-
tas Pauli Louij. 67.
- CAP. XXII. In Agellio glosse-
mata quædam expuncta. 68.
- CAP. XXIII. Dissensus scripto-
rū in annis imperij Titiani. 69.
- CAP. XXIV. Sui numerus Sue-
tonio restitutus. 70.
- CAP. XXV. De sacris Apicibus,
eorumq; materia & forma. Ga-
lerus, Albogalerus, Apiculum.
Varronis lectio defensa. 71.
- CAP. XXVI. Iuuenalis emenda-
tus & scolis quam vulgo enarra-
tus. 74.
- CAP. XXVII. Suetonius & Dio,
siue potius Xiphilinus, leui cor-
rectione in gratiam reconcilia-
ti. 75.
- CAP. XXVIII. In Scholiaste
Iuuenalis vetus scriptura inte-
grata. 76.
- CAP. XXIX. Iulij Frontini de
Strategematis plusecula loca sa-
nata. 77.
- CAP. XXX. Adoratio sacre pur-
puræ. Non omnes ad eam pro-
miscuè admissi. A Constantio
coepit, & hodie etiam in vsu. 79.
- CAP. XXXI. Qui Dini fratres
in Lampridio. Vopiscus corre-
ctus. 80.
- CAP. XXXII. E Iulio Frontino
pluria vitia sublata. 81.
- CAP. XXXIII. De versibus ali-
quot Claudiani cōiecturæ. Nu-
meri militares. 82.
- CAP. XXXIV. De cultu sacra-
rum arborum. Longe lateque
diffusam hanc superstitionem
fuisse, & in Conciliis sæpe dam-
natam. 83.
- CAP. XXXV. Frontinus de A-
queductib. duobus locis corre-
ctus. 85.
- CAP. XXXVI. De pueris ac puel-
lis alimentariis. 86.
- CAP. XXXVII. In Claudiano
diuinationes. Dissensus à viro
docto. 88.

THEO-

THEOGNIS.

Τὸς ἀγαθὸς ἄλλῳ μάλα μέμφεται, ἄλλῳ ἐπαίρει

Τὰν δ' κακῶν μήτιν γόνεται ἰδεμία.

Ille bonos culpat grauiter, hic laudibus ornat;

Praurorum verò mentio nulla hominum.

PHILIPPI RVBENI ELECTORVM LIBER I.

CAPVT I.

*Mos antiquus in opidis condendis . Depalare quid
apud Tertullianum. Vrbs unde dicta.*

INVERSA sunt hominum studia,

* Καὶ ἄλλος ἄλλῃ κατὰ τὴν ἰαύνηται.

* Et alia
res alij vo-
luptatem
creas.

Me quidem, vt verum proloquar, antiqua
delectant. Quippini? inter vetera tot mo-
nimenta, quæ passim in oculos incurrunt,

* σέβας δ' ἔχει εἰσπρόσῳτα.

* - habet
stupor affi-
cientem.

Itaque paullatim è Scriptoribus collectum
imus, quæ maximè eò facere videntur, vt

varijs inter se locis comparatis & quasi collisis abstrusum veri-
tatis lumen effulgeat. Specimen aliquod in his libellis vnà cum
Criticiis dabimus, & initium quidem ab opidis condendis, omi-
nis causâ, sumemus. Primum igitur obseruo, palis siue termi-
nis, qui opidum condituri essent, spatium ei destinatum signa-
se & finisse. Liuius lib. I. Pomerium dicit esse circa murum locum,
quem in condendis urbibus quondam Etrusci, quâ murum ducturi erant,
certis circa terminis inauguratò consecrabant. Ex quibus verbis, non
tam muri locum, quàm largiùs quicquid pomerij esset, termina-
bant. Ita & Varro IV. De L. L. Cippi pomerij sunt circa Romam.
Tacitus de Româ vetere, lib. XII. Inde certis spatijs lapides per ima
montis Palatini. Tertullianus hoc dixit meo animo, Depalare. vt
in Apologet. cap. X. Mons, quem incoluerat, Saturnius dictus; ciui-
tas, quam depalauerat, Saturnia usque nunc est. Et Metaphorâ scitâ,
aduersus Herinog. cap. XXIX. Omnia opera sua Deus ordine con-
summauit,

A

summauit,

*summanit, incultis primò elementis depalans quodammodo mundum, dehinc exornatis velut dedicans. Nec aliter aduersus Marcionem lib. v. cap. vi. de Paulo Apostolo: Nam quòd architectum se prudentem affirmat, hoc inuenimus significari depalatorem disciplina diuinæ. Vbi quod interpretes explicant, Propalatorem, & quasi à palàm deducunt, haud placet, & priores sanè loci refutant. Sed architectum ille explicat quasi conditorem, & qui fines posuerit disciplina diuinæ. Ergo primùm termini. quid deinde? Aratrum terræ impressum formâ & modo, quem Cato apud Isidorum promit, lib. xv. *Qui urbem nouam condit, tauro & vaccâ aret: vbi arauerit, murum faciat: vbi portam esse vult, aratrum sustollat & portet, vt portam vocet.* Similia aut plura Io. Zonaras in Romulo: *Ρωμύλος θάψας τὸν ἀδελφὸν ὥκισεν τὴν πόλιν, καὶ βοῦν ἄρρενα συζεύξας θηλεῖα, καὶ ἀρότρῳ ὕψην χαλκίῳ ἑμβαλὼν, αὐτὸς μὲν αὐλάχα βαθεῖαν κυκλοτερῆ περιέγραψεν. οἱ δὲ ἐπὶ ὁδοὶ τὰς βώλας, αἷς ἀνίστη τὸ ἀροτρῶν, εἶσιν πάσας τῆς αὐλάκος περιέσρεφον. καὶ ὅπου μὲν ἔμελλεν τὸ τεῖχος ἀνίστασθαι, καθεῶς εἰρηται, ἢ αὐλάξ ἐπέστη. ἔπειτα δὲ πύλας σῆσται διανοῶντο, δὲ ξίλεμμα ἐποίησιν τῆς αὐλάκος, τὸ ἀροτρῶν ἀνέχοντες ὑπερθεῖν. Πᾶν μὲν γὰρ τεῖχος νομίζουσιν ἥρῶν. τὰς δὲ πύλας ἐπερὶ ἦγοντο ἡεῖς, οὐκ ὡς τὰ μὲν δι' αὐτῶν εἰσάγειν, τὰ δὲ δι' ἀποπέμψαντες ἦν ἀναγκάσιον καὶ μὴ κατὰ τῶν. Romulus cum fratrem sepelisset, urbem condidit, & bouem marem vaccâ adiungens, areumque vomerem aratro inferens, ipse sulcum profundum in orbem circumduxit. qui sequebantur glebas, quas aratrum excitasset, omnes intra sulcum reiciebant. Atque vbi murus extruendus erat, vt dictum est, sulcus ducebatur: vbi verò portas statuere volebant, interruptio sulci atque intervalum fiebat, aratro sublato. Nam omnem murum sanctum arbitrantur. Quòd si idem in portis, tum nec inferre nec efferre per eas necessaria liceret & quæ non pura. Similia Plutarchus in eâ re, imò ab ipso Zonaras, qui sæpè eum transscribit. nisi quòd vbi hic αὐλάχα βαθεῖαν κυκλοτερῆ περιγράφει, sulcum profundum in orbem circumducit, ille αὐλάχα βαθεῖαν περιάγει τοῖς τέρμασι, sulcum profundum circumducit terminis. vbi benè hoc de terminis tangit, & non facit prisca Romanam circularem: vti certè nec fuit. Dionysius quidem disertè, vbi hæc narrat, περιγράφει τετράγωνον σχῆμα τῆς πόλεως, colli quadrangulam figuram circumscribit: & Festus indicat in voce Quadrata. Addit Dionysius: Ἐξ ἑ Ρωμαίοις τὸ τῆς περιεστροφῆς ἢ χωρίον ἐν οἰκισμοῖς πάλαι ὠνομάζοντο. Ex quo Romanis istud de circumaratione in condendis**

condendis opidis hodieque manet. Varro hoc quoque totum, vt ple-
raque antiquitatis (exstaret modò) monuit lib. iv. De L.L. *Opi-
da condebant in Latio Etrusco ritu multa, id est, iunctis bobus tauro &
vacca interiore, aratro circumagebant sulcum. Terram unde exscalpse-
rant, Fossam vocabant, & introrsum factum, Murum. Postea quod
fiebat orbis, Vrbs. Sed quod est introrsum factum, putarem me-
lius, iactū. vti ex Zonarā & Plutarcho discimus fieri solere. Cu-
mulus scilicet ille terræ, siue porca altior appellata Murus. De
hoc sulco & Festus: *Primigenius sulcus, qui in nouā vrbe condendā
tauro & vacca designationis causā imprimitur. Tangit Isidorus:
Vrbs vocata ab orbe, vel ab vrbo parte aratri, quod in vrbe condendā
adhiberi solet. Et Pomponius tit. De verb. sign. Vrbs ab vrbo appel-
lata est. vrbare est aratro definire. & Varus ait, vrbum appellari cur-
uaturam aratri, quod in vrbe condendā adhiberi solet. Hinc est illud,**

Optauitque locum regno & concludere sulco.

Sed & Manilius de toto more, lib. iv.

Vrbibus augebit terras, iunctisque iuuentis

Mœnia succinctus curuo describet aratro.

Et signum colonix opidive conditi taurus & vacca, aut alter co-
rum, in numis passim. Quod ipsum Romæ in veteri vrbe Tacit-
us agnoscit XII. Ann. *Foro Boario aneum tauri simulacrum aspici-
mus, quòd id genus animalium in condendis opidis aratro subditur. Et
Xiphilinus de Commodò: Τὴν δὲ Ρωμαίων ἀθάνατον, Ὀτυχήν κολωνίαν,
οἰκουμένην τῆς γῆς (καὶ γὰρ ἀποικὸν αὐτὴν αὐτὰ δόξαϊν ἐβούλετο) ἐπωνόμασε. καὶ
ἀνδρίας τε αὐτῶν χρυσῶς χιλίαν λίτρων μετὰ τε ζεύγεσσι καὶ βοῶς θηλείας ἐγένετο.
Romam immortalem, fortunatam coloniam, orbem terrarum appella-
uit. volebat enim omnino urbem suam esse coloniam videri: & ideò
statuæ ei aurea mille librarum cum tauro & vacca posita est. Nec verò
in condendis solùm opidis, sed & euertendis, adhibitum ara-
trum. Seneca de Clement. lib. i. cap. vlt. *Injicere testis ignem, ara-
trum vetustis vrbibus inducere, potentiam putat. Horatius:**

imprimeretque muris

Hostile aratrum exercitus insolens.

Adde IC^{um} L. XXI. Quibus mod. vsus fr. amitt. & satis erit exem-
plorum. At frustra est totaque errat viâ Cælius Rhodiginus,
cùm hæc verba Ciceronis, *vt vexillum videres, & aratrum cir-
cumduceres*, ad excidium referenda censet, quæ nemo non videt

ad deductionem coloniarum pertinere. Sed non est lege agendum cum eo, cui nihil pensius fuit, quam multa concēturare, numerumque librorum & grandes titulos ac lemmata venditare. Extremum erit quod Festus scribit in *Quadrata*: locum ante templum Apollinis in Palatio sic dici, *ubi reposita sunt, quae solent boni omnis gratia in vrbe condenda adhiberi.*

CAP. II.

*De communi loco quid prater Plautum
Artemidorus.*

PRologus Plautinus, sed non Plauti, sic ait:
Ea tempestate flos poetarum fuit,

Qui nunc abierunt hinc ad communem locum.

Clara res est, omnesque scimus eum significari locum, quod imus omnes. Tamen quia sumpta ea dictio est communi vulgi sermone, pro bono facturus mihi videor, si fido teste firmem. Is est Artemidorus lib. i. cap. LXXX. Narrat quendam per somnium sibi visum in lupanar ingredi, nec posse inde retroire. Is, inquit, post aliquot dies mortuus est. merito. Κοινὸς γὰρ ὁ τόπος οὗτος καλεῖται, ὡς καὶ ὁ τοῦ νεκροῦ δεχόμενος. Communis enim locus ille appellatur, ut & is qui mortuos suscipit.

CAP. III.

Ciceronis oratio pro Sullâ mendis aliquot expurgata.

POST tot eruditos homines, qui in Cicerone emendando multum & laboris & operæ consumpserunt, superesse videntur quæ notemus. Oratione pro Sullâ Cicero in Torquatum inuehitur, quod ab eo peregrini esset nomine affectus. Sic enim inter alia:

Ac si, Iudices, ceteris patricijs me & vos peregrinos videri oporteret; à Torquato tamen hoc vitium sileretur. Est enim ipse à materno genere municipalis.

Vitij vox hîc vitiosa, & substituam libens, *conuitium*. Peregrinitatem enim vitium, nisi valdè ἀνύερος haud dixeris. Quod inferius, pollutum videtur:

Permitto

Permitto aliquid iracundiæ tuæ, do adolescentiæ, cedo amicitia, tribuo parenti. Sed nisi aliquem modum vitæ constitueris, coges oblitum me nostræ amicitia habere. rationem meæ dignitatis.

Cur enim modum vitæ hîc postulet? imò linguæ. Sed vera lectio scripti libri: aliquem modum tute constitueris.

Nemo vnquam me ne tenuissimâ quidem suspitione perstrinxit, quem non peruerterim.

In membranis reperio, quem non pertulerim ac perfrugerim. Verè, si perculerim legas.

Ac si considerare cæperis, vtrum magis mihi hoc necesse fuerit facere, an tibi: intelliges honestius te inimicitiarum modum statuere potuisse, quàm me humanitatis.

Est inibi, an istud tibi. quod verbum sententiæ planè est opus: quia defendere sibi Cicero sumpserat; Torquatus accusare.

CAP. IV.

Ciceronis lectio defensa. Vehens pro eo qui vehitur.

Multa quidem Dionysius Lambinus in Cicerone correxit; quædam verò deprauauit. velut in hoc loco è Bruto, siue De claris Oratoribus:

Sed in te intuens, Brute, doleo, cuius in adolescentiam per medias laudes quasi quadrigis volantem transuersa incurrit misera fortuna reipub.

Sic ipse edidit, cum antè libri *vehentem* haberent: quod negat ferri posse, ceu ineptum loquendi genus. Nam *equus, currus, quadrigæ vehunt*; non autem res vlla *vehit equo, curru, quadrigis*. Tène hoc dicere, ijs litteris, eâ eruditione virum? Ineptè igitur locutus est Quadrigarius Annal. vi. *Ei Consuli pater Proconsul obuiam in equo vehens venit, neque descendere voluit.* Liuius apud Carisium lib. ii. *Ibi manens sedeto, donicum videbis me carpento vehentem domum venisse.* Apul. i. Miles. *Equo per albo vehens.* Lamprius Elagabalo: *Quæ earum carpento, quæ equo veheret.*

* Αἴμα' ἔ' γὰρ πῶς ἐστὶν αὐτὸ πῶς ἔμμεναι αἴμα

Αἴμα' πῶς. —

Humanum est labi, errare, nescire, decipi.

* At nō est homini vigilanti perperum esse.

CAP. V.

De die Lustrico plura veterum scriptorum loca. Diuersus is pro sexu. Aristoteles & Plautus explicati.

DE Lustrico die quod variè scriptum est, & ἀξιοσημείωτον videtur, hoc apite exequi, & vno velut fasce complecti mens est. Et, vt exordiar à Festo, *Lustrici dies*, ait, *infantium appellantur, puellarum octauus, puerorum nonus, quia his lustrantur, atque eis nomina imponuntur*. Ergo purgatur tunc lustranturque, & ipse bonâ iam vitæ, nomina imponuntur. Discrimen hoc in vtroque sexu de die lustrico etiâ Plutarchus obseruauit in Quæst. Rom. CII. Διδ π τῆς μὲν παίδων τοῖς ἄρρεσιν ἐναιοναίοις, ταῖς δὲ θήλεισιν ὀγδοαίαις τὰ ὀνόματα τίθεται; *Quare pueris maribus nono die, puellis octauo nomina imponunt?* & causas deinde suas addit. Idem Macrobius 1. Saturn. cap. XVI. *Est etiam Nundina Romanorum Dea, à nono die nascantium nuncupata, qui lustricus dicitur. Est autem lustricus dies, quo lustrantur, & nomen accipiunt: sed is in maribus nonus, octauus est feminis*. M. Antoninus Imperator mutasse videtur, ac tricesimum diem præfinisse. Ita enim Capitolinus de eo: *Iussit apud Præfectos æuarij Saturni vnumquemque ciuium natos liberos profiteri, intra tricesimam diem nomine imposito*. Vbi tamen alij legunt, *intra tertium diem*. Nomina autem hæc dare proximi sæpè solent, qui ritus hodieque valet. Suetonius Neronis cap. VI. *Futura felicitatis signum euidentis lustrico die exstitit. Nam C. Cæsar, rogante sorore, vt infanti ei, quod vellet, nomen daret, intuens Claudium, eius dare se dixit*. Vbi nomen pro prænomine capiendum, quia ipsa gentilia nomina certa semper eademque erant; at Prænomina modò mutabant. Hoc ipsum de propinquis Polyænus indicat, Stratag. lib. VI. exemplo VI. de Iasone, qui nato sibi puero, primores Thessalorum ad conuiuium vocauit, vt nomen puero imponeretur, atque in ijs fratrem Merionem, vt is primas in eo actu teneret. Imò totum hoc Romani à Græcis sumpsere, etsi in die leuiter diffidentes. Nam Græcis decimus erat qui istis nonus. Præter alios Suidas: Δεκάτιμος ἐστὶν ἡμεῖς. Ἐξ ὧν καὶ παῖδων συγγενωμένων τοῖς Ἀθηναίοις ἀξίως τῇ δεκάτῃ τῆς νουτῆς ἀπὸ τῆς γένεως συγκαλεῖσθαι τοὺς πρῶτος &c

Ἦτος ἔμφοδες οἰκείους καὶ τοὺς ἐγγύτατα φίλους, καὶ παρόντων ἐμείνων τὰτ' ὀνόματα τοῖς παισὶ τίθεσθαι, καὶ καλερεῖσθαι τοῖς θεοῖς. ἔπειτα τοὺς συναληθότας δὴωχεῖσθαι: *Decimam conuiuari*. *Mos erat cum pueri nati essent Atticis ciuibus, decimā noctium à natali conuocari paternos maternosque cognatos & amicorum proximos, atque ijs presentibus nomina pueris dare, & Dijs sacrificare, denique qui conuenissent conuiuari.* Aristophanes in *Auibus* de hoc ritu:

Οὐκ ἄρτι θύω τῷ δεκάτῳ τῷ της ἐγώ;

Καὶ τ' ἔνομι' ὡς περ παιδίου νῦν δὴ θέρῳ.

Non ergo decimam nunc sacrifico ob hanc ego?

Et nomen illi iam velut puero dedi.

Vbi Scholiaſtes: Σαφές ὅτι τὰ ὀνόματα τῶν παιδῶν ἐτίθεσαν τῇ δεκάτῃ. *Notum quòd nomina infantibus imposuerunt decimā. Sed & Euripides in Electrâ:*

Ἦκυσται, οἶμαι, τῷ ἐμῷ λοχιδμαίπον.

Τέτων ὑπέρ μου θύσον· ἐγὰρ οἶδ' ἐγώ.

Δεκάτῃ σελήνῃ παιδὸς, ὡς νομίζεται.

Et partionem audisti, opinor, tu meam.

Pro me sacrifica (ego ipsa ritum nescio)

Decimā puelli luce, sicut mos habet.

Ita isti. At Aristoteles de septimo die scribit, quod miremur. In *Historiâ Animalium* lib. vii. cap. ultimo: Ταῖς πλείστα δὲ (παιδία) ἀναίρεται πρὸς τῆς ἐβδομῆς· διὸ καὶ τὰ ὀνόματα τότε τίθενται, ὡς πρὸς δόντες ἢ δὴ μᾶλλον τῆς σωτηρίας. *Plerique puerorum moriuntur ante diem septimum: ideoque & nomina tunc imponunt, tanquam iam de salute magis fidentes.* Sed licet accipere tunc non ita strictè, nempe circa & post septimum diem. Plautus non mouebit, qui in *Truculento*, quasi ex more Græciæ:

Quin Dijs sacrificare hodie pro puero volo.

Quinto die quod fieri oportet. DIN. Censeo.

Nam illa sunt *Amphidromia* Græcorum, quinto die vsitata. de quibus Suidas, Hesychius & Athenæus. At nostra hæc sunt *Nominalia* ab illis diuersa. Dico *Nominalia*: nam & sic ille dies appellatus. In *Glossis*: *Nominalia, ὀνομαθισία*. Tertullianus de *Idololatriâ* cap. xvii. inter officia priuatarum sollennitatum recenset *Nuptialia, Nominalia*, quibus, vt mox significat, *nomen solet imponi*. Atque hæc de *Lustrico* die.

CAP.

CAP. VI.

Quis Antiochus rex apud Plautum.

L Epidè & facètè à Plauto scriptum in Pœnulo:
 — *vbi ego curer mollius,*

Quàm regi Antiocho oculi curari solent.

Sed enim quæ caussa huius dicti? Lambinus & alij negant quicquam super hac re legisse. Ego videor aliquid, parum plenè, & ab Historico in rebus grauibus, *ὡς ἐν παρόδῳ* scriptum, tamen quod satis sit ad rei fidem. Antiochus Syriæ rex, Seleuci Callinici filius solitus ex oculis laborare, & vti medico Apollopheane in his alijsque rebus magis arduis curandis. Colligimus ex Polybij v. vbi narrat Hermæ cædem, concinnante hoc medico & annuente rege patrata: *Συμπερόησαντες*, inquit, *μὲν ταῦτα καὶ θεωροῦμενοι οὐκ ἔχοντες, ὡς σκοτασματώδη πᾶν ἐπιπληρόστων τῶν βασιλεῖ, τὴν μὲν διεκπεῖαν ἀπέλυσαν ὅτι πᾶς ἡμέρας*, & plura quæ addit. Sed ex his vides *σκοτώμασι*, id est, caligini oculorum obnoxium regem fuisse; & haud dubiè pro more Syriaco, sed & regio, molliissimè curatum. Nam, vt vel obtentus hic morbus insidijs (id enim aliquis fortasse dixerit) neque re, sed verbo malè Regi fuerit; vero tamen omnino simile est, iam antè eodem illo tentatum, fideique conciliandæ genus morbi simulasse & notum & familiare. Et quamquam *τὸ σκοτάσμα* pro *δίνῳ* quoque, id est, vertigine sumitur; hîc tamen, & propriè quidem, hebetudinem visus atque caliginem significat. Idque pòst paullò modus curationis confirmat per motum & inambulationem matutinam, quæ ad oculariam ægritudine proficiant; ad vertiginem non item: quemadmodum pro affectu, & eo quod inter nos est

Alternum sanctæ fœdus amicitie,

docuit me Lud. Nonnius, qui supra liberalem omnem doctrinam καὶ τὴν ἰατρικὴν à patre & auo maiorum gentium medicis velut iure hereditario possidet.

CAP.

CAP. VII.

Restitutio loci Ciceroniani. Velia pro Villâ.

IN Oratione de Aruspicum responsis:

P. Valerio pro maximis in rempub. beneficijs data domus est in Villâ publicâ; at mihi in Palatio restituta: illi locus; at mihi etiam parietes atque tectum.

Sunt hæc à ratione & veritate longè auersa. Nam quomodo domus in domo sit data? cùm ipsa Villa publica ædificium fuerit, quemadmodum in nummis videre est: atque adeò in campo Martio, procul sanè à loco, vbi Valérius, consensu omnium, habitauit. Corrigebat Pantagathus, in *Vico publico*: Antonius Augustinus in *Viâ sacrâ*. Vtrumque, ἀπὸ τοῦ πύργου. Nec enim de vico illo potest verum esse, qui non in regione cā Palatii, sed *alta Semita*, vt descriptores Urbis memoriæ prodiderūt; & imposuit illi viro, cui tamen pleraque veterum litterarum quæsitæ meditataque erant; corrupta Liuij lectio. Non item de *Viâ sacrâ*, quia cū auctore nullo nititur, tum à libris nimium quantum abhorret. Ego meo remigio rem geram:

* Ὡς δὲ μοι φερέσθην δόξαται χέρον ἐγώ,

* Sic inquirenti mihi visum relictum esse.

data domus est in Velâ publica. Profectò ita res fuit. Cùm in summâ Velâ ædificare Valerius cœpisset, idque suspectum populo, tanquam arcem moliretur, *confestim* (ait Liuius) *delata materia omnis infra Veliam, & vbi nunc Vicæ Potæ est, domus in infimo cliuo ædificata.* Et Asconius, an potius Varro, firmamentum addit. Nam Asconius in Pisonianam scribit, Varronem tradere, *P. Valerio Volesi filio Poplicolæ ades publicas sub Velâ, vbi nunc ades Victoriæ est, populum ex lege, quam ipse tulerat, concessisse.* Vicæ Potæ enim & Victoriæ eadem vna Dea. Docet hoc incomparabilis vir & nullo non præconio maior I. Lipsius lib. II. Quæstionum Epist. & Notis in Ludum Senecæ: atque etiam Isidorus, disertè scribens, *Viciam* antiquis dictam, quæ nunc Victoria est: in quo si *Vicam* rescribamus, habemus hanc Diuam. & in veteri codice legi, *Vitam* pro *Vicam*, quod est à *Vico*. Sic enim veteres dixere sine n: vt *Tago*, *Frago*, *Pugo*.

B

CAP.

CAP. VIII.

In Casare compluscula correctiones.

Commentarios Cæsarianos multi studio doctrinæque præstantes homines illustrarunt; & nuperrimè quidem Ioannes Brantius vir clarissimus, & à iure ciuili, ab historiâ ac litteris politioribus benè instructus, Notis non modò suis illis perelegantibus & examussim bonis, sed etiam Petri Ciacconij, quas è schedis eius & liturarijs ingenti labore & industriâ collegit, in ordinem redegit, & viâ vulgari curauit. Quo facto cùm studij propensæque in rem litterariam voluntatis illustre specimen dedit, tum magnam ab eruditis omnibus gratiam iniiuit. Huius itaque, id est hominis πολὺ φιλάτου, ceterorúmque quibus obtigit ea Sparta, pacè bonaque cum veniâ, carptim ego quædam & vellicatim è Cæsare libabo.

Hac re perspectâ Crassus, cùm suâ cunctatione atque opinione timidiore hostes; nostros milites alacriores ad pugnandum effecisset, atque omnium voces audirentur, exspectari diutius non oportere; cohortatus suos, ad hostium castra contendit.

Qui rem & filum narrationis videt, fatebitur contra mentem Cæsaris hæc scribi. Nam quomodo suâ cunctatione Crassus timorem hostibus, alacritatem suis daret? imò contrà prorsus; & detrectantes metum pati solent. Addo, quòd hostes hîc, non Crassus, cunctentur: atque adeò ipse eos vltro in castris sedentes inuasit. Fuluij liber, *sua cunctatio atque opinio*: nihil pro re. ego sic emendabam: *cùm suâ cunctorumque opinione timidiore hostes*: & statim, numero plurium, *effecissent*. Sententia nimis est clara. De bello ciuili lib. i.

Eadem ferè atque eisdem de rebus Prætor Roscius agit cum Casare, sibi que Pompeium commemorasse demonstrat.

Vir doctus haud iniuriâ resistit, & hæc verba culpat. Quid enim aliud *eadem dicere*, quàm, *eisdem de rebus*? Hoc est verè * *διὰ τούτῳ εἰπεῖν*, quod meritò Comicus inscitiam appellat. Tentabam mēderi: *Eadem ferè, atque eisdem diebus*. vt hoc velit, non eadem solum mandata Roscium pertulisse, sed eodem quoque tempore. Quod

* Bis idem dicere.

Quod verum esse, ex Dione lib. XLI. & ipso hîc Cæsare discimus. Eodem libro:

Decuriones Auximi ad Actium Varum frequentes conveniunt, docent iudicij sui rem non esse: neque se, neque reliquos municipes pati posse, C. Cæsarem, tantis rebus gestis, opido mœnibusque prohiberi. Proinde habeat rationem posteritatis & periculi sui.

Nego hîc aptum esse *posteritatis* verbum: quia præsens istuc omne periculum imminebat, non in posterum exspectabatur. Verius, *potestatis*. Callidè rogant scilicet, nec sine occultis minis: videat cogitèturque, non quid velit solùm, sed quid etiam possit. sese vel inuito eo Cæsarem admissuros, nec esse ipsum resistendo. quid autem futurum sic deserto? Paullùm infra:

Gladiatores, quos ibi (Capuæ) Cæsar habebat, in forum productos Lentulus libertati confirmat, atque ijs equos attribuit. quos postea monitus à suis, quòd ea res omnium iudicio reprehendebatur, circum familiares conuentus Campaniæ, custodiæ causâ, distribuit.*

* Lip. libertate.

Implexè & morosè dictum videtur, *familiares conuentus Campaniæ*. Qui enim isti sunt? Cicero qui in locis vicinis, & tantum non in re præsenti fuit, liquidò ita narrat, vt gladiatores distributi modò sint in vrbe ipsâ. Verba eius lib. VII. ad Atticû Epist. XIV. *Gladiatores Cæsaris, qui Capuæ sunt, sanè commode Pompeius distribuit, binos singulis patribus familiarum*. Non ergo temerè credimus per alios conuentus Campaniæ distributos. Mihi stat legere: *circum familias conuentus Campani*. Conuentum Campanum accipio ipsos intolas & corpus Capuæ vrbis. Sic *conuentum Vticensem* infra nominat, sic *conuentum Cordubensem*: sic de hac ipsâ vrbe lib. III. *Periculum veritus, quòd conuentus arma ceperat*. Vide Festum de hac significatione in voce *Conuentus*: & Asconium, atque alios. Iam *Campanus* à Capuâ formatur, non *Capuanus*, quod Varro indicauit lib. IX. de L.L. Virgilius etiam:

Et Capys, hinc nomen Campaniæ ducitur vrbi.

CAP. IX.

Oratio Ciceronis pro Sullâ duobus locis emendata.

GVstemus iterum aliquid è Tullianâ suadâ, Oratione pro Sullâ.

Ego verò quibus ornamentis aduersor tuis? aut cui dignitati vestrae repugno? quid est quod iam ab hoc expetas? Honor ad patrem, insignia honoris ad te delata sunt. Tu ornatus erumnis venis ad eum lacerandum, quem interemisti; ego iacentem & spoliatum defendo.

Haud paullo pulcrior meliôrque lectio è m. f. eruitur, in quo est: *Tu ornatus eximijis*. Liquet scribendum: *exuuijs*. Imago ab ijs est, qui in bello hostem peremptum armis & ornamentis spoliant, eaque sibi circumponunt. Tale pænè hoc Taciti: *Cum ex funere Reip. raptis Consularibus spolijs, innoxios pueros, illustres senes, conspicuas feminas eadem ruina prosterneres.*

Et pro vulgatâ lectione;

Ecquod est huius factum aut commissum, non dicam audacius, sed quod cuiquam paullo minus consideratum videretur, quero. Verbum ecquod vnquam ex huius ore excidit, vnde quisquam posset offendi?

longè concinnior pleniôrque libri eiusdem:

Ecquod est huius factum aut commissum, non dicam audacius, sed quod cuiquam paullo minus consideratum videretur? Factum quero? Ecquod vnquam verbum ex huius ore excidit, vnde quisquam posset offendi?

CAP. X.

In Hirtio non parua rei coniectura, subam à Petreio casum; non, ut nunc vulgò legitur, hunc ab illo. Florus & Orosius obiter correcti.

IN Commentario de bello Africo locus est asper & confragosus, quem *ομαλδς* & planum reddo.

Rex

Rex interim Iuba ab omnibus ciuitatibus exclusus, desperatâ salute, cum iam conatus esset cum Petreio, vt per virtutem interfecti esse viderentur, ferro inter se depugnant, atque firmior imbecilliorum Iuba Petreium facile ferro consumpsit. Deinde ipse sibi cum conaretur gladio traicere pectus, nec posset, precibus à seruo suo impetrauit, vt se interficeret.

In phrasi scrupulus, & in ipsâ historiâ, ob dissensum. De phrasi illâ, cum iam conatus esset, scio M. Antonium Muretum * τοῦ ἑτοῦ * Tam alta doctrina

βελτίον * παυδεας * rescribere, cum omnia conatus. Haud malè; verumtamen, pace tanti viri, verius arbitror, cum iam conatus esset.

virum.
* In Notis
ad Sen. De
Prouid.

Nam ista post epulas euenisse Florus dicit: *Iuba cum se recepisset in regiam, magnificè epulatus cum Petreio.* Sed & Appianus hoc factum prodit ἐν τῇ δαίτῃ, in cœnaculo. Quod autem ad dissensum, noster hic à Iubâ vult Petreium interfectum, cum Florus & Liuius contrâ. Ego verò nec opinor aliter ab Hirtio scriptum, & planè emendem, *imbecilliorum Iubam Petreius.* Arguunt sequentia sic fuisse; cum addit superstitem à seruo suo impetrasse. De homine Romano hoc benè, cui serui & liberti, vix de Rege, cui comites aut satellites potius tribuisset. Denique nemo Iubam à seruo cæsum tradidit; quidam mutuis eos ictibus perijsse. Seneca ab hac parte, De Prouidentia: *Jam Petreius & Iuba concurrerunt, iacentque alter alterius manu cæsi.* Item Appianus: ἰόθας δὲ καὶ Πετρεῖον * τῷ γαμορῶν πιωδανῶν, ἐν τῇ δαίτῃ εἴτεσι διαχέσαντο ἀλλήλοις: *Iuba & Petreius eorum quæ eueniant gnari, in cœnaculo mutuo se interfecerunt.* Apertè pro Senecâ, vt mirum sit Muretum scribere quòd ab Hirtio sentiat. Sed & Dio in hac sententiâ: Ἐπεὶ δὲ ἐπειδὴ μὴδεὶς αὐτὸν ἐδέξατο, ἀπέγνω τε πλεῖστοι μετὰ, καὶ τῷ Πετρεῖῳ μὴδεμίας μὴδ' αὐτῷ ἐλπίδα ἀδείας ἔχοντι, ἐμοτομαχῆσαι καὶ συναπείδαι: *Deinde cum nemo eum (Iubam) susciperet, & desperaret de salute, cum Petreio, qui nec ipse vsquam spem securitatis videret, singulari certamine concurrat, & vnâ cum illo mortuus est.* Hæc ita isti; sed Hirtius aliter: ac Florus; *Iuba cum se recepisset in regiam, magnificè epulatus cum Petreio fugæ comite, super mensas & pocula interficiendum se ei præbuit. Ille & regi suffecit & sibi.* Obiter moneo, cum se recepisset in regnum. nam regiam certè non fuit ingressus; neque in hac cæsa gesta, sed in villâ. Florus autem ait, Petreium sibi ipsi manus attulisse, cæso Iubâ, quod Hirtius negat: & credibile est, melius

hunc scisse. Hauferat hoc ipsum è Floro, de more suo, Orosius: *Iuba percussori iugulum, pretio dato, præbuit. Petreius eodem se gladio perfodit.* Sed planum & certum est, emendandum, *iugulum Petreio præbuit; & Glossematium vel imperitia contaminauit. Altera salebra:*

Quibus rebus Scipio, quiq̃ue cum eo essent comites, mirari & requirere.

Superfit enim dictio, quam exturbat codex scriptus, hoc modo: *quiq̃ue cum eo essent, commirari & querere.* Compositum hoc usurpat, vt alia multa, Comitorum in morem.

CAP. XI.

Quibus victimis factum in Suouetaurilibus. Dionysius Halicarnass. emendatus.

Diuersæ olim victimæ pro genere sacrificij, proque Deo Deavæ, cui fieret, adhibitæ fuerunt. Suouetaurilibus quidem, vt arbitror, æ ipsæ quas vox notat & designat, Sus, Ovis, Taurus. Ne tamen hoc inter res iudicatas habeatur, facit dissensus Dionysij Halicarnassensis, qui sacrum hoc instruit *ταύρω καὶ κριῶ καὶ τράγῳ*, tauro, ariete, hirco. Hircum videlicet pro sue supponit. Quid ergo? magis illi fides vni, quàm multis erit, bonis & priscis? Varro, cui talia satis exquisita sine dubio fuere, II. De re Rust. scribit: *Populus Romanus cùm lustratur Suouetaurilibus, circumaguntur verres, aries, taurus.* Enimuerò & ille suem agnoscit, sed marem, quem verrem appellat. Quid Fabius? *Souetaurilia iam persuasum est esse ex sue, oue, tauro.* Festus: *Solitaurilia hostiarum trium diuersi generis immolationem significant, tauri, arietis, verri.* Glossæ veteres: *Solitaurilia, θυσία ἐκ οὐδὲς, κριῶς, ταύρου: Sacrificium ex sue, oue, tauro.* Asconius de lustris Censorio: *Solitaurilia sacrificium de sue, oue, tauro faciebant.* Quid quod etiam hodie Romæ in fornice Constantini plurimisq̃ locis sacrum hoc specie trium istarum victimarum? Omnino Dionysij scriptio labare videtur, & fortasse Græcorum ei ritus in mente, apud quos interdum in tali sacro hircus. Suidas: *Τριτύς, ἡ ἐκ τῶν θυσία, ἐκ οὐδὲς, κριῶς, καὶ ταύρου: Trittyς, perfectum sacrificium, ex sue, oue, hirco:* At creberri-

mè ij-

mè ijdem aliter . imò ipsum illud Romanum iam inde ab Homero, Odyss. Α.

Ρέξας ἱερὰ καὶ ἀ Ποσειδάωνι ἀνακτι

Αρνεὶον, ταῦτ' ἐστι, συὼν τ' ἐπὶ ἐλπίθεα κάπρον.

Neptuno faciens sacra regi falsipotenti

Masculam ouem, & taurum, suis verremq; maritum.

Ibi tamen Eustathius varietatem ostendit . & , ἰς ἵον, inquit, ὅτι ἡ τριαύτη θυσία, τριτύα λέγεται περὰ τοῖς παλαιοῖς, οἱ τριτύαν ἔλεγον τὴν ἐκ τριῶν ζώων θυσίαν, ὅσον δύο μῆλων καὶ βοῦς, ὡς Ἐπίχαρμος, ἡ βοῦς καὶ αἶγος & κεράτιον, ἡ κάπρου καὶ κεῖ καὶ ταύρου . Sciendum quòd tale sacrificium Trittya dicitur antiquis . qui ita vocabant ex tribus animalibus sacrum : sicut duarum ouium & vnius bouis, vt Epicharmus, aut bouis, caprae, ouis, aut verris, arietis, tauri . Postremus hic ternio Homeri & noster est . Sicut idem in Hesychio : Τριτύαν, τριάδα, ἑνιοι θυσίαν κάπρου, κεῖ, ταῦρε . Trittyan, triada, quidam sacrificium verris, arietis, tauri . Et ampliùs deinde : Τρίκτερα ἡ τριτύα, θυσία Ἐνυαλίου . Δύεσσι δὲ πάντεσσι τρία ἑπορχα : Τρίκτειρα siue Trittua, sacrificium Marti . Immolantur autem omnia tria cum suis testibus . Significat integra, neque abscissis virilibus (quod in alijs sacris solebat) immolata fuisse . Atque ideò Solitaurilia priscà voce, quòd harum hostiarum omnium (verba Festi) inuiolati sunt tauri, quae pars scilicet caditur in castratione . Tauros appellat ipfas illas res viriles, vt in alijs exemplis . Sed notetur in Hesychij verbis, Marti factum sacrum . quod ipsum Dionysius : τὰ δὲ ἱερὰ ταῦτα τρις περιελθὼν περὶ τὸ σεαυτοῦ πῶς καλῶσαις ἔθυσεν καὶ κατέχοντι τὸ πῆδον Ἀρεῖ . Eas verò victimas, ter circumductas exercitum, Marti immolauit . Sed quid igitur in dissensu pronuntiandum ? Dionysij scriptorem (hoc malo, quàm ipsum) aberrasse videri; & κάπρον pro τράχω, verre pro hirco, substituendum.

C A P. XII.

Ciceroni labes duae deterfa.

AD Ciceronem redimus, qui plurimùm nobis in mente & manu. In libris eius, quos emendatos censemus, legitur, pro M. Caelio:

Quo quidem tempore ille moriens, cum iam ceteris ex partibus oppressa

*pressa mens esset; extremum sensum ad memoriam reipub. reser-
uabat (vetus codex, reuocabat:) cum me intuens flentem, signi-
ficabat interruptis atque morientibus vocibus, quanta impende-
ret procella vrbi, quanta tempestas ciuitati; & cum parietem sæ-
pè feriens eum qui cum Q. Catulo fuerat ei communis, crebrò Ca-
tulum, sæpè me, sæpissimè remp. nominabat: ut non tam se emo-
ri, quàm spoliari suo prasidio cum patriam tum etiam me doleret.*

Quæ ille de Q. Metelli morte infidijs & fraude vxoris concilia-
tâ narrat, aptatque orationi planè ad suum casum. At quod di-
cit, *quanta impenderet procella vrbi*: haud germanum videtur, ex
ipsâ re, quoniam bis idem dixerit, *vrbi, ciuitati*; & ex librorum
dissenfu. Quidam enim: *quanta impenderet procella sibi*. Fortè ciui.
Moriens duo nempe hæc ominabatur & prædicebat: cladem
ciui, id est Ciceroni, & cladem patriæ. Ita sensisse eum & dixisse
Ciceronis verba satis clarè ostendunt; sed maximè ista: *spoliari suo
prasidio cum patriam tum etiam me doleret*. Vulgatam tamen lectio-
nem non vtique rejicimus; nec ignoramus, inter urbem & ciui-
tatem discriminis aliquid esse. Pro C. Rabirio istud corripo:

*At Diæcetes fuit regius, & quidem in custodiâ etiam fuit regia,
& vita eius oblata pæna est. multa præterea quæ libido regis,
quæ necessitas coëgit ferre, pertulit.*

Corripo, inquam: *& vita eius ablata pænè est*. Cicero ipse infe-
riùs: *Pertulit ipse custodiam, vidit in vinclis familiares suos, mors ob
oculos sæpè versata est*. Coniectura, fateor, hæc est; sed apud æ-
quum & cordatum lectorem satis firma. ἢ δὲ Μεγαρίων ἐδ εἰς λόγος.
Fidentiùs vt loquar, facit assensus & approbatio R. P. Andreae
Schotti; in quo viro, præter pietatem in Deum, animi candorem,
humanitatem, & multam accuratamque doctrinam, inexpli-
bile prorsus & incredibile quoddam studium rem litterariam
omnimodis adiuuandi.

C A P. XIII.

De duplici Plauti loco coniectura.

Plauti Stichos:

Adeunt, perquirunt quid fiet caussæ ilicò,

Alienum

Alienum es cogat, an pararit prandium?

Vxorin' sit reddenda dos diuortio?

Curiosos ac *παραεργμους* notat, qui, si quis auctiōnem instituit, statim quærunt causas. Obruitur *παρα* ere alieno? an prandiū instituit? an ab vxore diuortit? & causæ quidem aliæ satis iustæ & idoneæ; illa remotior & *παρα δόξαν*, de prandio. Obsecro, vniúsne prandij causâ faciendâ auctio? valdè ille sit inanis atque inops, qui eo rem absumat. Certum est litteram mutatam, & primitus scriptum fuisse, *praidium*, id valet prædium. Causæ seriæ sunt, non parasiticæ. Quærunt de ære alieno, de parato emptorve prædio, de dote reddendâ. Huic annotationi libet alteram *ἐπιμειψαίην*, è Truculento:

A S. *Erubui mecastor misera propter clamorem tuum.*

S T. *Itane erubuiisti? quasi verò corpori reliqueris*

Tua potestatem coloris ulli capiendi, mala.

Buccas rubricâ, cerâ omne corpus intincti tibi.

Mirum de *cerâ*; magisque placeat, *cretâ*, quæ cum rubricâ aptè iungatur. Nam vterque color in vñu fæminis, quæ *vitia corporis*, vt Plautina ponam verba, *fucco occulunt*. Idem alibi per translationem:

Creta est profectò horum hominum mihi oratio.

quæ videlicet maculam & sorditudinē omnem animo absterfit.

C A P. X I V.

De verbo Populares quadam non protrita. Vox Populi latè patens. In Glossario vetere diminutio.

VAgamur huc & illuc,

Floriferis vt apes in saltibus,

& erraticâ scribendi ratione varia libamus. Et nunc quidem super voce *Populares* adferre quædam mihi visum. Significantur eâ consortes & qui eiusdem coetus factionis que sunt, ac velut vnus populi. Sallustius: *Catilina cum ad insiurandum populares sceleris sui adigeret*. Seneca De vitâ beatâ: *Mea quidem hac sententia est (inuitis hoc nostris popularibus dicam) sancta Epicurum & recta præcipere*. Populares vocat suos Stoïcos, in quibus & ipse censetur.

C

batur.

batur. Sic idem Sallustius: *Quod factum primò populares coniurationis concusserat.* Iterumque in Iugurthâ, etsi paullo aliter: *Ani-
maduertit fugam ad se versum fieri, quæ res indicabat populares esse.*
id est, Romanos & suos milites. Et an non milites etiam inter-
pretemur? In Glossis legitur: *Populares, segnōrai.* Quod tamen
suspectum; & verius inmissâ negatione, *è segnōrai: non milites.*
Nam ita passim, medio vel inferiore ævo, distincti ferè à mili-
tibus, & pro plebeiis & infimo populo usurpati. Capitolinus in
Antonino: *Pestilentia grauis multa millia & popularium & militum
interemit.* Spartianus in Nigrino: *Qui esset odio Senatoribus, mili-
tibus, provincialibus, popularibus.* Vopiscus in Probo: *Immissi dein-
de populares (è plebe Romanâ) rapuit quisque quod voluit.* Ap-
puleius lib. ix. *Confususque miles de inertia suâ quidquam ad quem-
quam referre popularium, quosdam commilitones nactus istas tunc cla-
des enarrat.* D. Gregorius de Paullino Nolano: *Ego hunc tanti me-
riti virum, populare, vt conspicitur, esse non suspicor.* Posset tamen &
in Glossis legi, *Populares, paterōrai:* qui sunt eiusdem gentis aut
patriæ, vt sæpè. Quod autem initio dixi, pro consortibus aut v-
nius corporis capi, id causam habet, quia *Populi* vox latè olim
ita sonabat, & ad omne ferè corpus aut gregem pertinebat. Sic
in Manilio, lib. iv. de piscibus:

Littoribusque suis populos exponere captos.

Idem de auibus lib. v.

*Ipse quoque aërios populos celsique dactum,
Alituumque genus, studium censusque vocabit.*

Columella de apibus: *Duo populi coniungi debent: Appuleius de
formicis: Ruunt alia superque alia sepedum populorum vnda.*

C A P. XV.

Lux Hirtio.

IN Hirtio ita scriptum est Commentario viii. belli Gallici:
*Fit deinde S. C^m vt ad bellum Parthicum legio vna à Cn. Pom-
peio, altera à C. Casare, mitterentur: neq; obscure hæc duæ legiones
vni Casari detrahuntur. Nam Cn. Pompeius legionem Pri-
mam quam ad Casarem miserat consecram ex dilectû prouincia,
Casari*

Cæsari eam tanquam ex suo numero dedit. Cæsar tamen, cum de voluntate aduersariorum se exspoliari nemini dubium esset, Cn. Pompeio legionem remisit, & ex suo numero Decimam quintam, quam in Gallia Citeriore habuerat, ex S. C.º inbet tradi.

Obscurè & implicatè, nisi cum Fuluius legimus: *ex dilectu prouincia Cæsaris, eam tanquam.* Sed & explicanda res est. Cn. Pompeius in tumultu necis Clodianæ, legionem vnā ē Gallis Cisalpinis conscripserat: quam postea Cæsar in Gallia magno motu ad se mitti petijt: quod ita narratur initio lib. vi. *Simul ab Cn. Pompeio Proconsule petit, quoniam ipse ad Urbem reip. causā maneret, quos ex Cisalpina Gallia Consulis sacramento rogasset, ad signa conuenire & ad se proficisci iuberet.* Vbi videtur legendum diuissim: *Consul is.* cum scilicet tertium Consul esset. Ergo hæc legio est, quam Pompeius suam numerat, quod fuerat à se lecta; Cæsar suam, quod in prouinciā, cui præerat, collecta. Notamus etiam, quæ hic Hirtius *Decimaquinta* est legio, manifestè Cæsari Tertiam esse & scribi lib. iii. belli Ciuilis: *Erant in sinistro cornu Pompeij legiones duæ, tradita à Cæsare initio dissensionis ex S. C. quarum una Prima, altera Tertia appellabatur.* Qui hæc sine correctione composuerit, nā ille scit conciliaturas.

CAP. XVI.

Quintilianus locus in Declamat. purgatus.

Petrus Pythæus multimodis rei litterariæ benè iuuit; non minimū autem eò quod bonas & argutas illas Declamationes Quintilianus primus ē tenebris eruit, & emendauit. In earum CCCXL. legas in ipso Themate:

Qui voluntate domini in libertate fuerit, liber sit. Mango nouitium puerum per publica rostra iecit prætextatum. dicitur ille liber.

Istud de publicis rostris suspiciosum, & quantum cernere mihi datur, haud sincerum est. Legebam: *per publicanos traiecit.* Et sententia hæc est: Mango, vt fraudem publicanis faceret, puerum yenalem nouitium in prætextā quasi liberum & ingenuum

traduxit. Fraus successit; sed lis oritur, & puer asseritur in libertatem. Quod ad phrasim, omnino similis in Themate sequenti: *Quidam rem furtiuam transtulit per publicanos. & prior illa ad aquas & portum spectat: eoque aptum Traiiciendi verbum. Geminum planè est, quod vir ingenio, virtute & eruditione nimium quanto præstabilis, acúsque summus & prorsus ἀνέγκτος φίλῳ, Ioannes VVouetius apud Suetonium legi monuit lib. De claris Rhetoribus: Venalicij quum Brundisij gregem venalium è navi educerent, formoso & pretioso puero, quòd portitores verebantur, bullam & prætextam togam imposuere: facile fallaciam telarunt. Romam venit. res cognita est: petitur puer, quòd domini voluntate fuerit liber, in libertatem.*

* inaffi-
mabilis a-
micus.

C A P. XVII.

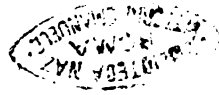
Quid Sinus toga. Quintilianus illustratus.

INcredibile est, quantum ad pleniorē antiquitatis notitiā valeat observatio numorum, lapidum, aliorumque veterum monumentorum. Equidem affirmare ausim, haud parū multa in scriptoribus esse, quæ vix aliter, quàm ex illis cū intelligi tum explicari rectè possint. Et inter ea, meo quidem animo, quæ ex M. Fabio Quintiliano, quā vestis modum Oratori præscribit, hîc subieci.

Est aliquid in amictu quod ipsum aliquatenus temporum conditione mutatum est. Nam veteribus nulli sinus: perquàm breues post illos fuerunt. Itaque etiam gestu necesse est vsos esse alio, quorum brachium, sicut Græcorum, veste continebatur.

Et paullò post:

1. Sinus decentissimus, si aliquanto supra imam togam fuerit, numquam certè sit inferior.
2. Ille qui sub humero dextro ad sinistrum obliquè ducitur velut balteus, nec strangulet, nec fluat.
3. Pars toga quæ postea imponitur, sit inferior: nam ita & sedet melius & continetur.
4. Subducenda etiam pars aliqua tunice, ne ad lacertum in actū redeat.
5. Tum sinus iniiciendus humero, cuius extremam oram reiicisse non dedecet.
6. Operiri autem humerum cum toto ingulo non oportet: alioqui amictus fiet angustus,

CAP. VIII.

In Casare compluscula correctiones.

Commentarios Cæsarianos multi studio doctrinæque præstantes homines illustrarunt; & nuperrimè quidem Ioannes Brantius vir clarissimus, & à iure ciuili, ab historiâ ac litteris politioribus benè instructus, Notis non modò suis illis perelegantibus & examussim bonis, sed etiam Petri Ciacconij, quas è schedis eius & liturarijs ingenti labore & industriâ collegit, in ordinem redegit, & vnià vulgari curauit. Quo factò cùm studij propensæque in rem litterariam voluntatis illustre specimen dedit, tum magnam ab eruditis omnibus gratiam iniuit. Huius itaque, id est hominis πολὺ φιλάτου, ceterorùmque quibus obtingit ea Sparta, pace bonaque cum veniâ, carptim ego quædam & vellicatim è Cæsare libabo.

Hac re perspectâ Crassus, cùm suâ cunctatione atque opinione timidiore hostes; nostros milites alacriores ad pugnandum effecisset, atque omnium voces audirentur, exspectari diutius non oportere; cohortatus suos, ad hostium castra contendit.

Qui rem & filum narrationis videt, fatebitur contra mentem Cæsaris hæc scribi. Nam quomodo suâ cunctatione Crassus timorem hostibus, alacritatem suis daret? imò contrà prorsus; & detrectantes metum pati solent. Addo, quòd hostes hîc, non Crassus, cunctentur: atque adeò ipse eos vltro in castris sedentes inuasit. Fuluij liber, *sua cunctatio atque opinio*: nihil pro re. ego sic emendabam: *cùm suâ cunctorumque opinione timidiore hostes: & statim, numero plurium, effecissent.* Sententia nimis est clara. De bello ciuili lib. i.

Eadem ferè atque eisdem de rebus Prætor Roscius agit cum Casare, sibi que Pompeium commemorasse demonstrat.

Vir doctus haud iniuriâ resistit, & hæc verba culpât. Quid enim aliud *eadem dicere*, quàm, *eisdem de rebus*? Hoc est verè * *δὲ τὰ αὐτὰ εἰπεῖν*, quod merito Comicus inscitiam appellat. Tentabam mereri: *Eadem ferè, atque eisdem diebus.* vt hoc velit, non eadem solum mandata Roscium pertulisse, sed eodem quoque tempore. Quod

* *Bi idem dicere.*

Quod verum esse, ex Dione lib. XLI. & ipso hîc Cæsare discimus. Eodem libro:

Decuriones Auximi ad Actium Varum frequentes conueniunt, docent iudicij sui rem non esse: neque se, neque reliquos municipes pati posse, C. Cæsarem, tantis rebus gestis, opido mœnibusque prohiberi. Proinde habeat rationem posteritatis & periculi sui.

Nego hîc aptum esse *posteritatis* verbum: quia præsens istuc omne periculum imminebat, non in posterum expectabatur. Verius, *potestatis*. Callidè rogant scilicet, nec sine occultis minis: videat cogitèturque, non quid velit solum, sed quid etiam possit. sese vel inuito eo Cæsarem admissuros, nec esse ipsum resistendo. quid autem futurum sic deserto? Paullum infra:

Gladiatores, quos ibi (Capuæ) Cæsar habebat, in forum productos Lentulus libertati confirmat, atque ijs equos attribuit. quos* * Lipf. libertate.
postea monitus à suis, quòd ea res omnium iudicio reprehendebatur, circum familiares conuentus Campaniae, custodiæ causâ, distribuit.

Implexè & morosè dictum videtur, *familiares conuentus Campaniae*. Qui enim isti sunt? Cicero qui in locis vicinis, & tantum non in re præsenti fuit; liquidò ita narrat, vt gladiatores distributi modò sint in vrbe ipsâ. Verba eius lib. VII. ad Atticū Epist. XIV. *Gladiatores Cæsaris, qui Capuæ sunt, sanè commodè Pompeius distribuit, binos singulis patribus familiarum*. Non ergo temerè credimus per alios conuentus Campaniæ distributos. Mihi stat legere: *circum familias conuentus Campani*. Conuentum Campanum accipio ipsos intolas & corpus Capuæ vrbis. Sic *conuentum Vticensem* infra nominat; sic *conuentum Cordubensem*: sic de hac ipsâ vrbe lib. III. *Periculum veritus, quòd conuentus arma ceperat*. Vide Festum de hac significatione in voce *Conuentus*: & Asconium, atque alios. Iam *Campanus* à Capuâ formatur, non *Capuanus*, quod Varro indicauit lib. IX. de L.L. Virgilius etiam:

Et Capys, hinc nomen Campaniae ducitur vrbi.

CAP. IX.

Oratio Ciceronis pro Sullâ duobus locis emendata.

GVstemus iterum aliquid è Tullianâ suadâ, Oratione pro Sullâ.

Ego verò quibus ornamentis aduersor tuis? aut cui dignitati vestra repugno? quid est quod iam ab hoc expetas? Honor ad patrem, insignia honoris ad te delata sunt. Tu ornatus ærumnis venis ad eum lacerandum, quem interemisti; ego iacentem & spoliatum defendo.

Haud paullo pulcrior meliôrque lectio è m. s. eruitur, in quo est: *Tu ornatus eximijis*. Liquet scribendum: *exuuijs*. Imago ab ijs est, qui in bello hostem peremptum armis & ornamentis spoliant, eaque sibi circumponunt. Tale pænè hoc Taciti: *Cum ex funere Rep. raptis Consularibus spolijs, innoxios pueros, illustres senes, conspicuas feminas eadem ruina prosterneres.*

Et pro vulgatâ lectiōe;

Ecquod est huius factum aut commissum, non dicam audacius, sed quod cuiquam paullo minùs consideratum videretur, quero. Verbum ecquod vnquam ex huius ore excidit, vnde quisquam posset offendi?

longè concinnior pleniôrque libri eiusdem:

Ecquod est huius factum aut commissum, non dicam audacius, sed quod cuiquam paullo minùs consideratum videretur? Factum quero? Ecquod vnquam verbum ex huius ore excidit, vnde quisquam posset offendi?

CAP. X.

In Hirtio non parua rei coniectura, subam à Petreio casum; non, ut nunc vulgò legitur, hunc ab illo. Florus & Orosius obiter correcti.

IN Commentario de bello Africo locus est asper & confragosus, quem ὁμαλὸς & planum reddo.

Rex

Rex interim Iuba ab omnibus ciuitatibus exclusus, desperatâ salute, cum iam conatus esset cum Petreio, vt per virtutem interfecti esse viderentur, ferro inter se depugnant, atque firmior imbecillior Iuba Petreium facili ferro consumpsit. Deinde ipse sibi cum conaretur gladio traicere pectus, nec posset, precibus à seruo suo impetrauit, vt se interficeret.

In phrasi scrupulus, & in ipsâ historiâ, ob dissensum. De phrasi illâ, cum iam conatus esset, scio M. Antonium Muretum * τοσούτων * Tam alta doctrina βδδ παυδέας * rescribere, cum omnia conatus. Haud malè; verumtamen, pace tanti viri, verius arbitror, cum iam conatus esset.

* Tam alta doctrina virum.
* In Notis ad Sen. De Prouid.

Nam ista post epulas euenisse Florus dicit: *Iuba cum se recepisset in regiam, magnificè epulatus cum Petreio.* Sed & Appianus hoc factum prodit ἐπὶ τῇ δαίτῃ, in cœnaculo. Quod autem ad dissensum, noster hic à Iubâ vult Petreium interfectum, cum Florus & Liuius contrâ. Ego verò nec opinor aliter ab Hirtio scriptum, & planè emendem, *imbecillior Iubam Petreius.* Arguunt sequentia sic fuisse, cum addit superstitem à seruo suo impetrasse. De homine Romano hoc benè, cui serui & liberti; vix de Rege, cui comites aut satellites potius tribuisset. Denique nemo Iubam à seruo cæsum tradidit; quidam mutuis eos ictibus perijsse. Seneca ab hac parte, De Prouidentiâ: *Jam Petreius & Iuba concurrerunt, iacentque alter alterius manu cæsi.* Item Appianus: Ἰόβας δὲ καὶ Πετρήϊος ὅτε γινώσκοντες πυνθανόμενοι, ἐπὶ τῇ δαίτῃ ἕλκοντες διεχρήσαντο ἀλλήλους: *Iuba & Petreius eorum quæ euenerant gnari, in cœnaculo mutuo se interfecerunt.* Apertè pro Senecâ, vt mirum sit Muretum scribere quòd ab Hirtio sentiat. Sed & Dio in hac sententiâ: Ἐπειδὴ μὲν οὖν αὐτὸν ἐδέξατο, ἀπέγνω τε τὴν σωματείαν, καὶ τὸς Πετρήϊον μὲν δαίμιν μὲν δ' αὐτὸς ἐλπίδα ἀδείας ἔχων, ἐμονομάχησε καὶ συναντίσταν: *Deinde cum nemo eum (Iubam) susciperet, & desperaret de salute, cum Petreio, qui nec ipse vsquam spem securitatis videret, singulari certamine concurrat, & vnâ cum illo mortuus est.* Hæc ita isti; sed Hirtius aliter: ac Florus; *Iuba cum se recepisset in regiam, magnificè epulatus cum Petreio fugæ comite, super mensas & pocula interficiendum se ei præbuit. Ille & regi suffecit & sibi.* Obiter moneo, cum se recepisset in regnum. nam regiam certè non fuit ingressus; neque in hac cæ gesta, sed in villâ. Florus autem ait, Petreium sibi ipsi manus attulisse, cæso Iubâ, quod Hirtius negat: & credibile est, melius

hunc scisse. Hauferat hoc ipsum è Floro, de more suo, Orosius: *Iuba percussori iugulum, pretio dato, præbuit. Petreius eodem se gladio perfodit.* Sed planum & certum est, emendandum, *iugulum Petreio præbuit; & Glossematium vel imperitia contaminauit. Altera salebra:*

Quibus rebus Scipio, quique cum eo essent comites, mirari & requirere.

Superfit enim dictio, quam exturbat codex scriptus, hoc modo: *quique cum eo essent, commirari & querere.* Compositum hoc usurpat, ut alia multa, Cornicorum in morem.

C A P. XI.

Quibus victimis factum in Suouetaurilibus. Dionysius Halicarnass. emendatus.

Diuersæ olim victimæ pro genere sacrificij, proque Deo Deæve, cui fieret, adhibitæ fuerunt. Suouetaurilibus quidem, ut arbitror, ex ipsæ quas vox notat & designat, Sus, Ovis, Taurus. Ne tamen hoc inter res iudicatas habeatur, facit dissensus Dionysij Halicarnassensis, qui sacrum hoc instruit *ταύρου καὶ οὐν καὶ τριτύου, tauro, ariete, hirco.* Hircum videlicet pro sue supponit. Quid ergo? magis illi fides vni, quam multis erit, bonis & priscis? Varro, cui talia satis exquisita sine dubio fuere, II. De re Rust. scribit: *Populus Romanus cum lustratur Suouetaurilibus, circumaguntur verres, aries, taurus.* Enimvero & ille suem agnoscit, sed marem, quem verrem appellat. Quid Fabius? *Suouetaurilia iam persuasum est esse ex sue, oue, tauro.* Festus: *Solitaurilia hostiarum trium diuersi generis immolationem significant, tauri, arietis, verris.* Glossæ veteres: *Solitaurilia, θυσία ἐκ οὐδὲ, καὶ, ταύρου: Sacrificium ex sue, oue, tauro.* Asconius de lustris Censorio: *Solitaurilia sacrificium de sue, oue, tauro faciebant.* Quid quod etiam hodie Romæ in fornice Constantini plurimisq. locis sacrum hoc specie trium istarum victimarum? Omnino Dionysij scriptio labare videtur, & fortasse Græcorum ei ritus in mente, apud quos interdum in tali sacro hircus. Suidas: *Τριτύς, ἢ ἐπιτύς θυσία, ἐκ οὐδὲ, καὶ, τριτύου: Trittyς, perfectum sacrificium, ex sue, oue, hirco.* At creberri-

mè ij-

mè ijdem aliter . imò ipsum illud Romanum iam inde ab Homero, Odyss. A.

Ρίξας ἱερὰ καὶ ἀ Ποσειδάωνι ἀνακτι

Ἀρπειδὸν, ταῦτ' ἐν τῷ συῶν τ' ὀπιθεῖτο καὶ ἄφρον.

Neptuno faciens sacra regi falsipotenti

Masculam ouem, & taurum, suis verremq; maritum.

Ibi tamen Eustathius varietatem ostendit . & , ἰς τὸν, inquit, ὅτι ἡ θυσία, ξιττύα λέγεται παρὰ τοῖς παλαιοῖς, οἱ ξιττύαν ἔλεγον τὴν ἐκ ξιῶν ζώων θυσίαν, οἷον δύο μῆλων καὶ βοῶς, ὡς ἐπίχαρμος, ἡ βοῶς καὶ αἶγος & περὶ ταῦτα, ἡ καὶ φρον καὶ χειρὶ καὶ ταύρου. *Sciendum quòd tale sacrificium Trittya dicitur antiquis . qui ita vocabant ex tribus animalibus sacrum : sicut duarum ouium & vnius bouis, ut Epicharmus; aut bouis, caprae, ouis; aut verris, arietis, tauri.* Postremus hic ternio Homeri & noster est . Sicut idem in Hesychio : Τριτύαν, τριάδα, ἔνιοι θυσίαν κάπεου, χειρὶ, ταύρου. *Trictuan, triada, quidam sacrificium verris, arietis, tauri.* Et ampliùs deinde : Τρίκτειρα ἡ ξιττύα, θυσία Εὐναλίου. θύεται δὲ πάντα τρία ἑνὸς ὅρου : *Tricteira siue Trittua, sacrificium Marti.* Immolantur autem omnia tria cum suis testibus. Significat integra, neque abscissis virilibus (quod in alijs sacris solebat) immolata fuisse . Atque ideò *Solitaurilia* prisca voce, quòd *harum hostiarum omnium* (verba Festi) inuiolati sunt tauri, quae pars scilicet caditur in castratione. Tauros appellat ipfas illas res viriles, ut in alijs exemplis . Sed notetur in Hesychij verbis, *Marti factum sacrum.* quod ipsum Dionysius : τὰ δὲ ἱερὰ ταῦτα ξίς περιελάμβαναι περὶ τὸ σεπτὸν πεδὸν καλῶσαις εἶναι τὰς κατέχοντι τὸ πεδὸν Ἀρεῖ. *Eas verò victimas, ter circumductas exercitum, Marti immolauit.* Sed quid igitur in dissensu pronuntiandum ? Dionysij scriptorem (hoc malo, quàm ipsum) aberrasse videri; & καὶ φρον pro τράγω, verre pro hirco, substituendum.

C A P. XII.

Ciceroni labes dua deterfa.

AD Ciceronem redimus, qui plurimùm nobis in mente & manu. In libris eius, quos emendatos censemus, legitur, pro M. Caelio:

Quo quidem tempore ille moriens, cum iam ceteris ex partibus oppressa

pressa mens esset, extremum sensum ad memoriam reipub. referuabat (vetus codex, reuocabat:) cum me intuens flentem, significabat interruptis atque morientibus vocibus, quanta impenderet procella vrbi, quanta tempestas ciuitati; & cum parietem sæpè feriens eum qui cum Q. Catulo fuerat ei communis, crebrò Catulum, sæpè me, sapissimè remp. nominabat: ut non tam se emori, quàm spoliari suo præsidio cum patriam tum etiam me doleret.

Quæ ille de Q. Metelli morte infidijs & fraude vxoris conciliatâ narrat, aptatque orationi planè ad suum casum. At quod dicit, *quanta impenderet procella vrbi*: haud germanum videtur, ex ipsâ re, quoniam bis idem dixerit, *vrbi, ciuitati*; & ex librorum dissensu. Quidam enim: *quanta impenderet procella sibi*. Fortè ciui. Moriens duo nempe hæc ominabatur & prædicebat: cladem ciui, id est Ciceroni, & cladem patriæ. Ita sensisse eum & dixisse Ciceronis verba satis clarè ostendunt, sed maximè ista: *spoliari suo præsidio cum patriam tum etiam me doleret*. Vulgatam tamen lectionem non vtique reiicimus; nec ignoramus, inter urbem & ciuitatem discriminis aliquid esse. Pro C. Rabirio istud corripo:

At Diæcetes fuit regius, & quidem in custodiâ etiam fuit regiâ, & vita eius oblata pœna est. multa præterea quæ libido regis, quæ necessitas coëgit ferre, pertulit.

Corripo, inquam: *& vita eius ablata pœnè est*. Cicero ipse inferiùs: *Pertulit ipse custodiam, vidit in vinclis familiares suos, mors ob oculos sæpè versata est*. Coniectura, fateor, hæc est; sed apud æquum & cordatum lectorem satis firma. ἢ δὲ Μεγαρέων ἐδείξ λόγος. Fidentiùs vt loquar, facit assensus & approbatio R. P. Andreae Schotti, in quo viro, præter pietatem in Deum, animi candorem, humanitatem, & multam accuratamque doctrinam, inexplabile prorsus & incredibile quoddam studium rem litterariam omnimodis adiuuandi.

C A P. XIII.

De duplici Plauti loco coniectura.

Plauti Stichos:

Adeunt, perquirunt quid fiet caussa ilicò,

Alienum

Alienum es cogat, an pararit prandium?

Vxorin' sit reddenda dos diuortio?

Curiosos ac *παρατρέφοντας* notat, qui, si quis auctiōnem instituit, statim quærent causas. Obruītūm ēre alieno? an prandiū instituit? an ab vxore diuortit? & causæ quidem aliæ satis iustæ & idoneæ; illa remotior & *παραδόντων*, de prandio. Obsecro, vniū sine prandij causâ faciēda auctio? valdè ille sit inanis atque inops, qui eo rem absumat. Certum est litteram mutatam, & primitus scriptum fuisse, *praidium*, id valet prædium. Causæ seriæ sunt, non parasiticæ. Quærent de rere alieno, de parato emptōve prædio, de dote reddendâ. Huic annotationi libet alteram *ἐπιμειναι*, è Truculento:

A S. *Erubui mecastor misera propter clamorem tuum.*

S T. *Itāne erubuisti: quasi verò corpori reliqueris*

Tua potestatem coloris vili capienti, mala.

Buccas rubricâ, cerâ omne corpus intinxi tibi.

Mirum de cerâ; magisque placeat, *creta*, quæ cum rubricâ aptè iungatur. Nam vterque color in vsu fæminis, quæ *vitia corporis*, vt Plautina ponam verba, *fusco occulunt*. Idem alibi per translationem:

Creta est profectò horunc hominum mihi oratio.

quæ videlicet maculam & sorditudinē omnem animo absterfit.

C A P. X I V.

De verbo Populares quadam non protrita. Vox Populi latè patens. In Glossario vetere diminutio.

V Agamur huc & illuc,

Floriferis vt apes in saltibus,

& erraticâ scribendi ratione varia libamus. Et nunc quidem super voce *Populares* adferre quædam mihi visum. Significantur eâ consortes & qui eiusdem cœtus factionisque sunt, ac velut vnius populi. Sallustius: *Catilina cum ad iusiurandum populares sceleris sui adigeret*. Seneca De vitâ beatâ: *Mea quidem hæc sententia est (inuitis hoc nostris popularibus dicam) sancta Epicurum & recta præcipere*. Populares vocat suos Stoicos, in quibus & ipse cen-

C

batur.

batur. Sic idem Sallustius: *Quod factum primò populares coniurationis concusserat.* Iterumque in Iugurthâ, et si paullo aliter: *Ani-
maduertit fugam ad se versum fieri, quæ res indicabat populares esse.*
id est, Romanos & suos milites. Et an non milites etiam inter-
pretemur? In Glossis legitur: *Populares, segnâtau.* Quod tamen
suspectum; & verius immisâ negatione, & *segnâtau: non milites.*
Nam ita passim, medio vel inferiore ævo, distincti ferè à mili-
tibus, & pro plebeiis & infimo populo vsurpati. Capitolinus in
Antonino: *Pestilentia grauis multa millia & popularium & militum
interemit.* Spartianus in Nigrino: *Qui esset odio Senatoribus, mili-
tibus, prouincialibus, popularibus.* Vopiscus in Probo: *Immissi dein-
de populares (è plebe Romanâ) rapuit quisque quod voluit.* Ap-
puleius lib. IX. *Confususque miles de inertia suâ quidquam ad quem-
quam referre popularium, quosdam commilitones nactus istas tunc cla-
des enarrat.* D. Gregorius de Paullino Nolano: *Ego hunc tanti me-
riti virum, populare, vt conspicitur, esse non suspicor.* Posset tamen &
in Glossis legi, *Populares, paterni:* qui sunt eiusdem gentis aut
patriæ, vt sæpè. Quod autem initio dixi, pro consortibus aut v-
nius corporis capi, id causam habet, quia *Populi* vox latè olim
ita sonabat, & ad omne ferè corpus aut gregem pertinebat. Sic
in Manilio, lib. IV. de piscibus:

Littoribusque suis populos exponere captos.

Idem de auibus lib. V.

Ipse quoque aërios populos cælique ducatum,

Alituumque genus, studium censusque vocabit.

Columella de apibus: *Duo populi coniungi debent.* Appuleius de
formicis: *Runt alia superque alia sepedum populorum vnda.*

C A P. XV.

Lux Hirtio.

IN Hirtio ita scriptum est Commentario VIII. belli Gallici:
*Fit deinde S. C. ut ad bellum Parthicum legio vna à Cn. Pom-
peio, altera à C. Cesare, mitterentur: neq; obscure hæc duæ legiones
vni Cesari detrahuntur. Nam Cn. Pompeius legionem Pri-
mam quam ad Cesarem miserat consecram ex dilectu prouinciæ,
Cesari*

Cæsari eam tanquam ex suo numero dedit. Cæsar tamen, cum de voluntate aduersariorum se exspoliari nemini dubium esset, Cn. Pompeio legionem remisit, & ex suo numero Decimam quintam, quam in Gallia Citeriore habuerat, ex S. C.º iubet tradi. Obscurè & implicatè, nisi cum Fulvio legimus: *ex dilectæ prouincie Cæsaris, eam tanquam.* Sed & explicanda res est. Cn. Pompeius in tumultu necis Clodianæ, legionem vnā ē Gallis Cisalpinis conscripserat: quam postea Cæsar in Gallia magno motu ad se mitti petijt: quod ita narratur initio lib. vi. *Simul ab Cn. Pompeio Proconsule petit, quoniam ipse ad Urbem reip. causâ maneret, quos ex Cisalpina Gallia Consulis sacramento rogasset, ad signa conuenire & ad se proficisci iuberet.* Vbi videtur legendum diuissim: *Consul is.* cum scilicet tertium Consul esset. Ergo hæc legio est, quam Pompeius suam numerat, quod fuerat à se lecta; Cæsar suam, quod in prouinciâ, cui præerat, collecta. Notamus etiam, quæ hîc Hirtio *Decimaquinta* est legio, manifestè Cæsari Tertiam esse & scribi lib. iii. belli Ciuilis: *Erant in sinistro cornu Pompeij legiones duæ, tradita à Cæsare initio dissensionis ex S. C. quarum vna Prima, altera Tertia appellabatur.* Qui hæc sine correctione composuerit, nã ille scit conciliaturas.

CAP. XVI.

Quintiliani locus in Declamat. purgatus.

Petrus Pythæus multimodis rem litterariam benè iuuit; non minimùm autem eò quod bonas & argutas illas Declamationes Quintiliani primus è tenebris eruit, & emendauit. In earum CCCXL. legas in ipso Themate:

Qui voluntate domini in libertate fuerit, liber sit. Mango nouitium puerum per publica rostra iecit prætextatum. dicitur ille liber.

Istud de publicis rostris suspiciosum, &, quantum cernere mihi datur, haud sincerum est. Legebam: *per publicanos traiecit.* Et sententia hæc est: Mango, vt fraudem publicanis faceret, puerum venalem nouitium in prætextâ quasi liberum & ingenuum

traduxit. Fraus successit; sed lis oritur, & puer asseritur in libertatem. Quod ad phrasim, omnino similis in Themate sequenti: *Quidam rem furtiuam transtulit per publicanos.* & prior illa ad aquas & portum spectat: eoque aptum *Traiciendi* verbum. Geminum planè est, quod vir ingenio, virtute & eruditione nimium quanto præstabili^{us} & summus & prorsus * ἀνθρώπος φίλος, Ioannes VVouetius apud Suetonium legi monuit lib. De claris Rhetoribus: *Venalicij quum Brundisij gregem venalium è nauis educerent, formoso & pretioso puero, quod portitores verebantur, bullam & prætextam togam imposuere: facile fallaciam celebrant. Romam veniunt. res cognita est: petitur puer, quod domini voluntate fuerit liber, in libertatem.*

* inaffi-
mabilis a-
micus.

CAP. XVII.

Quid Sinus toge. Quintilianus illustratus.

INcredibile est, quantum ad pleniorē antiquitatis notitiā valeat observatio numorum, lapidum, aliorumque veterum monimentorum. Equidem affirmare ausim, haud parū multa in scriptoribus esse, quæ vix aliter, quàm ex illis cū intelligi tum explicari rectè possint. Et inter ea, meo quidem animo, quæ ex M. Fabio Quintiliano, quā vestis modum Oratori præscribit, hîc subieci.

Est aliquid in amictu quod ipsum aliquatenus temporum conditione mutatum est. Nam veteribus nulli sinus: perquàm breues post illos fuerunt. Itaque etiam gestu necesse est vsos esse alio, quorum brachium, sicut Græcorum, veste continebatur.

Et paullò post:

1. Sinus decentissimus, si aliquanto supra imam togam fuerit, nunquam certè sit inferior.
2. Ille qui sub humero dextro ad sinistrum obliquè ducitur velut balteus, nec strangulet, nec fluat.
3. Pars toge quæ postea imponitur, sit inferior: nam ita & sedet melius & continetur.
4. Subducenda etiam pars aliqua tunica, ne ad lacertum in actū redeat.
5. Tum sinus iniiciendus humero, cuius extremam oram reieciisse non dedecet.
6. Operiri autem humerum cum toto ingulo non oportet: alioqui amictus fiet angustus,

angustus, & dignitatem, quæ est in latitudine pectoris, perdet.
 7. *Sinistrum brachium consueque alleuandum est, vt quasi norma-
 lem illum angulum faciat.* 8. *Super quod ora ex togâ duplex
 æqualiter sedeat.*

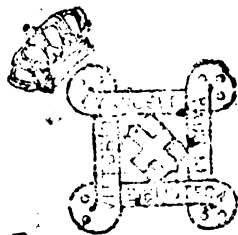
Nam qui isti sinus? **L**azarus Baïsius, quamquam ex professo de Reuestiariâ scribit, nullum de iis verbum. Et Antonius quidem Augustinus, etsi rerum veterum apprimè sciens, longius abit: Aldus verò Manutius accedit, remque ipsam tantum non attingit; sed non pariter atque alias res solet, leuiter fatis atque defunctoriè. Quoniam autem hæc talia quò plenè animo & cogitatione comprehendantur, ante oculos contemplanda poni debent, ego per imagines interpretes id præstare conabor. Et, vt promissa repræsentem, ecce togæ recentioris cum sinibus exemplum; antiquioris citra sinus, & astrictæ, quoniam * alibi po-
 nam, in præsentia prætermittam.

* Infrà
 cap. xxx.
 De mappa
 missione.

Pro explicatione notas adieci, quæ verbis Fabij respondent, & omnino fatis habeo, quasi punctis hæc signasse. Neque enim

— *multam hîc operam consumere par est,*

aut longos facere logos super eâ re, quæ melius oculis quàm auribus diiudicatur. Vnum tamen certum est indictum non amittere: quòd sinus hosce Manutius togæ, non attextos, sed appensos & assutos tradit, id nescio sanè, an ei dictarit * *συγάμπ Α'λάθεια* * *Ιονία ψ-
 Δός*, nec, vt ipsi Fidei, credendum hîc ei censeo. Quin affirmare ausim, sinum nihil quicquam à togâ seiunctum; sed partem eius, imò illam ipsam fuisse, in certum compositam atque replicatam modum. Dicerem, fortè etiam ita leuiter consutam atque concinnatam, vt eandem ad faciem semper ferè esset. cuius instar hodièque in mulierum Hispaniensium & Italarum quarundam pallis, quas Mantos appellitant. Sed obstare Terullianus videtur, qui suo æuo (nescio an superiore) cottidianam euram & reformationem adhibitam fuisse scribit.

Inseratur Iconismus statua togata.

CAP. XVIII.

Medicina Livi duobus vulneribus.

* mellem
statim
admonebo.

Livium variè corruptum & auxilij ~~venum~~ esse facilè animaduertet, quisquis in eo fuerit non indiligenter. Ego quibſdam locis * *μελαχὰν χείρα δεσβαλῆμαι*, & medicinam facere conabor, Apolline, quod spero, propitio. Lib. xxi. narrat legatos Romanos ad castra Annibalis venisse, iuxta Saguntum variâ ludificatione tardatos, & deniq; non admissos. Adiungit:

Apparebat non admissos protinus Carthaginem ituros. litteras igitur nunciosque ad principes factionis Barchinæ præmittit, ut prepararent suorum animos, ne quid pars altera gratificari pro Romanis posset. Itaque præterquam quòd admissi auditique non sunt, ea quoque vana atque irrita legatio fuit. Hanno vnus, aduerso senatu, propter auctoritatem suam cùm assensu audientium egit,

Negat ecce admissos. Adeóne feroces igitur aut barbari Carthaginienſes, ut nec legatos audirent? falsum, & statim infra scribitur: *Multò insensius arguebant locutum Hannonem, quàm Valerium Flaccum legatum Romanum.* Ergo admissi, auditi, ac dimissi. Et omnino tollenda negatio, legendúmque: *præterquam quòd admissi auditique sunt.* Sensus est: Ea quoque legatio tam vana fuit & irrita, quàm illa ad Annibalem: nisi tamen quòd hîc admissi sunt & auditi. Sed cor mihi perfrigefacit quod sequitur, *cum assensu audientium egit.* Itâne? cum assensu? Atqui paullò antè narrat, *aduerso senatu* dixisse. & paullò post: *Nemini omnium certare oratione cum Hannone necessum fuit, adeò propè omnis senatus Annibalis erat;* & quæ plura in hac refragatione subtexuntur. Quid agam? quomodo tragulam hanc deiecero? Audendum est. Nam, ut ille verè scribit,

Timidus in rebus dubiis, nauci non erit.

& reponendum, *propter auctoritatem suam, non assensum audientium.* Hanno, inquit, silentio caussam egit Romanam, non quòd assentirentur, sed quia inueterata viri auctoritas hoc saltim iuris apud eos obtinebat.

CAP.

CAP. XIX.

Valerio Maximo vox fugitiua restituta.

Valerius Maximus lib. x. cap. xi.

Mithridates autem multo sceleratius, qui non cum fratre de paterno regno, sed cum ipso patre bellū de dominatione gessit. Nemo quidem hoc de ipso Mithridate; sed de Pharnace eius filio, cum Dio tum Eutropius & Orosius. In libris priscis vidi, Mithridatis autem. Notulam inferre, & veritas emerget: Mithridatis F. autem. Ea valet filium, & ita signabant: quæ notula elapsa scelere Mithridatem, vitio Valerium inquinavit.

CAP. XX:

Antilogiam in Cesare videri.

Offendimus in istis Cæsaris verbis Commentario III. Ciuiliū:

Multi iam menses transierant, & hiems præcipitauerat: neque Brundisio naues legionēque ad Cæsarem veniebant.

Nam falsa videtur, imò ~~deuota~~ scribere. Ait transisse multos menses: ex quo scilicet copias suas Brundisio expectat. & addit, iam hiemem præcipitasse. quod est, in exitu & declinatione esse. Atqui pridie Nonas Ianuarias, id est mediâ ipsâ hieme, Cæsar Brundisio soluerat (ipse met ita scripsit) quomodo igitur vel ad ultimam hiemem multi menses? Solus sanè Februarius supererat. Res consideranti clara: sed quâ soluimus aut in edemur? Putarem legendum: *Multum iam mensis transierat.* siue ad ipsum hoc Ianuarium, siue & Februarium refers. Nam brevis scilicet traiectus ille ex Italiâ in Epirum: & Cæsar animo breuiorem faciebat; cui quælibet mora longa & molesta, ob cupidinem vincendi. Hæc ita probè dicta videntur; sed ad aliud ecce saxum nos fluctus ferunt. Nonne enim damnat & evertit quod eodem libro paullò supra? *Hic fuit oppugnationis exitus, iamq; hiems appropinquaret, & tantis detrimentis acceptis Octavius, desperatâ expugnatione, Dyrrhachium sese ad Pompeium recepit.* Hæc, inquam, ante narrat: & si

& si tunc hiems demum appropinquabat, quomodo nunc in exitu? Quomodo etiam Cæsar Ianuario soluit, cum hæc narrentur postquam oram Italię soluisset? Caligo hîc mihi est, & omnino putem, vel malè, nec suo loco (quod alibi in his libris factum) hæc inserta, vel mendosè legi. Io. autem Rhellicanû miror, qui cuneum aliquem huic nodo quærens, per hiemem non tempus hibernum, sed tempestatem intelligi censet. quod sanè ποικίλον, & ab huius scripti simplicitate perquam alienum.

CAP. XXI.

In Liuiio vera scriptura reposita.

VBertim & λόγῳ quadam ἐκβολῇ Liuius disputat, quid futurum, si Alexander Macedo in Italiam venisset. Atque ille pro Romanis pronuntiat, cum ob alias causas, tum ob vitia Regis.

Referre, inquit, in tanto rege piget superbam mutationem vestis, & desideratas humi iacentium adulationes, etiam victis Macedonibus graues, nedum victoribus.

Quo loco duo monenda. Primùm, humi iacentium adorationes, legendum videri. Nam * προσκύνησις illa Persarum satis nota, & ritum hunc adorandi reges fuisse, non adulandi. Secundò, transposita verba esse, & præter Liuij mentem & præter verum. Anne victis Macedonibus graues ex adorationes? illi verò victores erant, nec video quod acumen aut quæ lingua hæc excuset. Cordi meo obsequar, & scribam: *etiam victis graues, nedum [Macedonibus] victoribus.* Fædè & seruiles illę adorationes, inquit, vrebant angebântq; etiam victas gentes: quidni hanc victricem?

CAP. XXII.

*Quæsitum super loco Casaris. Curicta insula.
Appianus correctus.*

COMMENTARIO III. Ciuilium, in mandatis quæ Cæsar dat Vibullio pro pace:

Illum

*Illum ab Italia expulsū, amissā Sicilia, Sardinia; se morte Curionis & detrimento Africani exercitus tanto, militumque deditio-
ne ad Corcyram affectum.*

Quæ hæc deditio militum Iulianorum, ad Corcyram, & inter clades nobiles, haud faciliè dixeris: imò nusquam in ipso Cæsare reperio, totaque ea pars deest. Itaque suspicio est, vitium esse, germanamque scriptionem, ad *Curictam*, insulam Illyrico obiacentem. Est enim clades illa ad oras Illyrici accepta, in quâ Antonius cum x v. cohortibus captus est ab Octavio & Libone Pompeianis. Nemo locum certiùs clariùsque expresseit quàm Lucanus:

Quà maris Hadriaci longas ferit unda Salonas,

Et tepidum in molles Zephyros excurrit Iäder;

*Illic bellaci confusus gente * Curetum,*

Quos alit Hadriaco tellus circumflua ponto,

Clauditur extremâ residens Antonius orâ.

* *Forsè,
Curitum.*

Et plura, quæ historicâ fide (vt solet) addit. Ergo in *Curetum*, siue potius *Curitum* insulâ ea clades, vbi flumen Iäder in mare exit, & iuxta Salonas. Est sanè in Ptolomæo Curicta insula eo tractu; sed longiusculè tamen à Salonis, ad occasum & interiora maris sita. Quod ipsum Lucanus videtur indicare, cum ponit ad partem, quâ in *Zephyros* (id est, occasum) Iäder excurrit. Certè pro hac lectione quidam Flori vetus liber, vbi *Curictico* vel *Curitico* litore scriptum. Quod non rejiculum, cum & Plinio & Ptolomæo insula hæc *Curicta* nominata. Reliquum est, vt in Appiano manifestarium hîc errorem ostendam, ΙΙ. Εμφυλίαν: Καὶ τῶν αὐτῶν ἡμερῶν Ἀντωνίου τε περὶ τῆς Ἰλλυρίας ἡσυχίας ὑπὸ Ὀκταβίου Δολαβέλλα Πομπηίου στρατηγούτου: *Iisdem diebus Antonius apud Illyricam oram victus est ab Octavio Dolabellâ, Pompeij legato.* Falsò planè: quasi idem Octavius qui Dolabella. Atqui seiungendi sunt, & Dolabella in Iulianis partibus fuit. Itaque talis aliqua lectio in Appiano substituenda: Ἀντωνίου τε καὶ Δολαβέλλα περὶ τῆς Ἰλλ. *Antonius & Dolabella apud Ill. voce in suum locum retractâ. Nam Dolabella (quod in Orosio legas, libro v i. cap. xv.) ab Octavio victus ad Antonium fugerat.*

D

CAP.

CAP. XXIII.

Liuius de opinione emendatus.

<sup>*valde ar-
tificiosè &
accuratè.</sup> **A**Nnibalis illa concio ad milites ante pugnam ad Tici-
num, facunda est, & ^{*μαλὰ τεχνικῶς καὶ ὑπερβολικῶς} facta, ac
forte pro Annibale nimis. In eâ hæc quoque leguntur:

*Non ego illud parui aestimo, milites, quod nemo vestrum est, cuius
non ante oculos ipse sæpè militare aliquod ediderim facinus, cui non
idem ego virtutis spectator ac testis notata temporibus locisque
referre sua possim decora: tum laudastis me milites, donastis.
Alumnus prius omnium vestrum quam Imperator, procedam
acie aduersus ignotos inter se ignorantisque.*

Sed fatin' aut integra, aut pura? illa certè non videntur: *tum lau-
dastis me milites, donastis.* Quid donauerint? an munera accipere
à militibus Imperator solet? imò dare. Si non aliquid defit,
legerim in hanc mentem: *donati estis.* Duo recensuit: Et ego, in-
quit, fortiter sæpè feci vobis spectantibus, & vos me. Laudem
igitur à vobis accepi, præmium vnicum ducibus; & vos dona à
me ex militiæ more.

CAP. XXIV.

*Vocula Caesaris reddita. AErarium sanctius
ab eo apertum.*

Commentario Cæsaris I. De bello ciuili locus est, nisi
glaucoma mihi ob oculos obiecta, mutilus & mendosus.
*Quibus rebus Romam nuntiatis, tantus repente terror inuasit, ut
cum Lentulus Consul ad aperiendum ærarium venisset, ad pecu-
niam Pompeio ex S. C.^o proferendam, protinus aperto sanctiore æ-
rario ex vrbe profugeret. Cæsar enim aduentare, iam iamque ad-
esse eius equites falsò nuntiabantur.*

Agite dum, excutite mecum & euentilate. Testimonia desunt
aperti à Lentulo & Pompeianis ærarij; imò in diuersum potius
eunt. Dio Cassius lib. XL I. clausum ærarium à Consulibus
narrat, & clauces vnà ablatas: *Quasi, inquit, Cæsar secures non ha-
beret*

beret ad perfringendum. Idem & Cicero tangit Ep. x i i. lib. v i i. ad Att: *Nec Casarem rerum prolatio, nec Senatus magistratuumque discessio, nec aerarium clausum tardabit.* Et idem Epist. xv. queritur, pecuniam omnem, non modo privatam, quæ in vrbe est, sed etiam publicam, quæ in aerario, Cæsari relicta. At enim redit, inquires, postea Lentulus, & aperuit. Hoc præter Cæsarem indicare Cicero videtur, Epist. xx. eiusdem libri v i i. *Id. Febr. Capuam C. Cassius Tribun. pl. venit: attulit mandata ad Consules, ut Romam venissent, pecuniam de sanctiore aerario auferrent.* Sed si verba, quæ sequuntur, consideres, videbitur contrà. Ostendit enim periculum: & *Redeant?* inquit: *quo presidio? deinde exeat? quis sinat?* Consul ei rescripsit, ut prius ipse in Picenum. Ergo Pompeij quidem hæc mens & desiderium fuit: vix est, ut arbitrer patratum. Cicero, qui dies & gesta diligentissime recenset, non id ostendit, neque alius historicorum. Quid quod palam contradicunt? Nam consensu narrant, Cæsarem in reditu à Brundisio ærarium, obistente Metello, perfregisse, compilasse. Ita Dio, Plutarchus, Appianus, Lucanus: & pecuniæ etiam summas Pinius lib. xxx i i i. cap. i i i. Orosius lib. v i. cap. xv. (etsi numero impari) conceperunt. Sed iterum fortasse quispiam dixerit, Sanctius modò ærarium, ut Cæsar hîc scribit, à Lentulo apertum; at alterum à Cæsare. Sed & is factius nihilo facit. Nam in publico siue exposito non adeò magna vis auri propter assiduos sumptus: & constat Cæsarem intactas & reconditas populi opes abstulisse, quæ sine dubio in ærario sanctiori. Diserte, ut Appianum & alios præteream, Lucanus:

*Protinus abducto patuerunt templa Metello.
Tunc rupes Tarpeia sonat, magnoque reclusas
Testatur stridore fores: tunc conditus imo
Eruitur templo multis intactus ab annis
Romani census populi: quem Punica bella,
Quem dederat Perses, quem victi præda Philippi;
Quod tibi Roma fugâ Pyrrhus trepidante reliquit,
Quo te Fabricius Regi non vendidit auro:
Quicquid parcorum mores seruastis auorum:
Quod dices Asiae populi misere tributum,
Victoriq; dedit Minoia Creta Metello:*

D 2

Quod

*Quod Cato longinqua vexit super aquora Cypri.
Tunc Orientis opes, captorumque ultima regum,
Quæ Pompeianis prælata est gazæ triumphis
Egeritur: tristi spoliatur templarapinâ,
Pauperiorque fuit tunc primum Cæsare Roma.*

Sed & Florus lib. I v. cap. I r. *Ærarium quoque sanctum, quia tardius aperiebant Tribuni, iussit effringi.* Paullus Manutius vidit hanc antilogiam, & tollere conatus est. Verum nihil agit, & vt Comicum hoc vsurpem, inanilogus est, isto suo de triplici ærario commento. quasi videlicet vnum triumphale fuisset, in quo pecunia manubiarum & spoliiorum: alterum, in quo aurum vicefimarium, idque sanctius: tertium, in quo annua vectigalium pecunia: medium autem illud apertum à Lentulo, primum siue triumphale à Cæsare. Sed ego

Numquam istud dixim neque animum inducam meum.

Quis enim auctor de triplici ærario? Quæ etiam mens aut stultitia Lentuli, modicum aliquid auri abripere, gazas & massas intactas relinquere? Adde dissensum Flori.

* Nunc dicam, nobis quod re-
ctius esse videtur.

* Νῦν δ' αὖ τ' ἔλεγω, ὅς μοι δοκεῖ ὅτι ἀρεστόν.

in Cæsaris nempe verbis mendum aut defectum potius esse, & interpositâ negatione legendum, *protinus non aperto.* Constat quidem venisse eo fine Lentulum (ex Cæsare hîc & Cicerone:) sed ex verbis item ipsis Cæsaris & narratione, trepidè nimis au-
fugisse, & re infectâ, videtur. Verumtamen hîc nisi de opinione nihil certum dico, & Academicâ lege, ἐπὶ λόγῳ.

C A P. XXV.

Liuij & Silij ἀβελήσια.

Absolui Liuius non potest, ita scribens, lib. x x i:

Saguntum vt caperetur, quid per octo menses periculi, quid laboris exhaustum esse? Romam orbis terrarum caput petentibus, quidquam aliud asperum atque arduum videri, quod incæptum moretur?

Verba Annibalis sunt, qui milites suos territos & detrectantes porro ire ob infames illas Alpes, incitat atque adhortatur. Saguntum,

guntum, inquit, cum præmium peteretur, octo menses eam obsedistis, oppugnastis; piget transcendere hos montes, cum Roma ipsa futura merces sit? Cetera appositè & disertè; sed quòd Romam *orbis terrarum caput* hîc Annibal appellat, quis id feret? A decoro valde ea laudatio abit (præsertim cum hostis) & magis à vero. An enim illo æuo Roma terris caput? imò nec toti Italiæ, Gallis Cisalpinis & Liguribus etiamnum restantibus: & extra eam vix quicquam firmiter in potestate suâ ac ditione habuit, præter Sardiniam & Siciliæ partem. En dominam orbis! Peccauit igitur Lipius, cuiusque exemplo Silius, qui eundem Annibalem adhortantem suos facit sub pugnam Cannensem, lib. IX.

—— *Raptor per sæcula longa*

Dardanus edomitum vobis spoliauerit orbem.

Minimè verò: paupertina tunc Roma, neq; dum in illud spoliarium cruentæ exuuiæ congestæ edomiti orbis. Vterque æuum suum pro veteri, cum hæc scriberet, mente complexus est: quæque essent vera & apta, si ab ipsis dicerentur; desinunt esse talia, cum ad priscos illos relegantur.

C A P. XXVI.

Curtij numeralis error de exercitu Darij.

ERrorum in libris magna seges & materia numerales notæ. nec ratio scruposa est, tam procliui librariorum circa eas lapsu. Manifesta res est, tum multis è locis, tum ex isto Q. Curtij, quo numerat copias Darij, quas in Ciliciam duxit contra Alexandrum, Lib. III.

Vniuersas vires in conspectum dedit, & circumdato vallo, quod decies centenium millium armatorum multitudinem caperet, Xerxis exemplo numerum copiarum iniit.

Hæc ita recentiores libri, cum prisci præferant, *decem millium armatorum*. Neutri fideliter, quòd & hi minuunt valde, & illi nimium quantum augment. Enimuerò grandis ille numerus vanus & * ἀδόξος: quæ vel ipse Curtius refellat, vbi de copiis Darij ad Arbela: *Dimidia ferme maior exercitus erat, quàm in Ciliciâ fuerat.* ^{* inopinabilis.}

* magna
neg.

Ergone ille vicies centenū in millium? * λέγε πολὺς. imò *ocētingentorum millium peditum, ducentorum millium equitum*, ex Diodori fide. Quem eundem si audimus in priore numero (quod ipsius exemplo Curtij faciamus, qui multa ab illo mutuatur) si, inquam, audimus, emendabimus in Curtianis, *sexies centenū millium*. Tot enim in Ciliciâ ille numerat; at Arrianus tantū *millia quingenta*. Curtij summæ, quas distinctè subiicit, hunc ipsum numerum non efficiunt; nec ex scilicet correctæ.

CAP. XXVII.

Antilogia suspicio ab Hirtio & Suetonio segregata.

AD pacem inter scriptores conciliandam nihil profectò videtur efficacius, quàm diligens observatio distinctiōque temporum, eoque potissimum remedio quicquid inter Hirtium & Suetonium dissensionis ac dissidij vir doctus esse censuit, omnino tolli componique posse existimo. Verba sunt & querelæ Cæsaris Commentario VII. Gallicorum:

Ereptum Ser. Galbæ Consulatum, cum is multò plus gratiæ & suffragiis valuisset, quòd sibi coniunctus & familiaritate & necessitudine legationis esset.

Si verè hæc & ex animo Cæsar, quid ita Suetonius in Galbâ, cap. III. causam huius repulsæ in ipsum Cæsarem transfert? Nam ait: *Eius Galbæ nepos* (hic ipse noster) *ob repulsam Consulatus insensua Julio Cæsari, cuius legatus in Galliis fuerat, conspiravit cum Cassio & Bruto*. Apparet iniuriam hanc à Cæsare illatam, atq; adeò Galbam eius cæde se vindicasse. Hoc & Cicero indicat Philippicâ XIII. ubi hæc verba ex epistolâ M. Antonij: SER. GALBAM EODEM PVGLONE SVCCINCTVM IN CASTRIS VIDETIS. Subiicit Cicero: *Nihil tibi de Galbâ respondeo, fortissimo & constantissimo ciue. coram aderit, præsens tibi ipse, & ille, quem insimulas, pugio respondebit*. Nam pugionem hunc intellegit, quo Cæsarem interfecit. Quis litem hanc dirimat & incîdat? Tempora distinguenda sunt. Prior enim illa repulsæ euenit, cum Cæsar in Galliâ: quod ex narratione Hirtianâ constat; hæc posterior, Cæsare iam Dictatore, & rerum honorumque potente. Cum

Cum igitur tunc magistratus ordinaret, Galbam iterum petentem distulit aut reiecit. quod ei sic perdoluit, ut in necem Cæsaris cum Cassio conspiraret: illo Cassio, qui ipse ob causam similem, ut Velleius memoriae prodidit, cum Bruto coniurationis auctor. Designat posterius hoc tempus vno verbo Suetonius, cum ait: *cuius legatus fuerat.* non ergo nunc erat, cum secundo petebat.

CAP. XXIX.

Liuij locus corrigitur & declaratur.

QUod in Liuij XXII. legitur, *Celtiberi principes, qui regionis suae legatos obsidesque dederant Romanis, nuntio misso excitati à Scipione arma capiunt.* in tenebris aut in vitio est. Nam qui isti regionis Legati? Ioh. Saxonijs in suis ad Liuium notis explicat *Vicarios*, & quos vulgò dicimus *Locum-tenentes*. Apage, non sic Latini. Liber scriptus ex parte subuenit, qui habet traiectionis vocibus: *Celtiberi, qui principes regionis suae.* ut non legati regionis, sed principes sint. Sed, ut diximus, ex parte: quia suspectum etiam & durum, *Dare legatos.* Obsides fanè damus, at illos mittimus. Velim: *qui principes regionis suae legarant, obsidesque dederant.* Duo commemoras amicitiae & foederis signa. Celtiberi, inquit, primores gentis suae legatos miserant, & obsides quoque praeterea dederant. Haec autem legatorum missio supra indicata his verbis: *Reditumque in ceteriora prouincia, quò omnium populorum qui Iberum accolunt, multorum & ultima Hispania legati venerunt.*

CAP. XXIX.

Vitium in Curtio animaduersum. Roxanem Oaxtris, non Cohortani filiam fuisse.

EGo iam diu mecum disputo, & Homerij verbis,

— *ἡ Ὀφεία μεμπτική,* * *Scythia in peiora verso.*
quid ita Roxanem Cohortani Satrapae filiam Q. Curtius faciat, quam

quam alij consensu Oxatris vel Oxyartis. Verba eius sunt hæc, libro VIII.

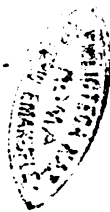
Inde pervenit in regionem, cui Cohortanus Satrapes nobilis præerat, qui se regis potestati fideique permisit. Ille imperio ei reddito, haud amplius, quam ut duo ex tribus filij secum militarent, exegit. Satrapes etiam eum, qui penes ipsum relinquebatur, tradit. Barbarâ opulentiâ conuiuium, quoniam regem accipiebat, instruxerat. Id cum multâ comitate celebraret, introduci xxx. nobiles virgines iussit: inter quas erat filia eius Roxane eximiâ corporis specie & decore habitus in barbaris raro.

Vides ex contextu & serie, palàm appellari Roxanem. Atqui Arrianus cautus & veri diligens historicus ita scribit: Καὶ ὡς Ὀξυάρτης παῖς, παρθένος ἐν ὧρα γάμος, Πωζάν ὀνόματι: *Erat Oxyartis filia virgo iam viro matura, Roxane dicta.* Atque adeò Alexander apud Curtium lib. x. Ergo ipse Oxatris Persæ filiam mecum in matrimonio iunxi, non dedignatus ex captivâ liberos tollere. Iterumque Curtius indicat, lib. ix. Oxatres Prætor Bactrianorum non absolutus modò, sed etiam iure amoris, amplioris imperij donatus est finibus. Vbi Curtius sanè quàm eleganter *iure amoris* dicit, quia non ex merito promotus, sed ab hoc in filiam affectu. Quid igitur? illum pro Cohortano substituimus? temerarium sit & falsum. Nam quæ hîc narrantur non congruunt Oxyarti, qui iam diu in fide regis. Puto hiatum aliquem & defectum esse, & post illa de Cohortano narrationem fuisse de Oxatris comitate & conuiuium, cuius causa siue occasio deest. Ponamus igitur καλωσύνης notam inter hæc verba: *tradit * barbarâ opulentiâ.* Nam ut aliter nunc suppetias feram, non est copia.

C A P. XXX.

De Circo & mappa missione.

QUod à Pyrrho Ligorio, ceterisque qui Circum delinearunt & descripserunt, aut perperam expressum aut prætermissum est, in præsentia monendum existimaui: dexteram videlicet eius partem spatium occupasse latius quàm sinistram. Vidimus in eo, qui iuxta viam Appiam est vnus omnium, qui
fuere,

• BILLY EDA AND
ROW
• LITTON EMMUELL •

fuere, maximè integer; & aliquantum submirati, causam anquirere cœpimus, mœxque inuenisse visi sumus. Procurſionis nempe initium hinc fiebat, plurésque simul quadrigæ effundebantur. has autem, vbi longiùs prouherentur, diſiungi neceſſe erat; atque ita, aliis ante alias emicantibus, anguſtiora facilè ſpatia ſufficiebant.

Irroborauit etiam inueterauitque paullatim, opinio, Prætorē Editorē inue, vt ſignum committendorum Circenſium daret, ingentem vtraque manu mappam miſiſſe, eoque modo Ligorius depinxit. Verùm hæc ſollicitat Lapis antiquus apud portam Noimentanam, vbi id ipſum fit vnâ tantum manu, linteolumque ſiue mappula ſimbriata, muccinij inſtar, excutitur atque mittitur. Sed ellum, vt verba compendi faciamus, & oculis certiùs dijudicemus.

Inſerendus hic ꝑconismus miſſionis mappa.

C A P. XXXI.

Deſperatus & depositus Liuij locus ſanatus.

IN Liuiο, lib. xxii.

Conſules M. Atilius Regulus, Cn. Seruilius Geminus, exercitu accepto, hibernaculis maturè communitis (tum enim autumnī tempus erat) Fabij artibus cum ſummâ inter ſe concordia bellum geſſerunt.

Mira & prodigioſa hîc ſcriptio veterum librorum: *M. Atilius Fabianus, Cn. Seruilius Muſſicanus, aut Nuſitanus*. Nec aliter etiam antiquitus excuſi. Glareanus & Sigonius, tam multi in ſtudiis ac celebrati nominis, non hîc par ceteris factis ſuis fecere; & audacter potiùs, quàm feliciter, hæc quæ habemus ſubſtituerunt. Non enim illa cognomina Conſulum, inquiunt, vt è *Fastis* patet. Fateor; ſed nōnue tamen attentius cogitandum erat ſuper librorum pertinace illo conſenſu? Ego non is homo ſum qui ſciam

E diuini-

* Arist. v. 11
Eudemio-
rum.

* pruden-
tium & sa-
pientium
velocē esse
diuinatio-
nem.

* magnilo-
quentia.

* Non est se

supra vires
iacitare de-
corum.

* dextrā &
felicitatē.

diuinitus; neque me fugit quod summus ille * Sophus scripsit,
* φερύματι καὶ σοφῶν (à quibus me titulis longissimè abesse scio)
ταχέϊαν ὅτι καὶ μνησκύω dicam tamen quod in mentem mihi venit,
& eruditus, vt spero, viris approbantibus rescribam; *M. Atilius*
Fabiano, Cn. Seruilius Minuciano exercitu accepto. Consules nem-
pe pro more veteri copias inter se diuiserunt, & Atilius quidem
Fabianum exercitum accepit, Seruilius Minucianum. Ista au-
tem diuisio paullò antè inter duos Dictatores facta: *cum primā*
& quarta legio Minutius, secunda & tertia Fabio euenerunt. Ita enim
Liuius ipse suprà. Nihil alienius ingenio meo quàm iactantia &

* μεγαλοφρονα, satisque commemini Poëtæ monitum,

* ——— καὶ καλὸν ὑπὲρ βίαν διεκτελεῖν.

non verebor tamen dicere * δεισέμεν καὶ δεξιῶς, præ quàm aliis fuit,
hunc locum à me tentatum videri.

CAP. XXXII.

Conatus in duobus Hirtij locis emaculandis.

Hirtius de bello Alexandrino, vbi raponem illum Longi-
num describit:

*Pecunie locupletibus imperabantur, quas Longinus sibi expensas
ferri non tantum patiebatur, sed etiam cogebat. in gregem locu-
pletium simultatum causa tenues coniciebantur, neque vllum
genus quaestus pratermittebatur.*

Dictio *simultatum* huic sententiæ non satis apposita videtur.
Scribo: *multarum*. Cassius Longinus, inquit, tenues aliquas &
leuiculas causas diuitibus impingebat, ob quas certâ pecuniâ
eos multaret. Non item ad palatum meum est hoc eodem
libro:

*Nam neque interfectis amissam vitam, neque exfectis virilita-
tem restituere posse. quod quidem supplicium grauius morte ci-
ues Romani subiissent.*

Quæ verba Cæsaris sunt sæuitiam Pharnaci meritissimò obie-
ctantis. Nónne verò nihili & vacuum ibi verbum est, *amissam*?
mihi quidem videtur; & si quid tale addendum, aptius fore,
ereptam.

*ereptam. Ut coniecturam tamen meam iterum promam, libenter rescribam: interfectis Amisi vitam. Historiam hoc illustret atque factum, de quo Appianus I 1. Εμφυλίαν: Αμισὸν πόλιν ἐν τῇ Πόντῳ ῥωμαιοὶ ἔλαβον, καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν τομίαις ἐποίησαν πάντας. Amisum Ponti urbem ad Romanos inclinantem diripuit, in seruitutem ciuibus abductis: eorumque liberos omnes exsecuit. Tamen fluctuat mihi animus, & * ἐκ εἰδῶς, ἀλλὰ εἰκάζων, id dico.*

** non probè sciens, sed coniecturâ ductus.*

CAP. XXXIII.

Q. Curtius aliquoties castigatus.

Philotas coniurationis reus forti sanè & facundâ oratione apud Q. Curtium causam suam agit. In hac quoque exstant:

Non mehercule ista me magis ledunt, quàm quòd Amyntas Perdicca filius infidiatus est regi. cum quo quòd amicitia fuerit mihi, non recusò defendere, si fratrem regis non oportuit diligere à nobis.

Legendum cenſeo: non recusò dependere. litterulâ iminuatâ, sed longè commodiore ſenſu. Ego paratus ſum, inquit, luere hanc culpam, & poenas pendere, ſi nefas amare eum, quem rex amat. In Alexandri quoque oratione, quâ Philotam culpât, ſcriptum vitioſè:

Deum providentiâ & miſericordiâ viuo, conſpectuſque veſtri venerabilis coëgit, ut vehementiùs parricidis iracerer, quoniam ſpiritus, imò vnus vitæ meæ fructus eſt, tot fortiſſimis viris & de me optimè meritis referre adhuc gratiam poſſe.

Nam τὸ ſpiritus * ὑποβολή), libenterq; verbum vicarium ei dem, *ſupremus. Αἰθέριον* hoc & clarum. In extremo verò libro, reſectâ iam & oppreſſâ coniuratione, quaſi acclamationem & epi-
phonema auctor addit:

Magno non ſalutis, ſed etiam vitæ periculo liberatus erat Alexander. Quippe Barmenio & Philotas principes amicorum, niſi palàm fontes, ſine indignatione totius exercitus non potuiſſent damnari. Itaque anceps quaëſtio fuit. Dum inficiatus eſt faci-

nus, crudeliter torqueri videbatur; post confessionem ne amicorum quidem misericordiam meruit.

Sordent squalentque hæc verba: *magno non salutis, sed etiam vite periculo.* An enim salus & vita diuersa? non priscis quidem Latinis. Quare rescribendum autumo: *non salutis, sed & inuidia.* Alexander, inquit, non solum salutis & capitis discrimen effugit, sed etiam inuidiæ & calumniarum flammam, per confessionem hanc Philotæ. Fortè etiam rectius legatur: *Ita cum anceps questio fuit, dum inficiatus est facinus, crudeliter.* Sed non temerè affirmo.

C A P. XXXIV.

Quid Abacus & Delphica: quando Romam & unde relictæ: quâ materiâ: quomodo vasa in iis disposita. In Plinio coniectura.

FAtendum est, ab Asiâ Græciâque cultum & elegantiam manasse, nec artes inde solum & disciplinas, sed suppellectilem quoque lautioiorem ac magnificentia choragium, Romanos accepisse. Quædam huius generis ab historicis nominantur. Liuius lib. xxxix. de triumpho Manlij ex Asiâ & Gallo-Græciâ, deque eius militibus: *¶ primum plagulas & alia textilia, & quæ tum magnifica suppellectilis habebantur, monopodia & abacos Romam aduexerunt.* Et Plinius libro xxxiv. cap. iii. *Triclinia arata abacosque & monopodia (n. Manlium, Asiâ deuictâ, primum inuenisse triumpho L. Piso auctor est. Vbi legendum, ὡς ἐν παλαιῶ τῶν λέξω, inuexisse.* Romam enim ille modò transtulit, & diu antè nota hæc Asiaticis & inuenta. Quid autem per *Abacum* hîc intelligitur? non aliud quàm mensula minor, quæ seorsim ad cenaculi latus stabat, poculis & vasis ad potum ferendis. Apertè hunc usum Cicero ostendit, in Verr. *Abaci vasa omnia, uti exposita fuerant, abstulit.* Plinius libro xxxv. cap. ii. narrat, in triumpho Pompeij de Asiâ & Ponto translata *vasa ex gemmis & auro abacorum nouem: id est, quæ vel abacos nouem implerent.* Nominat Sidonius lib. ii. *In hac (cenatiunculâ) stibadium & nitens abacus.* Cur *nitens*? quia ex marinore, argento, auro, aliâve materiâ pretio-

pretiosiore factus. Vulgò quidē è marmore. Id Horatius voluit:

——— *Lapis albus*

Pocula cum cyatho duo sustinet. —

Ibi Scholiastes vetus: *Mensa marmorea, quam Delphicam vocant.* Sed ex rariore etiam materiâ apud diuites: vt Plinius notat de Murrhinis: *Protinus ad hominum vsum transfere, abacis etiam escariisque vasis inde expetitis.* etsi verius fortasse ibi scribatur, *abaci etiam:* vt significet non ipsos abacos, sed eorum vasa (quod palâm est) item escaria ex murrhinis concinnata. Sed notandum in Scholiaste Horatiano, idem *Abacum & Delphicam* esse: quod ipsum Iuuenalis Scholiastes in illud,

——— *Vrceoli sex*

Ornamentum abaci. —

Quod nos, inquit, Delphicam dicimus. Itaque recepta & vsitata vox *Delphica*. Vnde nomen? an quia Delphis eiusmodi mensulæ, in quibus exposita donaria, Apollini sacræ? Sanè quod Plutarchus in Solone & Laërtius in Thalete *ἑρμόδα* aureum appellarunt, qui nimirum sapientissimo daretur, id Valerius in ipsâ eâ historiâ *auream mensam Delphicâ* dixit. Ea vox etiam in Martiale:

Argentum atque aurum non simplex Delphica portat.

Significat, vel operosum abacum, nec è simplice soloq; marmore, vel non vnum, sed plures pro copiâ poculorum, in diuite hac domo fuisse. Sidonius indicat, strui per loculaimenta in iis vasa solere:

Nec per multiplices, abaco splendente, cauernas,

Argenti nigri pondera defodiam.

Qui mos adhuc seruatur, ac ministerij hæc vasa per gradus & ordine disponuntur. Agrætius vetus Grammaticus scribit per paria solemne fuisse collocari: *In Delphicâ, inquit, comparia vasa semper sunt.* Vnde ipse Cicero dicebat: *Scyphorum paria complura.* In Glossis priscis legimus: *Abacus, Delphica, μινιστήριον.* Ab vsu nempe: quemadmodum Hispani hodie *Apárador*, & Itali *Credenza*. Sic Lampridius in Alexandro: *Ducentarum librarum argenti pondus ministerium eius numquam transiit.* Ibidem: *Argentum in ministerio plus ducentis libris non habuit.* Vopiscus in Tacito: *Argentum mensale, quod priuatus habuerat, ministeriis conuiuiorum, quæ in templis fierent, dedicauit.*

CAP. XXXV.

Cæsaris quadam loca tentata.

Secundo Com. Ciuilis belli, de rebus à Curione in Africâ gestis :

Sed hoc itinere est fons, quòd mare succedit, longè lateq̃ue is locus restagnat.

Mirum satis fontem hîc esse, & mare in eum succedere. An scribendum? *pons, quòd* (ita Ciacc. è suo cod. pro quòd) *mare succedit, & longè lateq̃; is locus restagnat.* Quasi dicat: Est eâ parte viæ pons structus, non quòd flumen aliquod illic, sed quia mare longiùs in terram se insinuat, & æstuarium stagnumq̃ue facit. eius pars ponte transeunda. Com. III.

At Labienus cùm ab eo impetrauisset, vt sibi captiuos tradi iuberet, omnesque deductos (Faërnus, productos) ostentationis, vt videbatur, causâ, quòd maior perfugis fides haberetur, commilitones appellans, & magnâ verborum contumeliâ interrogans, solerentne veterani fugere, in omnium conspectu interfecit.

* inenarrabile.

Non omnino capio, quid de *Perfugis* hîc velit. Nihil tale præiuit aut sequitur, & mihi quidem * ἀδύνητον est, quibus perfugis fides hoc facto concilianda sit. Reorino leuiter in aliam sententiam: *perfugio fides haberetur.* perfugio nimirum ipsius Labieni. Hoc sine crudelitas hæc suscepta, vt ostenderet se bonâ fide Pompeianum esse, & alienissimum ab illis partibus, in quas

* lenis mendum.

tam foedè sæuiret. Est & alterum inibi * ἱλαττωμαίον :

Senatores omnes ex provinciâ vocasse, vt iis testibus summa pecunia uteretur.

Quod, vt opinor, tollitur, si legimus, *summa pecunie iniretur.* Sed quid hæc minuta colligo? vix pretium curæ est, & tamen remoram sæpè faciunt Lectori,

CAP. XXXVI.

In Liuii diuinationes.

Occultum sed certum vitium est in his Liuij verbis libro
XXI. de Annibale iter faciente:

*Quartis castris ad Insulam peruenit. Ibi Arar Rhodanusque am-
nes diuersis ex Alpibus decurrentes, agri aliquantum amplexi
confluunt in vnum.*

Minimè diuersis, sed diuersi. Ex iisdem enim Alpibus Arar &
Rhodanus orti, seorsim disparatiq̃ue aliquamdiu fluunt. Sene-
ca in Apocolocyntosi:

*Vidi duobus imminens fluuiis iugum,
Quod Phœbus ortu semper obuerso videt:
Vbi Rhodanus ingens amne prærapido fluit,
Ararq̃ue dubitans quò suos cursus agat.*

Eodem libro, de procuratione prodigiorum,

Signum æneum matronæ Iunoni in Auentino adificauerunt.

Bellè. Signa scilicet & æreæ statux ædificantur, vt domus, æ
templa. Ridiculum est, & tamen deprauatio ea manifestaria in
omnibus adhuc libris. Quin tu lege, *dedicauerunt*, & Liuium im-
puri sermonis absolue.

CAP. XXXVII.

Curtij duo loci pristino nitori restituti.

Offendunt nos in honestissimâ Q. Curtij facie etiam par-
uæ labes. Talis est in oratione, quâ milites suos Alexander
increpat, missionem importunè flagitantes, & quidem in hac
eius parte, libro x.

*Omnem herculè spem, quam ex vobis conceperam, damno: nec, vt
cum militibus meis (iam enim esse destitistis) sed vt cum ingra-
tissimis oportet, agere decreui.*

Satin' enim concinno sensu sunt hæc postrema: vt cum ingratissi-
mis oportet.

--- * ego
verò haud
arbitror
esse.

— * ἐγὼ δ' οὐ διοίωμαι ἔγω.

Erunt autem, si legas: *ut cum ingratiſſimis operis*. Non vltra vobiscum, inquit, quasi cum militibus aut ingenuis agere mihi decretum est, neque præmia dare aut mûnera; sed, ut vilibus mercenariis, appendere debitam modò diurnamque vestram mercedem. *Operarum* scilicet vox ignominiam habet, quadratque in eos, qui viles & lucello tantum inhiantes. * Συνοχον est huic istud Ciceronis pro Sestio: *Erat mihi contentio non cum viſtore exercitu; sed cum operis conductis, & ad diripiendam urbem incitatis*. Spero, ut cum Pindaro dicam, hoc iaculum * ἐκ ἀγῶνος ἔγω βαλεῖν, & ita caput hoc concludo.

* non extra
certamen
iactisſo.

CAP. XXXIX.

De armillis Collectanea. Glossa & Isidorus emendati. Tertullianus illustratus.

Armillas inter dona militaria legimus. Quid fuerunt? rotundi circuli ex argento vel auro, quibus summum brachium cingebant, idque ornatus causâ. Festus: *Armillas ex auro, quas viri militares ab Imperatoribus donati gerunt, dictas esse existimant, quòd antiqui humeros cum brachiis armos vocabant. unde arma ab his dependentia sunt vocata*. Ait, ex auro. atque ita apud Valerium lib. vii. cap. xiv. Scipionem dona militaria diuidentem T. Labienus admonuit, ut forti equiti aureas armillas tribueret. Sed fuere etiam sæpiſſimè ex argento. In eo ipſo Valerij loco, Scipio non paruit Labieno, & Imperator te, inquit, argenteis armillis donat. Sic Liuius lib. x. Equites omnes ob insignem pluribus locis operam, corniculis armillisque argenteis donat. Capitolinus in Maximino: *Seuerus militares ludos dabat, propositis præmiis argenteis, id est armillis, torquibus, baltheolis*. In lapidibus etiam priscis testimonia huic ritui; ut Taurini: C. GAVIO. L. F. DONIS. DONATO. A. DIVO. CLAUDIO. BELLO. BRITANNICO. TORQVIBVS. ARMILLIS. PHALERIS. CORONA. AVREA. Festus Galbeos siue Calbeos eiusmodi armillas ostendit olim dictas. *Calbeos, inquit, armillas dicebant, quibus triumphantes utebantur, & quibus ob virtutem milites donabantur*. Facit huc quod ille idem: *Galbeum orna-*
menti

menti-genus. Atque olim sanè Armillæ istæ in vſu; ſed, vt videtur, per luxum. De Sabinis Liuius lib. i. in arcis proditiōe: *Quod vulgò Sabini aureas armillas magni ponderis brachio læuo habuerint.* Dionyſius in eadem re: Καὶ αὐτῶν ἑρως εἰσέρχεται τῆς ψαλίων, ἀπὸ τοῖς ἀεισεγῆς βραχίονι ἐφέγου: *Atque ipſam (Tarpeiam) cupido ſubiit armillarum, quas circum-brachia ſiniſtra gerebant.* & addit: Χρυσόβρεγιδ ἦσαν οἱ Σαβῖνοι τότε, καὶ Τυρρηνῶν ἐχόντες ἀερόδιναις: *Aurienim geſtores tunc Sabini erant, & non minùs quàm Etruſci molli vitæ addēti.* Ac poſteriore etiam æuo armillæ per delicias geſtatæ. Petronius de ſuo Trimalcione: *Dextrum nudauit lacertum, armillâ aureâ cultum.* Athenæus in reliquo Samiorum luxu, lib. x i i. Εὐφρόουν χλιδόνας ἔτι τοῖς βραχίονι: *Ferebant armillas in brachiis.* Sed & Caligula manuleatus & armillatus in publicum proceſſit: Sueton. cap. l i i. Etiam Nero (in eodem Suetonio cap. v i.) *exuias ſerpentis aureæ armillæ incluſas dextro brachio geſtauit.* Credo hæc eſſe, quæ Tribunis militū dari ſolebant, & *Brachiales* appellabantur. Trebellius in Claudio, ex epiſtolâ Valeriani: *Anulum bigemmeum vncialem, brachialem vnum vnciarum ſeptem.* Vopiſcus ex epiſtolâ Aureliani: *Stipendium in baltheo, non in popinâ habeat, torquem, brachialem & anulum apponat.* Atque vt Latini *Brachiales*, ita Græci βραχισηρας aut βραχισηρα dicunt. Etiam in Gloſſis priſcis Latinam vocem expreſſam inuenias: βραχιάλιον, *Veriola.* Corrige, *Viriola.* Vt in iſdem: ψάλιον, *Viriola, Armilla.* Iſidorus lib. x i x. cap. xxxi. *Dexteras communes eſſe virorum ac ſeminarum, quia vtriuſque ſexus dextra ſunt. Armillæ autem propriè virorum ſunt, collatæ victoriæ cauſſa militibus ob armorum virtutem. Vnde & quondam vulgò Viriliæ dicebantur.* Scribe, *Viriolæ.* Ampliùs, *Dextral commune eſt virorum:* quod res exigit & contextus. *Dextralia* nominat D. Gregorius lib. i i i. epiſt. c i. *Sicut ex auro vno alij murenas, alij anulos, alij dextralia ad ornamentum faciunt. Quæ ipſa Dextrocheria dicta.* Capitolinus in Maximino: *Pollice fuit ita vaſto, vt vxoris dextrocherio vteretur pro anulo.* Idem in Maximino Iuniore: *Dextrocherium cum coſtulâ de hyacinthis quattuor.* Trebellius Pollio in Quieto Macriani F. tyranno: *Alexandrum Magnum Macedonem viri in auro & argento, mulieres in reticulis & dextrocheriis & in anulis & in omni ornamentorum genere, exſculptum ſemper habuerunt.* Iuuenalis etiam, vt propria ſeminarum, ea tangit, Sat. i x. vbi

munera recenſet pathico cuiſpiam mittenda, quaſi mulieri:

*En cui tu viridem vmbellam, cui ſuccina mittas
Grandia.*

Scholiaſtes vetus ibi: *Gemmata dextrocheria*. Et ſanè illud diſcrimen inter Armillas & Dextrocheria ſiue Dextralia indicare etiam Tertullianus videtur, De pallio, cap. iv. *Cùm latrinarum antiſtes ſericum ventilat, & immundiorẽ loco cervicem monilibus conſolatur; & armillis, quas ex virorum fortium donis ipſa quoque matrone temerè uſurpaſſent, omnium pudendorum conſcias manus inferit.* Nam armillas à matronis abdicat, etſi fatetur viliffimos homines (ſed diuites) eas uſurpaſſe. *Latrinarum antiſtes* eſt, ut opinor, qui *foricas* conſucit, apud Iuuen. Sat. i r r. Nec plura de Armillis, niſi quod Feſtus Plautinum. *Spinther* huc trahit: *Spinther*, inquit, vocabatur armilla genus, quod mulieres antiquæ gerebant ſummo brachio ſiniſtro. Priſcianus lib. v. *Spinther* quod ἀξέχρον aut fibulã in humeris aut armillam ſignificat. Et ſubiungit loca Plauti è Menæchmis.

C A P. XXXIX.

Coniectura triplex in Lilio. una in Ammiano.

A Pud Liuium in oratione P. Scipionis, ſuos ad pugnam in Annibalem hortantis, ita ſcriptum, lib. x x i.

Nec nunc illi, quia audent, ſed quia neceſſe eſt, pugnaturi ſunt. Niſi creditis, qui exercitu incolumi pugnam detrectauere, eos duabus partibus peditum equitumque amiſſis, qui plures panè perierint quàm ſuperſint, plus ſpei natòs eſſe. At enim pauci quidem ſunt, ſed vigentes animis corporibusque, quorum robora ac vires vix ſuſtinere vis vlla poſſit. Effigies, imò vmbra hominum, fame, frigore, ſqualore eneçti, contuſi ac debilitati inter ſaxa rupesque: adhuc peruſti artus, nunc rigentes nerui, membra torrida gelu.

Pluſcula tranſcripſi propter duplicem mendam. Anterior in verbo, *panè*. quod aut ablegandum, aut mutandum in *planè*. Cùm enim lineã ſuperiore proximã adfirmatè Scipio dixerit, duas partes hoſtium amiſſas, cur nunc ambigat & inutet? Parùm hoc decorum ſit: utique in concione publicã, cumque verè & confidenter aſſerere poſſit, plures periſſe, quàm ſuperſint. Nam,

Nam, vt omittam de tertiâ tantum parte reliquâ, quod illum pro causâ magis quàm pro vero dixisse credo, Polybius periisse vel in Alpibus ait, *ἡ δὲ πρὸς ἡμῶν δὲ δυνάμεις* circiter dimidium exercitus. En priorem mendam. Altera videtur in voce, *torrida*. quæ cum gelu rectè quidem alibi iungitur, vt suprà: *pecora iumenta quæ torrida frigore*, verum hoc loco nec scitè nec opportunè. Nam præiuit in hac ipsâ clausulâ, *perusti artus*, & inuenustum istud, *δὲ τὸν*. Itaque scribendum aio, *torpida gelu*, & viâ mecum Silius, qui hæc è Liuius proculdubio sic hausit:

Hostem miles habes fractum ambustumque nivosis

Cautibus, atque ægrè torpentia membra trahentem.

Lib. XXI. de pugnantibus ad Thrasymertum:

Tantusque fuit ardor animorum, adeo intentus pugna animus, ut cum terremotum, qui multarum urbium Italia magnas partes prostravit, auertitque cursu rapido amnes, mare fluminibus inuexit, montes lapsu ingenti præruit, nemo pugnantium senserit.

Nil temerè muto. Vult fortasse auctor, in locum fluminibus vacuum mare se insinuassee, cum illa nouum sibi alucum & cursum quæsisent. Tamen dubitabam leuiter, an non *culminibus*: vt dicat, mare sublatum expulsūque in ipsos montes. Silius ita hîc:

—— *Lacus ater in altos*

Sublatus montes, & sede excussus auitâ.

Et Ammianus in terræmotu, qui sub Valentiniano: *Ingentes alie naues extruse rapidis flatibus* (fortè fluctibus) *culminibus insedere tectorum.*

C A P. XL.

In Polybio loci nomen de opinione repositum.

Quid Polybius velit, haud faciliè assequare, dum scribit, libro III.

Κρίνων δὲ συμφέρον τὸ καὶ πάντα ἔσθαι ἀναγκάσαι μάχης τὰς πολέμους, καὶ λαμβάνει ἢ τὴν κατὰ τὴν περὶ ἀναγκῆς ἀποφασίαν εἰς τὸ πάντων συνέβαιναι τὸν τε σῆτον καὶ τὰς λοιπὰς χορηγίας ἀβροῦς τοῖς Ῥωμαίοις, ἐκ τῆς αὐτῆς Κανύσιον τόπων.

Quæ verba sic ab interprete verfa: *Cùm statuisset vsque adeò premere Romanos, vt necessariò in prælium descendere cogerentur; Neapolitanam arcem occupat, frumento & omni commeatus genere munitissimam.* Quid? Neapolitanam arcem Annibal? graue vulnus Romanis infligitur; sed mihi inauditum. Legimus quidem aliquantò post Cannensem pugnam Annibalem * affectasse Neapolim; sed frustra. Numquam ille obtinuit maritimam eam urbem, aut eius arcem; quâ verò nûc posset, cùm in Apuliâ maritimâ versetur, id est diuerso valde tractu? Falsa non dubiè interpretatio: sed nec lectio, vt opinor, vera. A' hne δ Καλήλης τῆς πολ. ἀκρῆς? Certè eam agnoscit auctor in hac regione ad Geronium paullò antè vbi de Minucio: Α' φεακόμορος δὲ ἐπὶ τῇ ἀκρῇ, ἢ περὶ μὲν ἐπὶ Λαρινάδος χώρας, περὶ τῆς δὲ Καλήλης: *Adueniens in arcem que in Larinatum regione sita; appellatur autem Calela.* Nam hunc locum castris occupauit, & muniit Minucius, cumque aggestio illic facta commeatum, videtur nunc eo Annibal potitus. Nec turbet aliquem quòd *ῥαῖον* siue opidû Polybius appellet. Nam, quid si fuerit opidum arcis iunctû aut subiectum? Quid etiam, si interpolata lectio sit, & illud *πύλῳς* glossematium & aliena vovula? Huc equidem inclino, nisi secus iudicauerit litterarius ille Prætor, cuius operâ Polybium, quasi Virbium aliquem, * παλιγγυῶν breui exspectamus; & adipisci tam gratum erit, quàm sperare prolixum est.

* *Lim. initio*
lib. XXIII.

* *romatum*

PHILIPPI RVBENI

ELECTORVM

LIBER II.

CAP. I.

*Vestibus olim versus & tituli inscripti.
sed & imagines intexta.*

Quantum cui longinqua valet mutare vetustas?
Quis nunc ferat, præterquam in scenâ,
spectaculis & rebus ludicris, inscriptas ver-
sibus ac titulis, aut variis depictas imagi-
nibus vestes? Et tamen has olim frequenti
in vfu fuisse è scriptis veterum constat. Ut
omittam Homerum, qui variegatam ani-
malium figuris tunicam Vlyssi attribuit;
vt taceam de Massagetis, quos Herodotus herbarum succo pin-
xisse animalia in vestibus tradit, & hæc talia casca nimis & vetu-
sta; sub ipsis Cæsaribus in imperio Romano legimus idipsum
vsurpatum. Et quidem apud Spartianum in Carino, de pallio
tyrianthino, cui Messallæ nomen & vxoris inscriptum: apud
Aufonium etiam in Epigrammatis, de Sabinâ textrice simul &
Poëtriâ:

*Licia qui texunt & carmina, carmina Musis,
Licia contribuunt casta Minerva tibi.
Ast ego rem sociam non dissociabo Sabina,
Versibus inscripsi quæ mea texta meis.*

De eadem:

*Siue probas Tyrio textam subtegmine vestem,
Seu placet inscripti commoditas tituli;*

F 3

Ipsius

Ipsius hoc domina concinnat vtrumque venustas:

Has geminas artes vna Sabina colit.

De Hermiones zonâ:

Punica turgentes redimibat zona papillus

Hermiones: zona textum elegēion erat:

Qui legis hunc titulum, Paphie tibi mandat, ames me,

Exemploque tua neminem amare vetes.

In gratiarum actione, ex epistolâ Gratiani Augusti: *Palmatam tibi misi, in quâ Diuus Constantius parens noster intextus est.* Sed ut palam fiat, quod initio dictum, frequens id atque adeo promiscuum & cōmune omnibus fuisse, audiamus Asterium Amasæ episcopū, in Homiliâ quâdā* ἀνεκδότῳ de diuite & Lazaro, vestes eiusmodi, dum vsum earum carpit, nimis quàm graphicè describentem: Οὐ δὲ μέχρι τῆ εἰρημνύων ἔσπου ἡ μωρεὶς ὀπποίας τὰς ὁδοὺς, ἀλλὰ πᾶσα καὶ τὴν ὑφαντικὴν ἐξεδρόντες περὶ τὸν, ἥτις τῇ πολλῇ τῇ σήμερις ὅτι πρὸς τὴν κρήνην. ἡ γεωγραφικὴ μιμῆται τὴν δύναμιν, καὶ πάντων ζώων τοῖς ἀνθρώποις τὰς μορφὰς ἐσημαίνονται, τὴν ἀνθρώπου καὶ μωροῦς εἰδωλοῖς πεποικιλμένῳ φιλοπνευστῶν ἐδιδόκεν ἑαυτοῖς τε καὶ γυναιξὶ καὶ παισὶν παύζοντες λοιπὸν, ὡς ἀπαρχαῖς, καὶ τῇ ἀμφοτέρω τῇ πᾶσι τοῖς ὁδοιποροῦντες τῶν βίῳ, ὡς γεωμῆτροι, ἀντιπρομοδιζοῦντες τῶν Παύλου καὶ μαχόμενοι τῇ διοικητικῇ φαταῖς, ὡς γεωμῆτροι, ἀλλὰ ἀντιπρομοδιζοῦντες. ὡς γὰρ ἐκεῖ ὅτι ἀπὸ τῆς λόγῳ, ταῦθ' οὗτοι κρατῶσι, καὶ κυροῦσι τοῖς ἔργοις, ὅπως οὐκ ἐνδυσάμενοι φαταῖς, ὡς τοῖς γεωμῆτροις ἀπὸ τῆς σωτηρίας χανόντων ὁρῶνται, καὶ περὶ τὰ παῖδια αὐτῶν ὡς εἰς τὴν μετὰ τὴν ὁδοὺν πρὸς ἀλλήλους καὶ διακυλοδουλοῦντες τὴν ἐν τοῖς ἱματίοις γεωγραφίαν. βαδίζοντες δὲ περιπόρῳ, ἐκ ἀναχωρήσας μέχρι πολλῆς. ἐκεῖ ἰόντες καὶ παρὰ ἄλλους, ἄνθρωποι καὶ ταῦροι καὶ κύνες, ὄνοι καὶ πῆες καὶ ἄνδρες θηροκτόνοι, καὶ πᾶσα ἡ τῇ γεωγραφικῇ ὁδοιπορικῇ μιμῆται τὴν φύσιν. ἔδει γὰρ μὴ τοῖς τοῖς αὐτῶν μοῖραις, ὡς ἰοικῶν, καὶ τὰς οἰκίας κοσμεῖσθαι, ἀλλὰ δὴ καὶ τοῖς χιτῶνας καὶ τὰ ἐκ ἐκείνων ἱμάτια. ὅσοι δὲ καὶ ὅσοι τῶν πλεονέκτων διαλαβεῖν, ἀναλεξάμενοι τῇ Εὐαγγελικῇ ἰσορίαν τοῖς ὑφανταῖς παρέδωκαν αὐτὸν λέγων τῇ Χρυσῇ ἡμέρᾳ καὶ τῇ μαθητῶν ἀπάντησιν, καὶ τῇ διαμαρτυρίᾳ ἔχουσιν, ὡς ἡ διήγησις ἔχει. ὅφει τῇ γὰρ τῇ Γαλιλαίας καὶ τὰς ὑδάτας, τῇ ὁδοιπορικῇ καὶ κλητῇ ὅτι τῇ ὁμῶν φέρονται, τῇ τυφλὸν τῇ πηλῶν διαπεπρόμενον, τῇ ἀμφοτέρω τῇ κρατῶν λαμβανόμενον, τῇ ἀμαρτανλὸν τοῖς ποσὶ τῇ ἰσχυρῇ κρατῶν, τῇ Λαζάρῳ ἐκ τῇ τάφῳ πρὸς τὴν ζωὴν ὑποστρέφοντα καὶ ταῦτα ποιοῦντες διαλαβὴν νομίζουσιν καὶ ἱμάτια κηλαισμένα τῇ ὁδοῖ ἀποκρίνεται. Nec tūcō constituerunt hīc stultae sollertiae fines; sed vana quādam & superuacua arte texendi inuentā,

uentâ, quæ staminis atque subtegminis contextu pictoriam facultatem imitatur, & omnium formas animalium in vestimentis exprimit, floridam & infinitis imaginibus variegatam vestem tum sibi tum vxoribus & liberis studiosè comparant: ludentes etiam in reliquis puerili more, nilque sedulò vel seriò agentes, per immodicas diuitias abutentes vitâ, non vtentes, aduersantes denique Paulo, pugnantèsque cum iis quæ numinis instinctu profatus est, non dictis, sed factis. Quæ enim ille verbo proscripsit, hæc isti mordicus retinent, & ipsâ re confirmant. Quandocumque igitur sic amici prodeunt, quasi depicti parietes ab obuiis aspiciuntur. sed & pueri eos circumfistunt, ridentes inæter se, digitisque commonsfrantes in vestibus picturam. Prosequuntur etiam ad multum spatij, neque temerè recedunt. Sunt ibi leones, panthera, vrsi, tauri, canes, siluæ, saxa ac venatores, & omnia denique, circa quæ pictorum versatur industria, ad imitationem natura expressa. Necesse quippe erat, vt videtur, parietes non solum atq; domos ita adornari, verum etiam ipsas tunicas & pallia eis superiecta. Qui verò, quæque ex diuitibus illis religiosiores sunt, ex historiâ Euangelicâ textoribus argumenta suppeditant: ipsum dico Christum nostrum cum discipulis omnibus, & vnumquodque miraculorum, hoc ipso quo narratur modo. Videbis nuptias Galilææ & hydrias, paralyticum humeris lætū ferentem, cæcum qui luto curatur, mulcerem, quæ sanguinis profluvio laborat, simbriam prehendentem, peccatricem ad pedes Iesu accidentem, Lazarum è sepulcro ad vitam reuertentem. Et hæc dum faciunt, piè se facere & vestimenta Deo grata induere arbitrantur. Plura quidem adduci à me possint; sed nihil clarius & illustrius.

CAP. II.

*Mendum è Propertio extritum. Sententia
melior & argutior reposita.*

ITa res habet: ex scriptorum mendæ quæ minùs in oculos incurrunt, & à vero propiùs absunt, quasi breuia latentèsq; scopuli, incautos maximè fallūt, & pertinaciùs sedibus suis hærent. Eiusmodi fortè illud è Propertij Elegiâ i x. lib. i i i. de Cleopatrá:
Coniu-

*Coniugis obsceni pretium Romana poposcit
Mænia, & addictos in sua iura patres.*

Quod nullus adhuc Ædilis, si probè cominemini, vitiosum iudicavit. Et tamen, si benè inspicimus, haberi pro sano non potest. Nec enim coniugis, id est Antonij, pretium Romam Cleopatra poposcit. Illàne Antonium emeret? imò contrà planissimè Antonius ipsam totâ Româ. Florus: *Hæc mulier Ægyptia ab ebrio Imperatore pretium libidinum Romanum imperium petiit. Et promissit Antonius: quasi facilius esset Partho Romanus.* Qui profectò diæterium hoc à Propertio sumpsit, quem emendandum ita censeo:

Coniugij obsceni pretium.

* extra cõ-
tradictionē

Sui, inquam, coniugij & communicati tori pretium hoc venustissima fæmina petiit. Hoc quidem * ἀνὰ τὴν πόλιν ἐστι, & pluribus probare, *tam sit stultum, quàm in clarissimum solem mortale lumen inferre.* Legitur in Elegiâ x i i. lib. i. querela de amicâ abductâ aut immutatâ:

Invidia fuimus. Num te Deus obruit? an que

Leæta Prometheis diuidit herba iugis?

Non sum ego qui fueram: mutat via longa puellas.

Quantus in exiguo tempore fugit amor?

Quæ postrema frigent ac iacent præ ingenio & argutiis Poëtæ. Correctio iuuabit ac distinctio:

Non sum ego qui fueram? an mutat via longa puellas?

hac sententiâ: An ego subito alius factus sum? an te via longa potius immutauit? Simile ferè in Theocrito:

* Num quis
ita subito
Deus aliū
hominem
facit?

* Ἀέγε τίς ἐξαπνίας μὲν δίδει βροτῶν ἄλλον ἑτάδης;

C A P. I I I.

Liuij locus de coniecturâ correctus.

Sincerum haberi non potest quod apud Liuium est lib. x x i. sub pugnam ad Trebiam:

*Ponte perfecto traductus Romanus exercitus in agrum Insu-
brium. quinque millia passuum à vico tumultus consedit.*

Sigonius & ante eum Glareanus abesse nomen loci censuerunt,
& hîc

& hic quidem, *tumulis confidere* quomodo in plano, ut hinc omnia erant, intelligatur, haut capere se fatetur. Ego vitium potius quam defectum odoror, & è duabus vocibus nomen loci concinno: à *Victumuiis*. Vestigia scripturæ suadent, & Liuius, qui infra Emporium isto nomine agnoscit; idq; in hoc ipso tractu. *Paucorum inde dierum quiete sumptâ ad Victumuias ire pergit* (nempe Annibal) *oppugnandas*. Nam ita membranae, non *Vicumuias*, ut libri vulgati.

CAP. IV.

In Hirtio coniectura. Verba in ordinem reposita.

TEntare locum Hirtij placet, De bello Africo:

Dum hac ad Ruspinam sunt, legati ex Acillâ ciuitate libera etiam vndique ad Casarem veniunt, seque paratos quacumque imperasset, & libenti animo facturos pollicentur.

Illud etiam vndique nimis laxè & *ἀόριστος* dictum videtur: nec valde subuenit Fuluius, qui diuisum, & iam, legit. Ego, quam infistam viam, nescio. Concinnabam tamen ex ductu scripturæ: & *immuni*. De solâ enim Acillâ sermo videtur, eamque dicit liberam & immunem; ut supra de Lepti: *Inde mouit, & peruenit ad opidum Leptin liberam ciuitatem & immunem*. Nota hæc conditio quarundam vrbium, quibus id beneficio S. P. Q. R. concessum. Idem hic deinde,

* *Ὡς πάντ' ἄρ' αὖ ἀνικτὰ πρὸς τῇ λέγῃ,*

in his nempe verbis:

Aquila tempestate iactatus promontorium superare non potuit: atque angulum quemdam tutum à tempestate nactus cum classe se longius à prospectu remouit. reliqua classis in salo ad Leptin, egressis remigibus, vacua à defensoribus stabat.

Nam prior narratio expungitur, damnaturque à sequenti. Si Aquila cum classe angulum nactus est, quomodo adiicit, *reliqua classis in salo ad Leptin*? Sed auctor culpâ vacat, & editio prisca verissimè scribit & ordinat: *Aquila tempestate iactatus, cum classe propius promontorium superare non potuit: atq; angulum quemdam tutum à tempestate nactus, se longius à prospectu remouit.* Cur

G

hæc

* Obscure
ut omnia
atque cre-
perè dispo-
nit.

hæc mutata? Nam Aquila solus angulum illum cum naui suâ cepit; reliqua classis ad Leptim appulit.

C A P. V.

Lucani incogitantia & ἀσέβεια.

AMo Lucanum vel ob altum & verè excelsum animum.
Seruile nihil spirat in mediâ illâ temporum seruitute. At-
qui dicam,

* Nihil-
que, verum
quod fiet,
non profe-
ram.

* Κ' ἐδὲν παρήστω τ' ἀληθείας ἔπος,
à se & à decoro nimium recedit; cùm laudatum illum Magnum
tam humilem subito tamque mollem facit, vt nulla mulier ab-
iectior esse potuerit in calamitate. Versus eius principio lib. viii.

*Cornipedem exhaustum cursu stimulisque negantem
Magnus agens incerta fuga vestigia turbat,
Implicitasque errore vias. pauet ille fragorem
Motorum ventis nemorum: comitumque suorum
Qui post terga venit, trepidum laterique timentem
Exanimat.*

* ac tempe-
state horri-
da calami-
tatis.

Quid ais, Annæ? hic est ille tuus, quem paullò antè in ipso
nimbo * καὶ κλυδωνί δυνῆς συμφορῆς alterum Herculem fingis aut
Catonem? Recognosce tua ipsius verba lib. vii. exitu:

*Non gemitus, non fletus erat, saluaque verendus
Maiestate dolor: qualem te Magne decebat
Romanis præstare malis. non impare vultu
Aspicias Æmathiam. nec te videre superbum
Prospera bellorum, nec fractum aduersa videbunt.*

Hic ego Lucanum agnosco suum & vigilem; cùm illa verò scri-
psit, somno dedisse operam puto.

C A P. VI.

Linio lux & sanitas.

DE Fabio Maximo Liuius, lib. xxi.
*Ad aures quoque, militum dicta ferocia voluebantur: ac si
militaris*

militaris suffragij res esset, haut dubiè ferebant, Minutium Fabio duci prælaturus. Fabius pariter in suos haut minùs quàm in hostes intētus, priùs ab aliis inuictum animum præstans, quamquam probè scit, non in castris modò suis, sed etiam Romæ suam cunctationem infamem esse, obstinatus tamen eodem consiliorum tenore æstatis reliquum extraxit.

Supinum autem illud nimis & natans, ab aliis inuictum animum præstans. A quibus enim aliis? Itaq; Germanâ simplicitate Gla-reanus: *Vt ingenuè dicam, quid hoc, ab aliis, referat, haud equidem intellego.* Necego certè, &, vt anus ad armillum, ad correctionem decurro ac rescribo, priùs à fabulis inuictum. Sententia quidem ista: spreuisse eum rumores, & quod ipse Fabius Æmilio præcipit, aduersus famam rumorésque hominum firmum stetisse. Monemus etjam, alibi esse: inuictum animum præstat. *Quamquam enim probè scit.*

CAP. VII.

Taxatus Caesaris locus & tentatus.

Inconsiderata & supina mihi visa isthæc scriptio de expugnatione castrorum Octauij I I. Belli ciuilis:

Ipsi (Salonenfes) manu factâ, cum iis quos nuper manumiserant, in proxima Octauij castra irruerunt. his expugnatis, eodem impetu altera sunt adorti, inde tertia & quarta, & deinceps reliqua: omnibûsque eos castris expulerunt.

Ait, *deinceps reliqua.* Quæ, malùm, reliqua? pefinde quasi terna etiam aut quaterna ampliùs expugnata. Atqui antea scriptum: *Octavius quinis castris opidum circumdedit.* Si quina tantùm, & quarta iam expugnata, quæ, sodes, hæc reliqua? Hæret hæc res nisi fortè scribimus, *Octavius quindenis castris.* id est, castellis & propugnaculis. Præter hoc nihil exsculpo: quod si non optimum est, melius tamen quàm quod deterrimum.

CAP. VIII.

*De simpulo siue simpunio. Scholiastes Iuuenalis
& Varro correcti.*

ROmani cùm aliarum rerum antiquarum, tum rituum sacrorum retinentissimi fuerunt, &, quod opidò mirum, etiam in maximis opibus & inter spolia orbis terrarum fictilibus ad sacrificia vasis vsi sunt. Fuit inter ea *simpulum* siue *simpunium*; vt quidam appellarunt. Varro lib. i v. *In sacrificiis remansit Guttum & Simpulum*. Plinius xxxv. cap. xii. *In sacris quidem, etiam inter has opes, non murrhinis crystallinisve, sed fictilibus prolibatur simpulis*. Apuleius in Apolog. *Eadem paupertas populo Rom. imperium à primordio fundauit: proque eo in hodiernum Diis immortalibus simpulo & catino fictili sacrificant*. Intellegit hæc ipsa Valerius lib. i v. cap. v. *Per æternos Vesta ignes, fictilibus etiamnum vasis contentos, iuro*. Et Dionysius lib. i i. vbi Romuli instituta frugi dilaudans, ea (in sacris quidem) mansisse ad suum æuum scribit: Καὶ ἀπορῶς εἶδον, inquit, ἑκαταετηρίδας ἐν ἐν ἀργυρεῖς καὶ χρυσεῖς ἀλγῶν, ἀλλ' ἐν ὀρεγῶναις κυλίσταις καὶ ποδῶν. *Et libationes vidi infusas non argenteis & aureis poculis, sed fictilibus culignis & simpulis*. Nam ποδῶν ibi sic explicem; à profundendo scilicet, & quòd vsus eorum in libando. Festus: *Simpulum, vas paruum non dissimile cyatho, quo vinum in sacrificiis libabatur*. Cum cyatho comparat: atque ita Glossæ; *Simpulum, κύπελλον*. Scholiastes Iuuenalis in Sat. v i. *Simpunium, vas sacrificiis aptum, in quo Pontifices lauare solebant*. Ridiculum de lotionē: corrigo, *lauare siue libare*, & paulò antè, *aptum, quo, præpositi iunculâ deletâ*. Quemadmodum & Varro apud Nonium corrigendus: *Non vides ipsos Deos, si quando volunt gustare vinum, deripere ad hominum sana, & tamen tum illi ipsi Libero simpunio vinitari*. Lego, *simpunio linitari seu libitari*, compari erroris causâ. Quod etiam præit, *deripere*, velim esse, *dirigere*: id est, ire, tendere. Festus: *Dirigere apud Plautum inuenitur pro discedere*. Sed enim in his postremis exemplis *simpunium*, non *simpulum* scribitur, & vtrique scripturæ assertores. huic posteriori etiam Cicero apud Nonium: *Oratio exstat Lælij, quam omnes*

omnis habemus in manibus, quàm *simpuvia* Pontificum Diis immortalibus grata sint, Samiaque, ut is scribit, *capedines*. Et Iuuenalis Sat. vi.

Simpuium ridere Numa. ———

vbi & Versus *simpulum* respuit, nisi quis vellet *simpullum*. In Arnobio *sympinia* leges, quasi *συνπινω*: *Brias*, *pateras*, *sympinia*. Sed nescio, an verè; neque Hadriano Iunio, quamuis viro longè doctissimo, secundas agere possum, cùm lectionem hanc annixè tuetur, & Lazaro Baifio nimis inclementer dicit, quòd hîc ei

Lib. vii.
aduersus
gentes.

———— * Συμὸς ἐν σήδεσσιν ἀπὸς ☉,

→ * incredula pectore mens est.

Lib. i v.
de L L.

neque id ipsam ab aliis antè dictum assentiat. *Simpulum* certè Latinam, secundum Varronem, habet originem. à sumendo nimirum, quòd vinum eo *sumebant*, id est bibebant, *minutatum*. Et optimis libris auctoribus tam *simpulum* quàm *simpuvium* absque litterâ Græcanicâ, secus atque eruditissimus ille vir censebat, scribendum est. Plura equidem adferrem, nisi alij occupassent, scriptumque in animo meo Sophocleum illud esset,

* Τὰ μὲν περὶ τὸν αὐτὸν λόγον ἀπὸς.

* Dicitur superuacaneis abfissa.

Ex his autem, quæ adduxi, satis constat sacrorum proprium esse *simpulum*, & Pontificibus attribui, qui creberrimè eo vsi. Quare etiam inter insignia eius sacerdotij numi prisci ponunt.

C A P. I X.

Duum Liuij locorum correctio.

Obscurus, imò vitiosus est locus in calumniosâ oratione Tribuni Bæbij apud Liuium lib. x x i i.

Abhorre igitur interregnum eos. Consulatum vnum certè plebis Romanae esse: populum liberius habiturum ac daturum ei, qui magis vincere quàm diu imperare malit.

Si meo fiet modo, furcillis primùm eiicietur *abhorre*, & vacuam in sedem atque suam reducet quod in membranis est, *habere*: deinde ex ingenio distractis vocibus malè iunctis scribemus, *liberius ius habiturum*. Dicit Tribunus, Patres omnibus artibus rem ad interregnum duxisse, ut in eorum manu comitia essent: nullâ tamen arte efficere posse, quin alter Consulum sit

è plebe. populum igitur *tiberum ius habiturum*, & illum saltem
talem facturum, qui potius publica commoda quàm sua ipsius
spectet. Saxonijs quidem aliter, &, *liberius habiturum*, Helleni-
sinum esse ait: sed illud

--- * mibi
visum re-
tineo esse.

— * ἡμῶς δοῦναι δὲ οὐκ ἔστι δεῖν.

C A P. X.

Petronius correctus & illustratus.

IN Petronij Satyrico Carmen est sublime, sonorum, quo
causas refert ciuilis Cæsariani belli, atque inter eas auaritiam
& luxum. Ibi hæc:

*Nec satiatus erat. grauidis freta pulsa carinis
Jam peragrabantur: si quis sinus abditus vltra,
Si qua foret tellus, quæ fuluum mitteret aurum,
Hostis erat.*

Grauidas carinas haut satis probo; & puto germanum esse, *Grauis
freta pulsa carinis*. Nempe Pontus & loca, per quæ Iason cum
suis ad aureum vellus. Quod sequitur in oratione Cæsaris,

*Sanguine Germano sexagintaque triumphis
Esse nocens cæpi. quamquam quos gloria terret,
Aut qui sunt qui bella volunt? mercedibus empta
Ac viles operæ, quorum est mea Roma nouerca.*

id sumptum est à Scipionis voce liberâ, qui in mediâ concione:
Taceant, inquit, quibus Italia nouerca est. quasi diceret libertinos
aut exteros & nec sanguine Romanos esse.

C A P. X I.

Liuij locus emaculatus.

Non satis cum fide retulerunt Patribus Decemviri, si fida
hæc Liuiana, lib. xxi.

*Decemviri libros Sibyllinos adire iubentur. qui inspectis fatalibus
libris, retulerunt patribus, quod eius belli causâ votum Marti
foret, id non ritè factum, de integro atque amplius faciendum esse:*

— lomi

& Ioui ludos magnos & ades Veneri Erycina ac Menti vouendas esse.

Nam vbi, obsecro, Marti votum aliquod factum? Euolue priora omnia, nō reperies: etsi Liuius in eiusmodi rebus nimis quàm curiosus. Ego reperiō votum anno antè factum, ex libris Sibyllinis, à C. Atilio Serrano Pratore, si in decem annos respublica eodem stetisset statu. Narrat Liuius libro superiore extremo. Nec ambigo quin huc iam aspectum: Id autem votum non Marti propriè, sed Ioui aliisque diis factum. Imò statim ecce varij dii nominantur, quibus votum id instauratum, Marti nullâ mentione. Credo igitur rectè hîc emendatum iri: *votum antè foret.* errore illò nato ex adhæsione litterulæ, suppositoque Marte, quia videbant Martem in manibus, &

Omnia iam belli trepido concussa tumultu.

CAP. XII.

De veste militari: publicitus ea data. Sagum, lacerna, Panula, Armilauisa. De colore vestium militarium disceptatum.

DE veste domesticâ & vrbânâ multi multa; de militari, nisi quâ Imperatores & duces spectat, * *ὥς ἐγὼ μνήμης ἔχω*, vix ^{* quæ mea memoria est.} quisquam, aut cursim & saltuatim. Quare facturum operæ pretium me puto, si quæ circa ea mihi notata sunt, vno velut missu hoc capite exhibeo. Hæc igitur missa donatâque olim è publico, vt clarè Polybius: & ferè (pluries in Liuiō videmus) *Tunica* ac *Toga*. atque illæ quidem grandiore semper numero. vt in Liuiō, lib. xxi. *Vestimenta exercitui deerant: ea quoque haud segniter curata res. mille ducentæ Togæ breui spatio, duodecim millia Tunicarum missæ.* & alibi. Quæ causâ disparitatis? quòd Togæ honestioribus tantum missæ, vt equitibus, Centurionibus, ac talibus; gregarij tunicâ contenti fuerunt, & super eam fortasse sago. Sagum quidem militaris vestis. atque ita Polyænus de Scipione ad Numantiam: *Ἐκέλευε ἱματίω χεῖρας σιούρα Γαλατικῇ, καὶ ὡρώτος αὐτὸς ἐκπορπίσαιτο σιούρα μαλάναι:* *Iussit eos vti veste sago Gallicano, &* ipse

ipse primus nigrum sagum fibulâ sibi induit & adstrinxit. Inde toties lectum: *Ad saga ire*, in rebus turbidis: quasi omnes tunc milites pro re natâ. Lampridius in Alexandro: *Depositis armis, depositis etiam sagulis militaribus, omnes non ad castra, sed ad diuersoria iuerunt.* quasi non vltrâ nempe milites. In Italiâ autem, & Vrbe imprimis, aliter se res habebat, quàm in prouinciis & castris. Nec enim decere videbatur ille ferox habitus dominam terram & Urbem. Capitolinus in Antonio: *Per Brundisium veniens in Italiam, togam & ipse sumpsit, & milites togatos esse iussit: nec vnquam sagati fuerunt sub eo milites.* Eâ de causâ Excubiæ Palatinæ togatæ, vt in Taciti i. Histor. *Nec vna cohors togata defendit nunc Galbam, sed detinet.* Legimus item *Lacernas* militum & *Penulas.* In Propertio:

Texitur hæc castris quarta lacerna tuis.

In Ouidio:

Mittenda est domino, nunc nunc properate puella,

Quamprimum nostrâ facta lacerna manu.

Domino, marito militanti. gratiores nempe hæ vestes, à muliebri vel amatâ aliquâ manu. In Scholiaste Persij: *Lacerna pallium simbriatum, quo olim soli milites velabantur.* Benè, olim. postea enim Urbani pallium Lacernati esse cœpere; quidam etiam super Togas. De Penulis autem, Suetonius Neronis cap. XLIX. *Irrumpenti Centurioni & penulâ ad vulnus appositâ.* Seneca De Benef. III. cap. XXVIII. *Quò te penulati isti in militum & quidem non vulgarem cultum subornati?* Tertullianus de milite suo: *Ibidem gravissimas penulas posuit, reuelari auspicatus.* Per penulatos autem istos Seneca seruos ad lecticam intellegit, ac militarem in modum vestitos significat, colore etiam rufo: de quo Martialis in Lemmate, Canusinæ rufæ:

Roma magis fuscis vestitur, Gallia rubris,

Et placet hic pueris militibusque color.

Trebellius in Claudio: *Tunicas ruffas militares.* Tertullianus huc aspexit, in eodem milite: *Et nunc sanguine suo ruffatus, spe calceatus.* quasi iam non veste & penulâ, sed sanguine ruffus. Si Isidoro credimus, veteres etiam hoc colore vsi. *Ruffatâ sub Consulibus Romani vsi sunt milites, vnde etiam Ruffati vocabantur.* Idem videtur ex fragmento Varronis apud Nonium in Torques: *Tela dextrâ*

dextrâ vibrant, ruffati emicant. Est omnino de militibus, legendūque, & *micant.* Notum quid sit *minari* & *micare telis.* Sed dicet aliquis: quid in Imperatore & Lictoribus eximium, si omnium vestes simillimè tinctæ? In procliui est soluere hunc nodum, propter discrimen inter ruffum & coccineum colorem, qui proprius Imperatoris erat, & vnde facilè internoscebatur. Pertinet huc Cæsarianum illud Commentario VII. *Accelerat Caesar, ut praelio intersit. eius aduentu ex colore vestis cognito.* Non enim fides satis auctor Horatii Scholiastes ita scribens: *Romani milites in bellum euntes, coccineis sagis utebantur, ut ne quis vulneratus terrorem incuteret sociis.* ubi pro ruffo coccineum vsurpauit. Sed an hoc tantum de velitibus, quos chlamydulâ tectos fuisse scimus? in obscuro res sita est. Græci certè, & maximè Lacedæmonij τῆ φοινικίδι militiae sunt vsi. Aristoteles apud Suidam: *Ἀριστοτέλης δὲ φησι χρῆσθαι τὰς Λακεδαιμονίους φοινικίδι πρὸς τὰς πολέμους. τὸτο μὲν, ὅτι τὸ ὃ χρῶμα ἀνδρῶν τὸτο δὲ, ὅτι τὸ τῷ χρώματι αἱματῶδες ὃ τῷ αἵματι πύρρου, ὅτι καὶ κατὰ φύσιν.* Aristoteles ait *Lacedæmonios puniceâ veste ad bella vsi, tum quia color ille virilis, tum quia sanguineum illud in tincturâ sanguinis ipsius fluxum assuefacit contemnere.* Plutarchus & aliis Græcis tunicas puniceas attribuere videtur, cū de Philopemnone scribit, eum milites suos adornatos & instructos voluisse Græcis ostendere, & in theatrum duxisse ἐν ᾧ σεαυτοῖν κλάμῳσι καὶ τοῖς φοινικοῖς ὑποδύεσθαι in sagulis militaribus & puniceis tunicis. Idemque de Macedonibus, in Æmylio: *visos eos ἀσεβήσαντες, ὅτι χρυσοῖς ὅπλας, καὶ περὶ τοῖς φοινίκων:* micantes in aureis armis & vestibus novis puniceis. Silius hoc & Carthaginien-sibus tribuit:

—— Rubræ velamine vestis

Ars erat in pugnâ visum occuluisse cruorem.

Has tales *Armilausas* videntur posteri dixisse. Paulinus Nolanus de quodam improbius vestito, epist. XII. *Minimè monachali caligâ & veste, cū præterea facie non minùs quàm Armilausâ ruberet.* Iterum epist. VII. *Sibi ergo ille habeat Armilausam suam & suas caligas.* Scholium vetus in Iuuenalis illud, *viridem thoraca: id est, Armilausam prasinam, ut simia.* Emendo ἐν παρίστω, aut simile. Sed ille alterius coloris etiam facit. Isidorus eo præterito de nomine & formâ sic ait: *Armilausa vulgò vocata, quòd antè & retrò diuisa atque aperta est, in armos tantum clausa, quasi Armiclausâ.* Iam verò

H

Caligam,

* militare
calceamen-
tum.
* indocti
rerumq;
Romanarū
expertes.

Caligam, quod ait Dio, * σεπτιμιαδὸν ὑπὸ δῆμα fuisse sciunt omnes qui non prorsus * ἀμαθεῖς καὶ ἴσθ' Ῥωμαίων ἀγασοι. De *Calceis* autem *clauatis* nihil dicam, ne actam rem agam. Pertractauit enim eam, vt ipse mihi confirmauit Iosephus Castalio IC^{us} morūque & litterarum veterum benè doctus. Sed & formam, quò vulgetur, è fornice Constantini diligenter exprimi curauit. Et oculis pænè ingerunt Iosephus ἀλώσεως lib. v i i. cap. i i i. & Imperator Leo, qui & vsum addit clauorum: *Calcei peditum fastigia antè acuminata ne habeant. Neceßum verò est paucis quibusdam clauis firmari calceos, quos carphia appellant. Ad varios enim vsus id vtile est; in primis ad itinera faciendā.*

C A P. XIII.

Occultior significatio vocis commeatus, & exempla.

Commeatum veteres vsurparunt pro plurium simul nauium appulsu, quemadmodum hodie Galli, *la flotte*. Monuerunt id antè viri docti, quod reliquum est, exemplorum copiam ego dabo. Cæsar lib. v. *Duobus commeatibus exercitum reportare constituit.* Hirtius de bello Africo: *Rabirium mittit ad accersendum secundum commeatum.* Suet. in Nerone: *Alexandrinii qui de nouo commeatu Neapolim confluxerant.* Apul. lib. x i. Metam. *Ecce littera de noui commeatus prospera nauigatione.* Symmachus lib. v i i. epist. LXV I I I. *Obis tardior Africanarum nauium commeatus incutit curas, & sterilitas conditorum.* Et rursus, lib. x. ep. E. *Edita ratio est vectigalium, quæ Hispaniensis atque Alexandrinus inuehere debuit commeatus.* Pro eo Martialis, Ausonius & Sidonius Græcanicā voce sunt vsi, *cataplus*: de quā solens suo more, id est perquā eruditè, vir plenus litterarum, & qui verè * οὐδὲ ἀνεγ
* ad cultū
eruditionis. *παυδείας* venisse dici potest, Isaacus Casaubonus, in Animaduersionibus Suetonianis. Simili notione cōmeatus dicitur, cū manus iuncta terrā iter facit, quod Turcæ appellant *Carauanam*. Apul. lib. v i i i. *Vt luce clara, & die iam prouecto, & sole florido, vitantes vndique latentes insidias, cū & ipso lumine dirarum bestiarum repigratur impetus, non laciniatim disperso, sed cuneatim stipato commeatu difficultates illas transabiremus.*

C A P.

CAP. XIV.

Soleis feminarum inserti clauis, gemma. Calcei purpurei, interpuncti, auratis pralati. Crepida arata. Calcei pedum quasi vincla.

DE calceamentis militum quia suprà mentio leuiter mihi facta, faciliè animum induxi de paganorum etiam dicere; sed pauca, sed aliis, vt opinor, indicta. Nam de calceis lunatis, lineis, albis, coccineis, auratis multi meminerunt. Sed & de baxeis, peronibus, mulleis, ydonibus, foccis, cothurnis. Præteritis igitur his talibus, clauos dico calceis nō modò militum, sed etiam mulierum, insertos. Patet è Clemente Alexandrino Pædag. lib. I I. cap. X I. *πρὸς ὑποδήσεις: Παροσπάσαι δὲ καὶ πρὸς ταῖς ὑποδήσεις εἰς αἰ ἀλαζόνες, ἢ πολλὰ βλακείαν κἀνταῦθα ὀπιδεσπύμεται. αἰσχρὰ τοῦ ἀληθοῦς τὰ σανδάλια ἐαθεῖν, ἐφ' οἷς ὄντι τὰ χρυσὰ ἀναθήματα. ἀλλὰ καὶ τοῖς ἡλοῖς ἐλκοειδῶς τοῖς καττύμασι ἐγκατέκρινεν ἀξίωσιν.* *Similiter autem in calceamentis superba arrogantisque femina magnam ostendunt mollitiem. Turpia quippe sunt illa sandalia cum aureis ornamentis. Sed & clauos circumcirca soleis infigere æquum censent. & an non ex auro? quales aliquando vel gregariis militibus. Iustinus lib. XXXVI I I. de exercitu Syriæ regis Antiochi, non Magni illius, cui bellum cum Romanis, sed è posteris eius: Argenti certè auriq; tantum, vt etiam gregarij milites auro caligas figerēt, proculcarentq; materiam, cuius amore populi ferro dimicant.* Caligas enim inter calceamenta fuisse, confessa res ac manifesta: nimisq; mirum quòd vir doctus ita braccas appellatas censet. Non autem hîc stetit luxus; itum est vltèrius, & gemmæ quoque calcatae. Curtius de Sophite lib. I X. *Vestis erat auro purpuraq; distincta, quæ etiam crura velabat; aureis soleis inseruerat gemmas.* Flau. Vopiscus de Carinō: *Habuit gemmas in calceis.* Sed non magnum hoc in Principibus. Plinium audiamus lib. I X. cap. XXX V. *Affectantque iam & pauperes, licetorem femina in publico vnionem esse dicētantes. Quin & pedibus, nec crepidarum tantum obstragulis, sed totis focculis addunt. Neque enim gestare iam margaritas, nisi calcant, ac per vniones etiam ambulent, satis est.*

est. Et Spartianum in Elagabalo: *Semiamirica facta sunt Scm ridicula de legibus matronalibus: quæ quo vestitu incederent, quæ cui cederet, quæ ad cuius osculum veniret: quæ pilento, quæ equo sagmario, quæ asino veheretur, quæ carpento mulari, quæ boum, quæ fellâ veheretur, & utrûm pelliceâ, an offeâ, an eboratâ, an argentatâ, & quæ aurum vel gemmas in calceamentis haberet.* Disertè etiam dicit Clemens Alexandrinus dicto capite & libro: *Χαίρειν ἐν ἱερτοῖς τὰς ὀνηχρύσου καὶ δαλίδου τῆς σαρδαλίων ματαιοτεχίας.* Vale ergo dicendum est aureorum & gemmeorum sandaliorum artificii. Et Tertullianus de Orientalibus: *Gemmarum quoque nobilitatem vidimus Romæ de fastidio Parthorum & Medorum ceterorumque gentilium suorum coram matronis erubescens, nisi quod nec ad ostensionem ferè habentur. Latent in cingulis smaragdi, & cylindros vaginæ suæ solus gladius sub sinu no- nit, & in peronibus uniones emergere de luto cupiunt. denique iam gemmatum habent, quod gemmatum esse non debet, si non comparet: aut idèd comparet, ut neglectum quoque ostendatur.* Vnde minùs mirandum videri debet quod Herodotus memoriæ prodidit, Ægypti reginis magnæ alicuius vrbis redditus pro calceario assignatos. Notabile etiam quod calceos purpureos pluris fecerunt quàm auratos, & supra omnes, interpunctos: ob artificium, ut opinor, atque manupretium. Epictetus in Enchiridio: *Μέτρον κτήσεως τὸ σώμα ἐκάστω, ὡς ὁ πᾶς ὑποδήματος. ἀν μὲν οὐδ' ἔστι τέταρτος, φιλαέτης τὸ μέτρον ἰάν δ' ὑπερβῆς, ὡς καὶ κρημῶν λοιπὸν ἀνάγκη φέρεται. κα- θάπερ καὶ ἔστι τῷ ὑποδήματος, ἰάν ὑπὲρ τὸ πᾶσα ὑπερβῆς, γίνεται κατὰ χρυσὸν ὑπόδημα, οἷον πορφυρεῶν, εἴτα κατητόν. τῷ γὰρ ἀπ᾽ ὑπὲρ τὸ μέτρον ὀρε- σθεὶς ἔστι. Modus pecunia corpus est unicuique, ut calcei pes. Si igitur in eo institeris, modum seruabis; sin praterieris, iam veluti per præceptum te ferri necesse erit. ut & in calceo: si ultra pedem progressus fueris, fit auratus calceus, deinde purpureus, deinde interpunctus. Eius enim quod semel transierit modum, nullus est terminus. Neque verò ta- cendum de crepidis æratis, de quibus apud Tertullianum: Si philo- sophus in purpurâ, cur non & in baxeâ Tyriâ calceare? nisi aurum minime Græcatis decet. atquin alius & sericatus & crepidam æratus incescit: dignè quidem, ut bacchantibus indumētis aliquid subtimiret, cymbalo incescit. Mirus lusus & luxus in re calceamentorum, quæ Musonio philosopho memoratissimo pedum quasi vincula sunt & impedimenta. Verba ipsius excerpimus è Stobæo: Καὶ τῶν ὑποδ-*

De habitu
muliebri.

De Pallio.

ὑποδιδέειν τὸ ἀνυποδιδέειν τῆς διωκόμενης κρείττον. καὶ διωκόμενός γ' οὐ μὲν ὑπο-
 δίδεει, τῆς δὲ διδίδεει ἐγὼς. ἡ δ' ἀνυποδοσία πολλὴν ἀλυσίαν ποιεῖ καὶ ἀκαλίαν
 παρέχει τοῖς ποσὶ, ὅταν ποικιλοὶ ᾖσιν. ὅταν καὶ τὰς ἡμεροδρομοὺς ὁρᾶν ὅτι,
 καὶ ἡρακλέους ὑποδήματα ἐν τῷ ὁδοῦ καὶ τῷ ἀθλήματι τὰς δρομὰς ἐκ ἀν διωκα-
 μένων σαφὲς τὸ πᾶσι εἰ δέοι ἔχειν ἑαυτοὺς ἐν ὑποδήματι. *Ac nudis pedi-
 bus incedere melius est, quàm calceatum. Propemodum enim dixerim
 calceatum esse perinde ac vinctum & constrictum esse. sine calceis au-
 tem valde expediti & agiles sunt pedes, præsertim si adsit usus. Vnde
 tabellarios videre est non vti calceamentis in itineribus; atque ex athle-
 tis cursores celeritatem eandem non seruare, si currendum est calceatis.*
 Dignum hîc certè notatione de tabellariis, & quod apud Sueto-
 nium est de classariis, excalceatos eos cursitasse, cùm ab Hostiâ
 & Puteolis Roman pedibus per vices commearent. & fortè
 etiam, quod pænè præterieram, de calceis virginum aliis atque
 mulierum. Innuir fanè & indicat Tertullianus de nouis nuptis
 ita scribens: *Iam & consilium formæ à speculo petunt, & faciem mo-*
 rosiorem lauacro macerant: forsitan & aliquo eam medicamine interpo-
 lant, pallium extrinsecus iactant, calceum stipant multiformem, plus
 instrumenti ad balneas deferunt. Quid singula persequar? Solemnem
 manifesta paratura totam circumferunt mulieritatem. Sed de his
 iam fatis est: Quod restat, restant alij, qui faciant palàm.

Lib. De ve-
 land. virgi-
 nibus.

CAP. XV.

*De numero copiarum Rom. ad Cannas. Liius
 ex Silio emendatus.*

V Ariatum ab antiquis scriptoribus circa numerum arma-
 torum, qui in castris Romanis, cùm pugnatum ad Cannas.
 Liius ad eos inclinat, qui septem & octoginta millia & ducen-
 tos fuisse scripserunt. & ab hac ferè parte Plutarchus, nisi quòd
 auctiore paullum numero ab eo ponuntur *μυριάδες ἑνὴν διχίλιαν*
ἀνδρῶν ὅτιον· duo denoaginta virorum millia Polybius magis
 distinctè, *Πεζῶν εἰς ὅκτω μυριάδας, ἵππεὺς δὲ μυρὶ πέντε τῶν ἑκα-
 χιλίων, rocenfet.* Appianus numerum imminuit: & facit *πέντε ἑπ-
 τακισμύρια, ἵππεὺς δὲ ἑκακχιλίαι, peditum septuaginta millia, equitum
 sex millia.* Quod mirum, quoniam ille idem paullò antè lectas.

H. 3

vult:

vult nouas quattuor legiones. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, inquit, *κατάλογον εἶδον
σεπτακιστῶν τάξεων*. Si ita est, profectò octo legionibus rem ges-
serunt: ergo pluribus quàm millibus septuaginta. Præter Ro-
manas Italásque copias, auxilia etiam regis Hieronis fuerunt, Li-
uio quidem ad mille. Paullò infrà: *Itaq; misisse mille sagittariorum
ac funditorum aptam manum aduersus Baleares ac Mauros*. Sed Si-
lius mihi pænè persuadet, legendum hîc, *111. mille*, quia nimis
exiguæ & non pro regiâ munificentîâ copiolæ illæ fuerint, & di-
sertè ille sic tradit:

Addiderat ter mille viros, in Marte sagitta

Expertos, fidus Siculâ regnator ab Ætnâ.

Mendum autem esse potest in Liuiio; non potest in Silij versu.

C A P. XVI.

*Veteres haut semper ad legem Grammaticorum
scripsisse; eiûs rei exempla.*

VErè profectò Fabius, aliud esse Latine, aliud Grammaticè
loqui. Nam sunt in optimis auctoribus, quæ utique non
ferant Grammaticorum leges. Tale in Agellio, lib. i. cap. x i v.
Multis magnisque rebus, quæ bene ac beniuolè fecisset. Quas, opor-
tuit, inquiet alius: ille verò negat, & vsurpat iterum lib. i v. cap.
x v i i i. *Quam fuerit altus animo atque magnificus, & quâ sui con-
scientiâ nixus, pluribus rebus quæ dixerit quæque fecerit, declara-
tum est*. Etiam ille

Romanâ primus Crispus in historiâ:

Abundantia earum rerum, quæ prima mortales ducunt. Ad rem sci-
licet ipsam, non ad vocolam attendere nos voluerunt. Atque
hoc *σολοικισμός* Generis est: ecce Casuum & Inflexionum. Agel-
lius lib. i. cap. x x v. *Idcirco ex iis, quibus dixi, vocibus*. Lib. i i. cap.
x x v i. *Sed in iis tamen coloribus, quibus modo dixisti*. Nónne ex lit-
teratoriâ lege, *quas & quos* utrobique oportuit? At veteres, & præ-
sertim Comici, pleni talium. Etiam in Historicis reperire est. In
Hirtio, De bello Africo: *Dum hæc ita fierent, rex Iuba cognitis Ca-
saris difficultatibus, non est visum spatium conualescendi*. Eiusmodi
quoque

quoque illud IC^a L. XXVII. ad L. Aquill. *Si quis seruum con-*
ductum ad regendum mulum, commendauerit ei mulum: ille ad pollicem
eum alligauerit. Denique multa talia, quæ si autumem omnia,
 nimis longus sermo sit. & hæc satis, siue ad refellendos quosdam
 feruenter Grammaticos, siue ad reprimendos alios audacter ni-
 mis Criticos, quos in memoriâ semper habere expediat, * *ἀξιόν ἐστι* * non me-
μὴ κτείν. *nenda ne*
moncant.

CAP. XVII.

Agellij duo fadissima stigmata sublata.

AGellius cautè, si quis alius, meditatèque scripsit. Secus ta-
 men videatur è lib. I. cap. VII. vbi disputat de verbis istis
 Indefiniti modi, *Disturum, Facturum.*

Qui modus, inquit, neque in numeros, neque in personas, neque
in genera, neque in tempora distrahitur (vetus editio, *distribui-*
tur) *sed omnia istac vnâ eademque declinatione complectitur.*

Nam quod scribit, verba cuiuscemodi non distrahi in numeros,
 in personas, in genera, in tempora, non est vacuum noxiis. Prio-
 ra quidem vera sunt; de temporibus verò cur addit? Profectò pa-
 lām * *ἕως δ' ἀληθείας* est, omnia tempora vnâ eademque declina- * *falsum.*
 tione his verbis comprehendi. Vnicam tantum significationem
 habent * *τὴ μὲλλοντες*; in præsens aut præteritum non torquentur. * *futuri*
 Aliter autem est in numeris, personis, generibus, ad quæ omnia
 se aptant. Rectissimè igitur tria hæc verba, *neque in tempora*, à
 libris priscæ editionis absunt, & proculdubio glossemata sunt &
 additicia. Barbaries & stribligo videtur cap. I. lib. XV.

Magni, inquit, reditus vrbiorum prædiorum, sed pericula sunt
longè maxima. si quid autem possit remedij fore, vt ne tam adsi-
duè domus Romæ arderent, venum herclè dedissem res rusticas,
et vrbicas emissem.

in eâ videlicet lexi: *si quid possit remedij fore.* Emendo, *remedij ferri.*

CAP.

CAP. XVIII.

Vlpianus explicatus de Sparsionibus equorum.
Quid Spartor?

QUod apud Vlpianum est, De his qui notantur infamiâ
 l. i v. *neque agitadores, nec qui aquam equis spargunt*, igno-
 miniosos haberi, id ego non de vulgari aliquâ sparsione, aut ad
 recreandos equos, accipiendum arbitror, etsi Alciatum iuris &
 humanitatis consultissimum in hac sententiâ fuisse video; sed de
 sollemni quâdam & cum religione, imò superstitione, con-
 iunctâ. Nam fuisse mos videtur, vt, quoniam Circenses sacri lu-
 di erant, honorique Deorum dicati, equi certaturi prius lustra-
 rentur, & aquâ è certo loco petitâ spargerentur. Fidem huic rei
 peto è Charisio, lib. i. *Ad equas, an ad aquas vocari, dici debeat,*
quesitum est. Qui ad aquas dicunt, enarrant quòd ex luco Camenarum
aqua religiosa afferri solebat, purificandi causâ. Sed melius Ad equas,
quòd olim greges equorum in Circum inducebantur, ibique per popu-
lum cursu equabantur. Qui etsi in alteram opinionem abit, tamen
morem clarè satis ingerit, quem nos spectamus. Fallor valde,
aut hunc ritum in mente habuit, & profanam hanc aquam aliâ
*aquâ damnauit Hilario vir sanctus: de quo * D. Hieronymus*
narrat, cùm Italici cuiusdam, qui Christianus erat, equi Circen-
ses dæmoniacis imprecationibus tardarentur in cursu, eum ac-
cessisse Hilarionem. qui cùm aliquamdiu recusasset rei tam in-
eptæ operam dare, tandem, inquit, rogatus à fratribus qui aderant,
scyphum fictilem, quo bibere consueuerat, iussit aquâ impleri, ei que tra-
di. Quem cùm accepisset Italicus, & stabulum, & equos, & aurigam
suum, rhedam, carcerumque repagula aspersit. eoque facto plenè vi-
ctoriam de aduersario est consecutus. In lapide veteri inter offi-
cia Circensibus deputata etiam inuenio SPARTOREM. an ne pro
SPARSORE? an potius à Sparto id nomen ductum, & ad Circi
metarumque dealbationem munus pertinuit? Nam in Glossis
ita scriptum, Spartum, ἀσπασία ἐν διαφόροις.

vi. Parerg.
cap. iiii.

* In vitâ
Hilarionis

CAP.

CAP. XIX.

Percutiendi verbum varioze significatu.

Percutiendi verbum vsurpatum pro illo occidendi. Suetonius in Caligulâ, cap. III. *Hostem cominus sæpè percussit.* Capitolinus in Antonino Pio: *Nullus sub eo Senator percussus.* Vopiscus in Auidio Cassio: *Percutite me, si audetis, & corruptæ discipline facinus addite.* Idem in Numeriano: *Aprum Præfectum Pr. ostentans percussit.* Victor in Tarquinio Prisco: *Filium tredecim annorum, quod in prælio hostem percussisset, pretextâ & bullâ donauit.* His omnibus locis (credo & aliis) palam est *Percutere* τὸ *φονεῖν* valere. Quid mirum? optimo etiam Latinitatis æuo, οἱ *φονεῖν*, *Percussores*.

CAP. XX.

De tunicâ interiore disceptatum. Ouidius, Plutarchus, Agellius explicati.

Non sum profectò * *φιλοζῳος*, nec, vt quidam, animi morbo vel petulantia, sed studio veritatis, alienos interdū errores patefacere & proferre cogor. Scribit Lazarus Baïsius, quod Lacanis vitio dabatur, & vnde * *καπομνησθε* per iocum dictæ fuerunt, id ipsum à Romanis etiam virginibus factitatum: & vt sine circuitione loquar, tam his quàm illis in vsu fuisse tunicas vtrimque laterum inconsutas & apertas, vt inter eundum & in omni celeriore motu nudum femur appareret. Dij vostram fidem! vnde hoc in mētem tanto viro, quod nemo fando audiuit, -- neque vsquam fictum neque pictum neque scriptum in poëmatibus?

* *reprehendi amās.** *qua femora ostendunt*

• Nimis certè mirum esset, neminem vnum eorum, quorum Satyras, Amores & Epigrammata legimus, tam bellam lasciuiendi iocandique occasionem arripuisse: sed & omnes seueros illos Censores, qui vitia carpentes ac malos vrbis mores, alia quæ in vestitu peccarentur, perquam graphicè descripserunt, hic om-

al...

I

nino

nimo mutos fuisse & elingues. Nam quòd Ouidium citat, vereor ne auctoritatem hic defugiat. Versus eius, quibus pugnat, hi sunt ex lib. 1. De arte:

*Pallia si nimium terra demissa iacebunt,
Collige, & immundâ sedulus effer humo.
Protinus officij pretium, patiente puellâ,
Contingent oculis crura videnda tuis.*

Hinc ita ratiocinatur: Si tunicae vtrunque confutae fuissent, colligendo vel attollendo pallio crura conspici non potuissent: nisi quis dixerit, leuatam vnâ cum pallio tunicâ, quod magis amantis fuisset quàm amantis. O plumbeum pugionem! Usque adeo ne mirum & absonum fidei, dum officiosus iste amatorculus pallium sedulò colligit, motâ simul, vel adhærente tunicâ, puellae pedes intrâve tibias leuiter aspici? Nam de femore quâ intelligi rectè possit, quod potius delapso pallio quàm collecto per apertam tuniculam appareretur. Huc accedit, quod de cruribus Poëta dicit, quae infra genua. Neque verò de Vestalibus hîc agitur aut Sabinis, quas in animo Baesium habuisse credo, sed lenibus istis & in misericordiam pronis, quae faciliè ignoscant,

— si quid flagrantius actum est.

* fide dignissimus

Cùm autem auctoritate Plutarchi moueri se negat, haud equum certè facit. Nam fidissimus & * ἀξιόπιστος ἄλλος ille scriptor discrimen hoc in vestibus inter Lacedaemonias & Romanas virgines clarè ostendit. Ipsum audiamus: Ἐπὶ δὲ μᾶλλον ἢ περὶ τὰς παρθένους φυλάττει κατὰ σάλτα καὶ Νεμέα πρὸς τὸ θῆλυ καὶ κότμιν. ἡ δὲ τῶ Λυκέρῃ, παντάπασι ἀναπνεύσασθαι καὶ θῆλεις ὕστα, τοῖς ποικταῖς λόγον παρέχοντα. Φαινομένης δὲ τῶ αὐτῆς ὑποκαλῶσθαι, ὡς Ἰέλικος, καὶ ἀνδρομανεῖς λοιδορεῖσθαι, ὡς Εὐεπίδης. Præterea cura puellarum ad pudorem muliebrem & uerecundiam magis à Numâ restricta est; Lycurgi soluta prorsus & aperta iocandi materiam Poëtis præbuit. Φαινομένης enim vocant eas, velut Ibycus, quòd incessu coxas retegerent, & ἀνδρομανεῖς, quasi virosas, ut Euripides. Et paullò post de eisdem Lacænis, ut differentiam magis declarat: Τῶ δὲ ὅτι τῶ παρθενικῶ κατὰ τῶ αἰ πτέρυγας ἐκ ἡστων ἀνέρριπται κατὰ δυν, ἀλλ' ἀνέπνυσαντο καὶ σιωπερὺ μιν οὐκ ὅλον ἐν τῶ βαδίζον τὸν μιν. Sanè virginum tunica imæ non habebant pinnae confutae, sed explicabantur, & totum incessu aperiebant femur. Satin' hæc sunt plana ac certa? Et tamen doctissimus ille vir alia nobis omnia

(si diis

(si diis placet) persuadere conatur: qui cogitare certè debuerat, non semper verum veterem illum versum,

* Τὸ δοκεῖν καὶ τὸ ἀλῆθειαν βιάζεται.

* *Opinio
vel veritas
si vim facit.*

neque omnes adeò fungos, vt si quis mero meridie tenebras esse dixerit, continuò credant. Tale enim hoc est, quod contra Plurarchum tam acriter defendit; qui tamen auxiliariè habet Agellium affirmantem lib. V I I. C. X I I. Romanos *feminis solis vestem longè lateque diffusam decorum existimasse ad vlnas cruraque aduersus oculos protegenda*. Nam si crura tegi voluere, certè etiam femur atq; adeò nullæ apud eos φατομενίδες. Sed quàm hoc vanum, tam certum & exploratum hæcæ tunicas mulierum interiores sæpè per humeros & summa brachia inconsutas paucisque clauis siue sphærulis (aureis fortè & gemmeis in beatioribus) atque interdum etiam vno tantùm, connexas fuisse: quo, cùm vellent, soluto, tunica tota ad pedes nullo negotio defluebat. Bono sanè modo præut quàm hodie, cùm interulæ non exui facile possunt, quin obiter (bonâ veniâ dixerim) & os & nares delibent. Plurimæ sunt statuæ, quibus, si opus sit, hoc probemus: duæ sint instar omnium, altera Romæ ipsius in hortis Cæsiis, altera Deæ cuiusdam, in domo Farnesiorum.

Iconismus duplicis statua tunicata hic inferendus.

C A P. X X I.

Περίεργια & curiositas Pauli Jovij.

ANnibalem ægrum oculis elephantò vno, qui superfuerat, quòd altiùs ex aquâ exstaret, in Etruriâ vectum Liuius narrat. Vnum superfuisse etiam Ioannes Zonaras memoriæ prodidit in pugná ad Trebiam, & hîc quoque Polybius. Quare satis mirari non possum, Paulum Iouium historiæ suæ hoc velut antiquarium Emblema * inferuisse: *In valle superioris Arni quæ Annibalem olim transisse ferunt: certissimo argumento, quòd ibi Ele-*

Lib. XXVIA.

phantum ossa ab aratoribus hac atate reperiuntur, quas bestias multo gelu Alpium correptas amiserit. Nam si pensiore iudicio rem trutinemus, vana ac futilis hæc observatio; leuissimumque, vel nullum potius, quod ille grauissimum & firmissimum censet, argumentum. Primum enim, quomodo illic elephantum plurimum ossa, cum superstes vnus tantum? Deinde quis ei dixit, eum ipsum hîc periisse, cum vix per caliginem rationem itinerum Annibalis videamus, & adhuc incompertum inexploratumque sit, an per illam vallem transierit Annibal? Vereor sanè, ne stultiuidi illi fuerint aratores, plûsque fortasse viderint, quàm quod viderunt. Potuerunt tamen verè eruisse elephantum ossa; verùm aliorum, qui postea in Italiâ ad ludos & spectacula. Nam bellatores illi & Annibalici non in illo trans Glauim tractu.

CAP. XXII.

In Agellio glossemata quadam expuncta.

A Gellij Noctibus (quas non nisi cum Romanis rebus, vlla nox obliuionis sepeliet) lib. i. i. cap. xii.

Laberius in Mimo libro primo, qui Salinator inscriptus est.

vett. libri: *in Mimo vel primo.* Certo certius est adtextum esse à scriptore hæsitanti, primo scriberet, an Mimo. Itaque tollo & * ἐν πρῶτῳ, *vel primo.*

Lib. v. i. cap. i. i. *disputatio est super errore Cesellij Vindicis in Enniano versu exponendo; sed is ipse non est expers errore. Verba:

Hos autem versus Cesellius sic accipit, tamquam si Antiochus sic dicat: Annibal me, ne bellum geram, dehortatur. quod cum facit, æquale cor putat habere me ei: quàm stultum esse me credit, cum id mihi persuadere vult?

Nam Cesellij mentem quomodo hîc vides? Obscurat eum declaratione istâ suâ Agellius, non illustrat. Puto legendum: *quod cum facit, quale cor putat habere me, & quàm.* Patet ex ipso versu Ennij, quem Periphrasis hæc exponit. Sed & in eo quoque vitium, atque omnino scribendum:

Annibal audaci cum pectore de me hortatur.

Inf.

Insitione & Tinesis priscis crebrâ.

Lib. x. cap. xxviii.

Tubero in Historiarum primo scripsit, Ser. Tullium regem P. R. cum illas quinque classes Juniorum census faciendi gratiâ institueret.

An Iuniorum modò illæ classes? imò etiam Seniorum. Delenda ea vocula, nisi palam imperitiæ Tuberonein arcessis.

Lib. ult. cap. ult.

Aut memoria adminiculatio, aut oratio solertior, aut sermo incorruptior, aut delectatio motio, aut in ludo liberalior.

Ponit callidè & rectè ea quæ sunt in ipsius libris. Sed quid est illa *delectatio motio*? nugæ: & legendum, *delectantior in otio*. Si scripta nostra, inquit, talia sunt, vt iis effici reddique possit aut oratio solertior, aut in otio & remissionibus delectabilior, aut in ludo iocòque liberalior. Vide connexum sententiæ totum.

CAP. XXIII.

Dissensus scriptorum in annis imperij Titiani.

PER mihi mirum est, dissentire & variare sic scriptores in annis imperij Titiani. Nam Suetonius (cuius fidem & accuratam scribendi rationem ignorat nemo) *excessisse*, scribit, *in eadem, quâ pater, villâ, Idibus Septembris, post biennium ac menses duos diesque x x. quàm successerat patri*. Dionis compendium quoque omnia eadem: Ἡρῆς δὲ δύο ἐτὶ καὶ μὲν ἑξάς, δύο, ἡμέρας τε ἐνάσιον, ὡς αὐτοὶ εἰρηται. At Eutropius imperasse ait biennium ac menses octo, dies xx. Aurelius Victor hinc quoque stat, dicitque, *biennium ac menses ferè nouem*. Sex igitur menses amplius hi, quàm Suetonius & Dio. Eusebij verò Chronicon, in nonnullis quidem exemplaribus, largiùs: *Titus regnavit annos tres et menses duos*. In quam sententiam it Aufonius, vbi ex professo annos ætatésque Principum recenset:

Ter dominante Tito cingit noua laurea Ianum.

Mirum certè factum est, in tam illustri re & Principe tales esse *discrepantias*. Quòd si verè annotatum à Suetonio, Vespasianum obiisse *in nono Consulatu suo*, viii. Kal. Julij, verissima sanè eius

computatio de annis mensibusque Titi. Quid autem causæ,
quamobrem alij seorsum ab eo sentiant; exputare non possum:
* *COASATIUS* præsertim cum illi fides habenda, qui * σύγγρον Τίτο, vel cer-
tè ætati eius suppar.

CAP. XXIV.

Suus numerus Suetonio restitutus.

IN Suetonij Nerone extremo :

*Denique cum post x x. annos, adolescente me, exstisset condi-
tionis incertæ, qui se Neronem esse iactaret, tam fauorabile nomen
eius apud Parthos fuit, ut vehementer adiutus, & vix red-
ditus sit.*

Numerus corruptus & iusto maior videtur. Longa enim hæc
latitatio in x x. vsque annum: & quam refellit Zonaras in Ti-
to: Ἐπὶ ταῦτα, inquit, καὶ ὁ Ψευδορότης ἐφάνη δὲ Ἀσιανὸς ὡς, ἐκαλεῖτο δὲ
Τερτίου Μάξιμος, προσωικῶς δὲ τοῦ Νέρονι καὶ τὸ εἶδός καὶ τὸ φωνή.
καὶ γὰρ καὶ ἐκιδανείδει. ἐκ τῆς Ἀσίας πρὸς προσωποποίησιν, καὶ ὅτι τὸ Εὐ-
φράτιον προσωρῶν, πολλὰς πλείους ἀνερτήσασιν. καὶ τέλος πρὸς Ἀρταβανὸν τὸ
τῷ Πάρθων κατέφυγον ἀρχηγὸς δὲ καὶ δι' ὀργῆς τὸ Τίτον ποιούμενον, ἰδέσθαι
τίτον, καὶ καταγαγεῖν εἰς Ρώμην παρουσιάζειτο. Sub eo Pseudo-Nero ex-
stitit, qui Asianus erat, nomine Terentius Maximus, facie verò &
voce Neroni persimilis. atque etiam citharâ canebat. Is in Asiâ quos-
dam sibi adiunxit, & ad Euphratem progrediens longè plures conci-
liauit. Denique ad Artabanum Parthorum regem confugit, qui Tito
insensus recepit eum, & Romam reducere statuit. Non alibi tam ex-
pressè res hæc tradita. At enimuerò si sub Tito hæc fraus, quis
dubitabit, quin denaria nota superet in Suetonio? Atque ita ini-
tio Titiani imperij falsus hic Nero fuerit. Breuiter de eo Tacit-
us initio Historiarum, vbi hunc quoque motum tangit, inter
præcipua scriptionis suæ argumenta: *Mota propè Parthorum arma
falsi Neronis ludibrio.*

CAP. XXV.

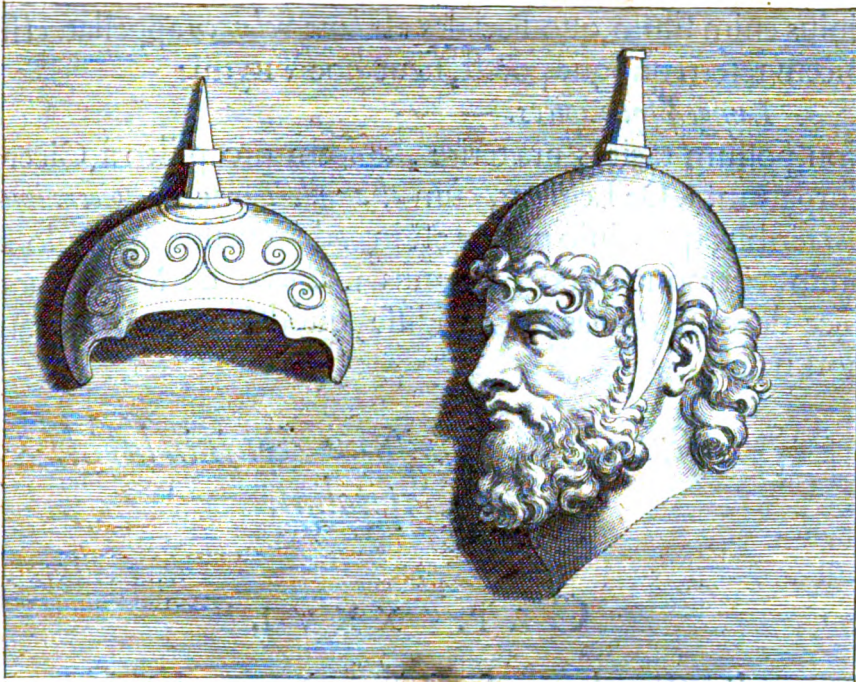
*De sacris Apicibus, eorumq; materiâ & formâ. Galer-
rus, Albogalerus, Apiculum. Varronis lectio de-
fensa.*

CVM pridem antiqua fori Romani monimenta curiosis
oculis arbitrarer, plusculum me tenuit apicis siue pillei sa-
cerdotalis elegans forma, quæ in zophoro trium columnarum
ad radices cliui Capitolini. & hac occasione domum post paul-
lò reuersus scidas & aduersaria non indiligenter excutere cœpi.
Multa quidem in illis, verum, vt fit, sparsim & confusim anno-
tata. Sed & aliqua superuacua: quibus de industriâ præteritis,
elegi quædam, & vt ita loquar, edecumauî, quæ maximè facere
ad rem propositam viderentur, leuitérque digesta capite vno
complexus sum. *Apex itaque sacerdotum est insigne, dictus ab eo,
quòd comprehendere antiqui vinculo apere dicebant. vnde aptus is qui
conuenienter alicui iunctus est.* Hæc Festus. Is autem duplex fuisse
videtur, alter Flaminium, alter Pontificum, imò aliorum item
sacerdotum. Communiter enim & ἄρχων à Festo sacerdotum in-
signe appellatur. Et Pacatus, in laudatione Theodosij: *Insignes
apicibus sacerdotes.* Sed & de Saliis Dionysius: *Τὸς καλεσθῆναι ἀπι-
κας ὀπκημένους ἢ κεφαλῆς. Apices qui appellantur capitibus imponen-
tes.* Nec Athenæus aliò referendus: apud quem ita Larensius
(siue is Romanis Laurentius fuit:) *πίλους τῶν κεφαλῶν περιεμένους
ἢ περὶ τῶν δερμάτων δασεῖς. Pilleosque capitibus imponimus è pel-
libus ouillis densos.* Nam Laurentius ille inter Romanos Ponti-
fices aut Sacerdotes. Ita enim idem Athenæus de illo: *κατὰ δὲ
μὲν ὅτι τῶν ἱερῶν καὶ τῶν θυσιῶν ὑπὸ τοῦ Μάρκου βασιλέως. Prepositum
sacris sacrificiisq; à Marco Imperatore. Capit nempe argumen-
tum frugalitatis Romanæ, quòd etiam tunc inter sacra Pilleis
istis Ouillis vterentur, prisco ritu. Atquin Ouilli pillei, apices sunt.
Festus in voce Tutulus: Quidam pilleum lanatū esse dicunt, quo Pon-
tificates vtuntur. Vides lanatum. nec enim corium nudum erat, sed
cum suâ lanâ: & ideò δασεῖς, densos, crassos, Athenæus dixit. Isi-
dorus: *Apex est pillens sutilis, quo sacerdotes gentiles utebantur.**

Sutilis,

Sutilis, nimirum è pellibus, vt dictum. Idem ostendit & *Galerum* appellatum : *Galerum*, *pilleum ex pelle casæ hostiæ factum*. Et Apuleius in Apologiâ: *Diogeni pera & baculus, quod Regibus diadema, quod Imperatoribus paludamentum, quod Pontificibus galerum*. Ergo sacerdotes etiam habuere, eoque referenda insignia Apicis in C. Iulij Cæsaris, Cn. Domitij & aliorum numis, qui exstant. Nam viris doctis & antiquariis nihil accedam, qui Flaminij Iuliani notam esse volunt. Quid? an ille Flamen? numquam inauguratus fuit: destinatus tantum, & à Sullâ statim priuatus. Itaque Pontificatum eius maximum notat. De pilleo Flaminis Varro tradit, propriè *Albogalerum* appellatum : *Flamen solus habet Albogalerum, vel quod maximus, vel quod Jovi immolat hostiâ albâ fieri oportet*. Ergo videtur ille solus album Apicem gestasse, alij alius coloris. Præterea pilleo *Flaminum* (verba Festi) *adfigebatur apex virgula oleagina*. Sed & discrimen erat in ipsâ gestatione. Nam ὁ Φλάμην (ait Appianus i. Ciuil.) *πιλοφορεῖ μόνος* & *οὐδ' ἄλλων ἱερῶν ἐν μόναις πιλοφορούντων ταῖς ἱερουργίαις*. *Flamen solus apicem semper fert; cum reliqui sacerdotes tantum in ipsis sacris*. Notabilis hic locus & ad differentiam & ad firmandos apices omnium sacerdotum. Formam eorum fuisse scribunt *κωνοειδῆ* siue metalem. Dionysius: *Πίλλες ὑψηλὰς εἰς χῆμα συναγομένους κωνοειδῆς, & ἑλλειες κυρτὰς καλῶσι*. *Pilleos altos in formam coni coeuntes, Græcis Cyrbasias dictos*. Varro: *Tutulati dicti hi, qui in sacris in capitibus habere solent vt metam*. Quæ scriptura videtur ferri posse, neque tenere ablegandum, in *sacris*, in quibus eorum maximè vltus. Sed & Festus de metâ: *Tutululus pilleus lanatus metali formâ*. Et ad stipulantur numi antiqui: nescio an lapides; certè non ij, quos ego quidem vidi. Nam hi pro metali faciunt pænè semicircularem. Ac ne quis oculorum meorum fidem timeat, rem ipsam testem dabo: lapides, inquam, ipsos ex archetypis expressos, quorum alter in arce Capitolinâ, alter in fornice Fabiano.

Addam

Addam tertium insignem artificio cultuque, & ex orbe cono-
noque mistum. Est is, de quo capitis initio dixi, in cliuo Capito-
lino, fulmenque & oleæ ramum habet. Quare facile adducor,
vt credam, Flaminis esse Dialis: maximè cum aliquorum sen-
tentiâ, quibus album ego calculum adiicio, reliquæ templi sint,
quod Augustus in cliuo Capitolino (P. Victore teste) Ioui To-
nanti consecrauit. Cum enim * Palladius id negat, quia tam cul-
ta tamque ornata structuræ ratio non competit sæculo Augu-
steo, sanè oculos in occipitio habuisse videtur, nec Epigraphen
operis legisse, quæ restitutum esse dicit. Superest de Apiculo:
Apiculum, inquit Festus, *filum quo Flamines velatum apicem gerunt.*
Sed fortè caligarunt exscriptorum oculi. Seruius enim, *Apicu-
lum*, ait, *quo Flamines velatum caput gerunt.* Dicit caput eo velari,
non ipsum apicem, & referri possit ad ea quæ idem alibi: *Flami-
nes in capite pilleum habebant, quod cum per æstus ferre non possent, fi-
lo tantum capita religare coeperunt. nam nudis pectus capitibus ince-
dere nefas erat.* Dionysius etiam respexisse huc videtur, cum scri-
psit Flamines gestasse *πίλωτα καὶ στήμματα*, *pilleos & filamenta.* An
& Statius Poëta?

* Lib. de
Archite-
cturâ.

K

Lanea

Lanea cui Phrygijs coma flaminis.

Liuius enim filum, quo Feciales vsi, *lanea velamen* appellat. etsi ad apicem referri quoque potest, sicut hoc Virgilij:

Lanigerósque apices. —

Non possum tacitus præterire, apicem pro pillo à Cicerone vsurpatum, i. De Legibus, cùm *ab aquilâ Tarquinio apicem impositum* scribit, qui Liuius pillo est in eadem re siue miraculo narrando. itemque quod Appianus i. Εμφυλ. de Merulâ notat, apice deposito, venas sibi incidisse, quod Flaminem apicatum mori nefas.

*Interferendus hic Iconismus Apicis in lapide
clui Capitolini.*

C A P. XXVI.

Iuuenalis emendatus; & sensus quàm vulgò enarratus.

Non satis est ad meum stomachum Iuuenalis illud Sat. vi.
— *altera lauum*

Extendit, plectitque comas & voluit in orbem.

& genuinum Poëtæ esse existimo, *plectitque comas*: id est complicat & concinnat in anulos. Eâdem Sat. quod est,

— *nondum Græcis iurare paratis*

Per caput alterius.

explicant de periuriis; ego, quamquam Græcorum ingenia morésque ea non abhorrebant, ad adulationem potius refero, notarique puto Græculos eius æui, qui passim in magnis domibus, & per salutem aut Genium heri sui iurabant. scilicet eundem iis honorem, quem Diis aut Principi habentes. Iam ad illud,

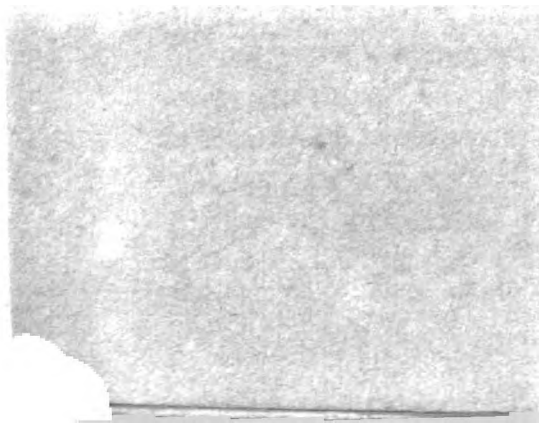
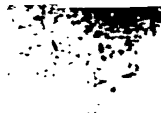
— *periit libraria, ponunt*

Cosmetæ tunicas,

Librariam intellegi volunt, quæ excubant dominæ libros. Sed an non palmam demus Glossulæ Pythæanæ? *Libraria, lanipendia*: quæ ancillis nempe distribueret appenderetque lanam. & inde Pensa. Post deinde:

Inter-

*Interpres legum Solymarum & magna sacerdos
Arboris ac summi fida internuntia cali.*

Referunt hoc omnes ad nemus Egeriæ, quod inhabitabant Iudæi. Suprà:

*Omnis enim populo mercedem pendere iussa est
Arbor, & eiectis mendicat silua Camenis.*

Mihi suspicio de sensu magis arcano, & cum irrisu Sacerdotem arboris dici, quia Iudæi censebantur in templo colere vitem.

CAP. XXVII.

Suetonius & Dio, siue potius Xiphilinus, leui correctione in gratiam reconciliati.

NULLâ re veritas altius mergitur, quàm dissensu diffidióque librorum. Hic lectorum

— *animos nunc huc, nunc diuidit illuc,*

nec quicquam cuiquam accredere omnino sinit. Interdum tamen conciliari pax potest, neque semper * *ἀσπονδόν* hoc bellum. ^{* irreconciliabile.} Et fortassis tale inter Suetonium & Dionem, siue potius Xiphilinum, quâ de factiõibus agitatorum auctis à Domitiano scribunt. ille quidem sic: *Duas Circensibus gregum factiões aurati purpureique panni ad quattuor priscas addidit.* hic autem contrâ, non de purpureo, sed argenteo panno: *Τοῖς δὲ ἀργυρεῖς ὀνομάσας περιπατίσθαι.* *Aurigarum duo genera adiunxit, quorum vnum aureum, alterum argenteum appellauit.* Certè vnus syllabulæ mutatione res confiet, si *πορφυρεῶν* reponere audemus. Si id religioni habemus, dicendum est, insignem fuisse errorem aut supinitatem in exscribendo Xiphilini. Nam argenteus color albus est, atque iam antè Factio albata. In Cassiodoro quattuor colores prisci nominantur; sed cum corruptiunculâ: *Prasinus virenti verno, Venetus nubile hiemi, roseus æstati flammæ, albus pruinoso autumno dicatus est.* Legendum, *russæus*. Nam *roseus* profectò minime, qui ad purpureum accedit. & in codice Columniano, *russæus vel roseus*, hæsitante librariolo scriptum, ac passim in lapidibus, FACTIO RVSSATA.

CAP. XXIIIX.

In Scholiaste Iuuenalis vetus scriptura integrata.

Scholiastem Iuuenalis veterem Petrus Pythæus, multis ornamentis ingenij, virtutis, honoris præditus, magno rei literariæ bono vulgavit; sed multimodis corruptum & hiulcum. pluscula ipse sanauit; pauca nunc ego. Sat. i. ad illa verba

— cum verna Canopi

Crispinus. —

Crispinus.] Niliacus, vnus de Consulibus Liciniæ, ac de plebe Ægypti fuit, magnarum postea Romæ facultatum.

Grauiissimo vulnere magno aliquo fomento medendum est. Apage igitur Consules istos Liciniæ, quos ego nec vnumquam fuisse nec vsquam gentium arbitror; eorumque vicem reponere, quod germanum auctoris: *vnus de consodalis Licini ac de plebe.* Vult quippe cum altero illo præpotenti nebulone Licino iunctum olim sodalicio fuisse, de cuius item opibus alij multa. Sat. v. de Sarmento:

Quare per ludos, qui ibi primus xiv. ordinibus sedit, hac à populo in eum dicta sunt:

Aliud scriptum habet Sarmentus, aliud populus voluerat.

Digna dignis. Sic Sarmentus habeat crassas compedes.

Rustici, ne nihil agatis, aliquis Sarmentum alliget.

Lego: per ludos quibus primus xiv. ordinibus sedit, id est cum primum pro equite ausus & inter equites sedere. Iocorum autem vulgarium argutia in eo, quod velint hunc falsum equitem non eo loco, sed seruili ergastulo dignum. Primus versus ludit in scripti nomine. Nam, ut eques esset, Censorium scriptum emerat Sarmentus. Ita in vitâ Horatij priscâ legitur, eum *questorium scriptum comparasse.* Et Cicero in Verr. lib. i i i. clarè ostendit, cuius è libertinis, numulis corrogatis decuriam scribarum emere licuisse. Habet igitur, inquiunt, Censorium scriptum; at populus voluerat, ut in fronte scriptus & stigmatias ergastulorum more esset. In fine quoque eius Scholij iocus est, quem explicamus:

Jam autem senex coactus auetionare, cum interrogaret conscriptum

ptum quoque Censorium venderet, non infacetè bonæ se memoriæ esse perditā.

Scribo: cū interrogaretur, cur scriptum quoque Censorium venderet; non infacetè bonæ se memoriæ esse prædicauit. Sarmenti hic iocus: rogabatur, cur Decuriam quoque, id est Scriptum venderet. Bonæ memoriæ sum, inquit, quasi diceret, Scripto non egeo, omnia commemini sine scripto. Pro corollario capitis addam hunc Sat. x. versum,

Exsilium & carcer Minturnarumque paludes.

vbi Scholiastes:

Marius fugit, & latuit in Gallis, in Minturnarum paludibus.

Monstrum: an ibi, id est in mediâ Italiâ Galliæ? Corrigendum sine dubio, in calamiis. Plutarchus: καὶ πῆξαι καλὰς ἐν χωρίῳ κοίλῳ ὡς τὸ ποταμὸν ἐπέβαλλε ἥν τινος καλὰ μὲν πολλὰς καὶ ἄλλης ὁπότε ἐστὶν ὕλης ὅση καὶ ἐστὶν: Et loco cauo propter amnem demittere se iussu (Marius) multam arundinem iniicit, aliamque materiam agcessit leuem.

C A P. XXIX.

Iulij Frontini de Strategematis pluscula loca sanata.

Vtilem sanè operam homines doctissimi in Iulium Frontinum contulerunt, remque è malâ meliusculam fecerunt meliusculam inquam, non optimam, quòd etiam nunc aliqua reperiuntur parum lauta, quæque cinerem quærant. Strategematum lib. i. cap. x i i.

Scipio ex Italiâ in Africam transportando exercitum, cū egrediens nauem prolapsus esset, id quod trepidationem afferebat, constantiâ & magnitudine animi in hortationem conuertit. Et ludite, inquit, milites, Africam oppressi.

Velim: Ludens, inquit, milites Africam oppressi. Lib. i i. cap. i v.

C. Sulpicius Petreius Consul contra Gallos dimicaturus.

Imò verò, Peticus Consul. quod cognomen Sulpiciæ genti, & in historiis obuium. Eodem libro, cap. v.

Iapyges P. Licinio Proconsuli pagos quoque sub specie deditio- nis obtulerunt, qui recepti & in postremâ acie collocati terga Romanorum ceciderunt.

Emendat non nemo: paganos quoque. At ego, paucos quoque, malim. Illud quoque pertinet ad exemplum præcedens de Annibale. Lib. III. cap. II.

Epaminondas Thebanus in Arcadiâ, die festo, effusè extra mœnia vagantibus hostium feminis, &c.

De verbo, *vagantibus*, incertat animum meum Polyænus in eâdem re narrandâ. Ait enim feminas istas bibisse ἀρεῖ μέθης, usque ad ebrietatem, & mox exiuisse ἐν τῇ νύκτι πρὸς τοὺς θεοὺς, ad quoddam nocturnum sacrificium. Itaque bacchari iis aptum, & bacchantibus huic loco. Sed ego fortasse hîc satago, & quod dicitur, * λυ-

* lupi alas
guariso.

λυ πρὸς ἡμᾶς non certè in eo quod subiicio. Cap. V. II.

Clisthenes Sicyonius ductum aquarum in opidum Criseorum ferentè rupit. mox affectis siti restituit aquam elleboro corruptam, quâ vfos profluuium ventris decipiens cepit.

Scribo: profluuium vëtris deinceps cepit, vel deficientes cepit. Cap. IX.

Philippus in obsidione cuiusdam maritimæ urbis binas naues procul à conspectu contabulavit, superstruxitq; iis turres: aliis deinde turribus adortus à terrâ, domibus propugnatores distrinxit, turritas naues à mari applicuit, & quâ non resistebatur, subiit muros.

Quis adeò Pyrrhonius, vt pronuntiare dubitet, hoc loco vitium esse? Tollimus id diuulsione vocum: dum ibi propugnatores. item, cōuersione Præteriti in Præsens, *dstringit*, pro *distrinxit*. Cap. X.

Idem, vt Saguntinos eliceret, rarâ acie ad muros accedens, &c.

Resistamus ad limen. Quis ille *idem*? Hannibal? certè is præcessit, sed alius ab eo qui Saguntinos deuicit. Nam Hannibal est qui in Siciliâ bellum gessit, & *Himeram urbem cepit*, vt ibi narrat.

Quomodo ergo *idem* qui cum Saguntinis manum conseruit? Certum est exscriptorum virtute & magisterio deprauatam scripturam, atque adeò Criticam opem aduocandam. In duabus autem positus sum sententiis: vna, quòd legendum, vt *Segestanos eliceret*, notam Siciliæ gentem: altera, *Item, Hannibal vt Saguntinos*. Ita repetendum Hannibalis nomē sit, omissum quasi superuacuum à tēporum hominumq; parùm gnaris. Cap. XVII.

Velius Præfectus Romanorum, arcem Tarentinorum tenens misit ad Hasdrubalem, &c.

Credo, *Liuius præfectus*, si hæc quidem gesta, vt apparet, bello Punico

Punico secundo. Nam constat è Liuiio aliisque, hunc præfuisse arci, opido per socordiam eius amisso.

C A P. • X X X.

Adoratio sacra purpura. Non omnes ad eam promiscuè admissi. A Constantio cæpit, & hodie etiam in usu.

INter amplissimos honores, quibus Principes ætas posterior affecit, adorandæ purpuræ fuisse comperio. Ammianus lib. x v. *Susceptus tamen idem dux leniter, adaptusque, inclinante negotio ipso ceruices, adorare solemniter anhelantem celsius purpuram.* Idem lib. x x i. *Verùm cùm primitus visus, adorandæ purpuræ datam sibi copiam aduertisset. Sed quid hîc adorare purpuram? non aliud quàm tangere eam, & ad os veneranter admouere? Declarant sequentia in Ammiano. Cùm enim ille (captiuus Lucilianus) securum hoc facto se putaret ac Principi reconciliatum, subiecit iste: Hæc uerba prudentia serua Constantio. Maiestatis enim insigne, non ut Consiliario tibi, sed ut desinas pauere, porrexî. Appellat autem Maiestatis insigne porrigere purpuram hanc dare osculandam. Colligas idem ex altero loco, superius paullò: Inter complures alios honore conspicuos, adoraturi Imperatorem peregrè venientem ordinantur etiam ex Tribunis insignibus. Cùm igitur à Mesopotamiâ reuersus Constantius hoc exciperetur officio, Amphilocheius quidâ ex tribuno Paphlago ausus paullò petulantiùs stare, ut ipse quoque ad parile obsequium admittendus, agnitus est & prohibitus. Nam ordine scilicet admissi fuerunt ad sacre purpuræ tactum. Idem Ammianus de Thalassio inimico: Quo adorare adesseque officio inter honoratos prohibito. Sic etiam olim salutatione prohibebantur. Suet. Vesp. cap. i v. Mos hic non admodum vetus; sed à Constantio (si Ammiano fides) ortus. Eodem libro x v. Vrsicino ingresso Consistorium offertur purpura: atque ita ante Principis pedes supplicem statuerunt externorum Regum ritu, cùm semper antea ad similitudinem iudicum salutados Principes legerimus. Sed & hodie hæc Adoratio in usu: tangendi inquam vestem & ad os admouendi. Quòd certis au-*
tem

tem & honorationibus tantum personis sacrae purpuree tactus permissus fuerit, quasi beneficii loco, vel ratione tituli, praeter Ammianum toties hinc citatum, Cassiodorus in Variis satis declarat: Lib. x i. Ep. xx. de Prignicerio: *Quapropter spectabilitatis honore suffultus inter Tribunos & Notarios venerandam purpuram adoraturus accede.* Iterum Ep. xxx i. de eodem: *Inter domesticos & protectores sacram purpuram adoraturus accedat.*

CAP. XXXI.

Qui Diui fratres in Lampridio. Vopiscus correctus.

Lampridius in Elagabalo: *Lapides qui Diui dicuntur, è proprio templo; Diana Laodicea simulacrum ex adyto suo, in quo id Orestes posuerat, auferre voluit.* Qui sunt hoc loco Diui? An Diui fratres, id est Castores? Argumentum ex Eusebio, qui Domitiani rebus adnotat: *Multa opera Roma facta, in quibus Capitolium, Forum transitorium, Diuorum porticus.* Atqui Domitianus inter alia Castorum templum instaurauit, siue additis porticibus ornauit. Martialis lib. i x. Epigr. i v.

Quid loquar Alceiden; Phœbumque piôsq; Laconas?

Addita quid Latio Flauia templa polo?

Sed animus mihi pendet, ampliusque deliberandum censeo.

Vopiscus in Probo:

Orbis terrarum non arma fabricabit, non annonam præbebit: vobis habebuntur aratra, equus nascetur ad pacem: nulla erunt bella, nulla captiuitas.

Pro statu pacifico, quem describit, & quia sequitur de equo, non malè, * τὸν ἐμὸν δοκον, legatur, *bobus habebuntur aratra.* Nam id inter præcipua pacis munera, terram coli, nec aut boues abripi, aut aratra in enses verti.

* pro mea opinione.

CAP. XXXII.

E. J. Frontino pluria vitia sublata.

FRontinum mihi fodes corrige, lib. I v. cap. III.

M. Catonem vino eodem, quo requies, contentum esse traditur.
Satis enim liquet id esse alienum occupasse, proque eo mittendum in possessionem verbum egisse. Et cap. v.

Sempronius Tuditanus & C. Octavius Tribunus militum, omnibus fufis ad Cannas, cum circumfederentur, suaserunt commilitonibus, ut stringerent gladios, & per hostium praesidia erumperent secum. de cunctantibus duodecim omnino equitibus vel perditibus qui comitari sustinuerunt repertis, incolumes Canusium perueniunt.

C. Octavius illum Tribunum — qui sit homo, nescio,

Neque noui: neque natus, necne is fuerit, id solide scio, quoniam ignotus plane & innominatus aliis est scriptoribus. Hoc igitur dubium me dabat, an non scriptum olim, *Tuditanus è leg. octaua Tribunus militum*. Solent enim, ubi plures legiones, ad discrimen numerum addere & designare, in quâ quisque Tribunus. Liuius, Cæsar, & alij. Sed nil demuto, præter, *Tribuni militum*. Nam de Sempronio liquidò constat. Etiam illa vitiosa, *duodecim omnino eq.* bonoque periculo corrigas è Liuius: *DC. omnino equit.* Nam tot numero fuere, qui comites se dederunt animoso huic Tribuno. Eodem cap. exemplo penultimo:

Æginenses, cum à Vialotis liberi & coniuges caderentur, præoptauerunt spectare supplicia pignorum suorum, quàm à Romanis descivere. Palmerius ingeniosè quidem & acutè emendat, à *Beotiis*. Ego tamen præoptem, ab *Ætolis*. Nam de horum acri & sæuo cum Romanis bello libri & historiæ loquuntur. Sed nec à scripturâ nimium recedimus. Cap. ult.

C. Cæsar cum in partibus Pompeianis magna equitum Romanorum esset manus, eaque armorum scientiâ milites conficeret, ora oculosque eorum gladiis peti iussit.

Sermo ille inquinatus: *milites armorum scientiâ conficere. Coniiciamus ex ipsâ re gestâ: sui que armorum scientiâ militis confideret.*

L

CAP.

CAP. XXXIII.

*De Claudiani versibus aliquot, coniectura.**Numeri militares.*

Cor & cerebrum pænè mihi finditur, quoties apud Claudianum in oratione Romæ lego:

Asi ego que terras humeris pontumque subegi.

Quis enim bambalio se loquatur? virtute, manu, copiis, quidvis potius dicendum erat. Itaque sine controuersia *ad humeris*:

* *ad cornus* * *is pōgeuat*, quod aiunt, mitti debet, eiusque vice aliud rei conuenienter assumi. Quid autem potissimum? Mihi quidem

* *Diuisus*
nunc huc
animus. nūc
voluitur
illuc.
* *bonum*
sonum ha-
bens.

* *διχα θυμὸς ὁρᾷται* ἢ διὰ καὶ ἔνθα.

Nam *armis* quidem idoneum sit; at nescio quomodo non satis *in pōce*, & à scripturâ longulè dissitum. *Numeris* autem, pro cohortibus & copiis militaribus, cū benè aures implet, tum à libro minùs nihilo discedit. Sed vereor, ne quis hoc tanquam inusitatum proscribat, eoquē Claudianum vsurum fuisse neget. quod tamen facere non sunt veriti cū Vlpianus & Paullus Iurisperitorum coryphæi, tum politissimus ille Secundus. Nam Tertullianum & Optatum Mileuitanum in medium non voco. Quid, quòd hoc verbum circa Claudiani tempora frequentissimo in vsu? Patet ex Sozomeno: *Romanorum cohortes, que nunc numeri nuncupantur*. Itaque causam non video, cur id tantopere abhorruerit, qui satis liber talium, atque adeò religioni non habuit, *absentare, madidantes, podager* pro podagrico, & huiusmodi quædam vsurpare. Verumtamen si rectius quis reppererit, dabo manus.

* *Nā certi*
habeo nūc,
huc & illuc
fluctuans.

* *Ἰσμεν γὰρ ἐδὲν φανῆς, ἀλλ' ἀλώμεθα.*

Apud eundem eodem libro:

Hoc erat in fratres? medio discordia Mauro

Nascitur, & mundus germanaque dissidet aula?

Ita libri vulgati, præter eum qui nouissimè Lutetiæ prodiit, habentem: *Hoc erat? in fratres m. d. M.* Vtriq; nōne præstet?

Hoc erat in fatis? m. d. M. N. & m. g. dissidet aula?

Paullò post:

Restitit

*Exit in speculis sati, turbuque reductus
Librauit geminas euentu iudice vires,
Ad rerum momenta cieps, seseque daturus
Victori. Fortuna simul cum morte pependit.*

Postrema hæc non facio tanti. Quî tamen emendem, consilij
certi parata gutta non est. Vt tamen deuorem, quod aliquam-
diu circumrodo, quid si mente pro morte scribamus? Hoc nunc
placet, ————— * ἐν τῇ ἐμῇ πνεύματι ἀπονοήσω ἀπονοήσω.

Nec magis ferendum quod subiungitur:

————— *vix hæc amentia nostris*

Excubias; nedum puero rectore quiescet.

De præteritis enim sermo. quare valeat *quiescet*, ei que succedat
quiesset per οὐκ ἔστιν pro *quiesisset*.

--- * quan-
do melius
reperire
hant est
mihi quic-
quam.

CAP. XXXIV.

*De cultu sacrarum arborum. Longè lateq; diffusam
hanc superstitionem fuisse, & in Conciliis sæpè dam-
natam.*

Mirum ingenium, magna vis superstitionis: nihil tam in-
eptum & absonum fidei, quod non persuadeat; nihil
tam indignum ac turpe factu,

————— *quod non mortalia pectora cogat.*

Hæc nemora, hæc arbores quasi sacras, imò Deorum sedes, coli
iussit. Plin. lib. XII. cap. I. *Arbores fuere numinum templa, priscoque
ritu simplicia rura etiam nunc Deo præcellentem arborem dicant.* Maxi-
mus Tyrius Ser. XXXVIIII. Καὶ τοὶ σέβουσι μὲν Διὰ, ἀγαλμα δὲ Διὸς Καλ-
πιδὸν ἐν Ἰλιδί ὄρεϊ. *Jouem Colæ colunt, Jouis autem apud eos simulachrum
alta quercus est.* Liuius: *Et hæc, inquit, sacrata quercus & quicquid
Deorum est audiant.* Quinctil. lib. X. *Quasi sacras vetustate quercus
adoramus.* Itaq; vittis & lucernis eas colebant. Prudentius II. con-
tra Symmachum:

*Et quæ fumiferas arbor vittata lucernas
Sustinuit, cadit vltrici succisa bipenni.*

Sed & vota ad eas nuncupare & tabellas appendere solebant.
Ouidius IX. Metam.

* lucis nēpe

Stabat in his ingens annoſo robore quercus
Una nemus: viſta mediam memorēſque tabella
Sertaque cingebant, voti argumenta potentis.*

Isidorus hunc morem tangit, nec intellegit. Lib. xvii. cap. v r.
*Lucus eſt denſitas arborum, tropo per Antiphrasim, eò quòd non luceat,
ſive à luce, quòd in eo lucebāt funalia vel cerei propter vlmorum tene-
bras. Non herclè ob vlmorum tenebras; ſed ob cultum. Et hac
quoq; fini religioſi viatotes ad eas gradum tanquam ad alicuius
Dei vel aram vel ſimulachrum ſiſtebant. Apul. Flor. i. Neque
enim iuſtiùs religioſam moram viatori obiecerit aut ara floribus redimi-
ta, aut ſpelunca frondibus inumbrata, aut quercus cornibus onerata,
aut ſagus pollibus coronata, vel etiā colliculus ſepimine conſecratus,
vel truncus dolamine effigiatuſ, vel ceſpes libamine humigatuſ, vel la-
pis vngvine delibutuſ. Quemadmodum autem exuias ferarum,
ſic hoſtium etiā ſpolia ſæpè hīc deponebant. Liuius i. Ibi ea
(ſpolia) cū ad quercum paſtoribus ſacram depoſuiſſet. Lucanuſ i.*

*Qualiſ frugifero quercuſ ſublimiſ in agro,
Exuias veteriſ populi ſacrataque geſtans
Dona ducum.*

De anathematiſ præterea legimus contra faſcinum appenſiſ, &
pro fructuum prouentu: apud Suidam in *ωρονταλδία*. Ad-
ſummam, tanta diuinitaſ ineſſe credebatur, vt eaſ lædere ac vio-
lare extremum nefas ac piaculum haberetur. Exempla compen-
diſacio, quibus opera Poëtarum plena ſunt. Porro autem latiſ-
ſimè vagata eſt hæc ſuperſtitio, nullamque ferè gentem inta-
ctam & intemeratam reliquit. De lucis Baali apud Samaritaſ.
& alioſ quàm frequenſ factiſ in libriſ mentio? De Græciſ Italiſ-
que mitto dicere, ne vel eadem iterare, vel vulgaria & peruagata
nimis adferre necesse ſit. De Indiſ Curt. lib. viii. *Deoſ putant
quicquid colere cæperunt, arbores maxime, quāſ violare capitale eſt.*
De Galliſ Maximuſ Tyriuſ ſermonē ſuprà allegato. Lucanuſ
de luco Maſſilienſium lib. i i i. etiā victimaſ iſ caſaſ docet:

Omniſque humaniſ luſtrat arboribꝯ arboſ.

De Germaniſ Tacituſ: *Lucoſ ac nemora conſecrant, Deorumque no-
minibuſ appellant. Idem de Sueuiſ: Statò tempore in ſiluaſ auguriſ
patrum & priſcæ formidine ſacram omneſ eiſdem ſanguiniſ populi
legationibuſ coeunt. Et xx. Ann. Ciuilem Batauoſ ſacruſ in ne-
muſ*

mus conuocasse tradit. Chronicon Vrspergenſe de Saxonibus: *Frondofis arboribus, fontibus exhibebant venerationem.* Althamerus vult Hercyniam ſilvam ab Hercule, Martianum nemus, vulgò nigram Silvam, à Marte nomen habere: & alius, Treboeos ſiue Triboces populum, quaſi Treybuchios, à tribus fagis antiquâ religione ſacris. Adeò verò penitus hæc perſuaſio ſe fixerat, vt ſæpiùs à ſanctiſſimis viris & Synodis damnata vix euelli ſtirpitus ex animis hominum potuerit, & ad poſtrema pænè tempora peruenerit. Contra eam D. Auguſtinus De tempore Serm. C C X L I. *Quicumque in agro ſuo aut villâ aut iuxta villam aliquas arbores aut aras vel qualibet ſana habuerit, vbi miſeri homines ſolent aliqua vota reddere, ſi non eas deſtruxerit vel ſucciderit, in illis ſacrilegius, quæ ibi facta fuerint, ſine dubio particeps erit.* Et Concil. Carthag. v. can. x v. *Placuit ab Impp. gloriſſimis peti, vt reliquæ (gentilium) non ſolum in ſimulachris, ſed in quibuſcumque locis vel lucis vel arboribus omnino deleantur.* Arelatenſe 11. *Si in alicuius præſbyterio infideles aut faculas accenderint, aut arbores aut fontes vel ſaxa venerentur, ſi hæc eruere neglexerit, ſacrilegiũ ſe reum eſſe cognoſcat.* Sacrius arbores eas vocat Concil. Antiſiod. can. 111. *Non licet inter ſentes aut arbores ſacrias vel ad fontes vota exſoluere.*

CAP. XXXV.

Frontinus De Aquæduct. duobus locis correctus.

DE libellis Aquæductuum non ſine cauſâ dubitari poteſt, an eiufdem ſint Frontini, qui Strategematum collegit. Prior enim & emendatior in illis videtur ſermo. Vitia tamen, vt fit, ac menda quædam irreperunt: quale eſt hoc lib. 1.

Martia autem parte ſui, poſt hortos Pallantianos, in riũ qui vocatur Herculanæus, deicit ſe per Cælum. Duëtus ipſius montis vſibus nihil vt inferior ſubminiſtrans, inſitur ſupra portam Capenam.

Si enim ductus ille per montem Cælum, quomodo eo inferior? Corrigo: *Duëtus ipſius montis vſibus nihil, at inferioribus miniſtrans, finiſtur ſupra portam Capenam.* Sententia eſt: Aqua Martia etſi per Cælum ducta, tamen colli illi non ſeruit, ſed tota & illibata fertur ad loca ſubiecta.

Libro secundo:

Nam cum oriatur Anio supra Trebam angustā (scribo Augustam: estq; Treba opidum Latij Plinio & Ptolomæo notum) seu quia per saxosos montes decurrit, paucis circa ipsum opidis obiacentibus cultis, seu quia lacus altitudine velut depuratur, &c.

Legerim: *circa ipsum opidum obiacentibus cultis*. Pauci, inquit, agri culti aut vomere scissi adiacent opidum Trebam: ideoque purior illic Anio, quoniam luti nihil trahit, aut radit è cultis ripis. Hæc enim causâ est, cur infrâ Anio sit turbidior, quod (verba eius sunt è lib. 1.) *terras cultas circum se habeat, soli pinguis, & inde ripas solutiores*. Vel possit etiam legi, *paucis circa ipsum opidò*. id est, opidò paucis, Comicâ phrasi.

CAP. XXXVI.

De pueris ac puellis alimentariis.

MOrem hunc, etsi satis memorabilem, vix est ut putem à quoquam antehac libatum. Et ideo pro bono me facturum existimo, si caput hoc ei dicaucro. Fuerunt pueri puellæque tenuiores, oisque cum alendis tum erudiendis annui redditus, vel ex ærario fiscove, vel è priuatorum donis & legatis: idque partim misericordiæ causâ, partim in honorem & cultum Augustorum Augustarumve; sed cum sexus discrimine, & ut illorum nomen pueri, harum puellæ referrent. Quæ diximus, subiectorum aspectu locorum patebunt. Et primò quidem de pueris Martianus ad leg. Falc. *Diui Senerus & Antoninus rescripserunt, pecuniam relictam ad alimenta puerorum Falcidie subiectam esse: & ut idoneis nominibus collocetur pecunia, ad curam suam reuocaturum Præsidentem prouinciæ*. Et iterum lib. 1. De legatis: *Si quid relictum sit ciuitatibus, omne valet: siue in distributionem relinquatur, siue in opus, siue in alimenta, vel in eruditionem puerorum, siue quid aliud*. Sed & lapis antiquus:

*

DIVO
ANTONINO
AVG. PIO
ALIMENTARI

De

De puellis autem Iul. Capitolinus, in Antonino Pio: *Puellas alimentarias in honorem Faustinae Faustinianae constituit.* In M. Antonino Philosopho: *Novas puellas Faustianas instituit in honorem uxoris mortuae.* Et de his vetus exstat numus, quem videre fuit in Musæo viri nobilis & tertium Antuërpia iam Consul N. Nicolai RokoxI, rum etiam omnibus hoc loci videndum dare. Est enim vir ille, si quis alius, in commune bonus, publicorumque commodorum, quæ publicè, quæ priuatim, admodum studiosus: ac proinde & rei antiquariæ & omnis elegantiae thesauros, quos habet amplissimos, tam liberaliter omnibus recludit, ut quæ optimo iure sunt ipsius, ea publici iuris esse videantur. Huius igitur beneficio prodit in lucem hic numus, ad Capitolini loca nimis quàm accomodatius, & ex quo supplere simul & emendare possis eum, cuius epigraphen tum mancam tum vitiosam Adolfus Occo publicauit.

Sed hætenus de pueris puellisve seorsim; videamus qui coniungant. Facit Paulus I C^m libro iam allegato de Legatis, qui locus insignis, & eâ re totus hîc à me transcribendus: *Ciuitatibus, inquit, legari potest etiam quod ad honorem ornatumque ciuitatis pertinet. Ad ornatum: puta quod ad instruendum forum, theatrum, stadium, legatum fuerit. Ad honorem: puta quod ad munus edendum, uenationemve, ludos scenicos, ludos Circenses, relictum fuerit. hoc amplius, quod in alimenta atatis puta infirmæ (senioribus, uel pueris, puellisq;) relictum fuerit; ad honorem ciuitatis pertinere respondetur.* Faciunt quoq; Spartianus & Capitolinus. ille in Hadriano: *Pueris ac puellis, quibus etiam Traianus alimenta detulerat, incrementum liberalitatis adiecit.* hic in Alexandro Seuerò: *Puellas & pueros, quemadmodum Antoninus Faustianas instituerat, Mammæanas et Mammæanos instituit.* Adhæc lapides antiqui, Traiani vnus, alter Antonini Pij:

IMP. NERVAE. TRAIAN. AVG
GERM. P. MAX. TRIB
POTEST. COS. IIII. P.P.
NOMINE PVERORVM
PVELLARVMQVE
VLPIANORVM
EX. S. C. P.

T. AELI. HADRIANI
ANTONINI. AVG
PII. PONT. MAX
TRIB. POT. XIII
IMP. II. COS. IIII. PP.
FILIO
PVERI. ET. PVELLAE
ALIMENTARI

Tertius elegantissimi doctissimique Secundi nostri, quem honoris eius causâ L. M. describo.

C. PLINIUS. L. F. O V F. CÆCILIVS
AVGV. LEGAT. PROC. PR. PROVINCIAE. PONT
CONSVLARI. POTEST. IN. EAM. PROVINCIAM. ET
IMP. CÆS. NERVA. TRAIANO. AVG. GERMAN
CVRATOR. ALVEI. TIBERIS. ET. RIPARVM. ET
PRÆF. ÆRARI. SATVRNI. PRÆF. ÆRARI. MIL
QVÆST. IMP. SEVIR. EQVITVM
TRIB. MILIT. LEG. III. GALLICÆ.
X. VIR. STLITIB. IVDICANDIS. THER.
ADIECTIS. IN. ORNATVM. H. S. CCC.
AMPLIVS IN TVTELA. H.S. CC. T. F. I.
ET. LIBERTORVM. SVORVM. NOMIN. H.S. XVII. LXVI. DCLVI. REI
INCREMENT. POSTEA. AD. EPVLVM. PLEB. VRBAN. VOLVIT. PERTIN
AMPLIVS. DEDIT. IN. ALIMENT. PVEOR. ET. PVELLAR. PLEB. VRB. HS...
IN. TVTELAM. BIBLIOTHECÆ. H.S.C.
.

Nec omittendum quod ipse Plinius Ep. IIX. lib. I. *annuos sumptus in alimenta ingenuorum* pollicetur, & educationis eorum munus commendat, vtilissimūq; appellat. quod quidem non absimile orphanotrophorum muneri videtur, cuius in Codice Iustiniano Constitutionibûsque Principum aliquoties mentio. Adhæc in lapidibus reperire est hæc talia :

QVAEST. ALIMENT.

Q. ARC. PVBL. ET. PEC. ALIMENTAR.

QVAE. AER. ET. ALIM.

CVRATOR REIP. ALIMENT.

Verūn an hæc ad frumentariam modò distributionem pertinuerint, an & simul nostram hanc rem alimentariam respexerint, in medio relinquam. Sed nec plura concenturiabo, ne fortè puti-

putidum & * ἀμφοτέρῃ me quisquam esse clamer. Vnum Dionis * Verborū
locum appingo, quo Traianum ita liberalitatem suam diffu-
disse constat, ὡς καὶ τὸ πάλαι τῇ ἐν Ἰταλίᾳ παρὰ τὴν παῖδων τροφήν πολλὰ
χειρίσας. vt etiam opidis Italiae multa, ad puerorū alimenta, contulerit. *immodicū.*

CAP. XXXVII.

In Claudiano diminutiones. Dissensus à viro docto.

IN Claudiano, de bello Getico:

Vulneribus pars nulla vacat, incisaque cunctis

Gloria fœdatis splendet iactantior oris.

Stephanus Clauerius iuris & humanitatis consultus qui Com-
mentario Poëtam hunc illustrauit, hos versus ita vulgauit. Re-
ctè præut quo pacto passim: *recisaque cunctis*. Tò *cunctis* enim
certè est * ἀποβλητῶν & nulli rei, cum de vno mentio fiat. Quia ta-
men omnes ferè libri sic habent, orta mihi suspicio, adulteri-
num & * ὑποβλητῶν esse pro *contis*, id. est lanceis aut hastis, qui-
bus illæ gentes vsæ, & vnde κοῦρφοι dicti. Iul. Pollux lib. i. ** reiciendū.*
Onomast. Examina Lector, & omnes in vtraque parte calculos
pone. Ἐρίφθω δὲ κῦρος. Lib. i i. in Eutropium: ** suppositi-
tium.*

Subter adulantes tituli nimieque leguntur

Vel maribus laudes: claro quòd nobilis ortu;

Cum viuant domini? quòd maxima praelia solus

Impleat; hoc patitur miles? quòd tertius vrbis

Conditor; hoc Byzæs Constantinúsque videbunt?

Ita locum hunc, si quis alius, corruptissimum R. P. Mart.
Antonius Delrius egregiè iam olim emendauit. A quo tamen
abit Clauerius, & in tertio versu edit, *Conuina & Domini*; in
sequenti, & *pariter miles*. Quid hoc aliud, quàm inuentis
frugibus ad glandes redire? ** iacta verò
sit alia.*

— * ἢ μάλα τὸτο ἔπος τημερτὲς ἔειπε

vir ille in omni doctrinæ genere eminentissimus, probamq;
planè scripturam in integrum restituit. Cum autem in eius
explanatione Clauerius per Dominos ipsos designari dicit
Imperatores, ** Οἷός τε καὶ ἄλλος μῦθος ἀμείνονα τῷδε νοήσαι.*

Non enim illi omnium Domini, sed Eutropij tantum, à quibus
fastiditus & venum datus fuerat, intelligi debent, hac sen-
** Sermone
hoc aliū me-
liorem pro-
meto nouit.*

M

tentia:

tentiâ: nihil ineptius esse vel intolerabilius, quàm quòd ille genus & longos iacet natalis, cuius adhuc domini sint superstites, sub quibus seruitutem eum seruissse constet. * Τοῖονδ' ἐμὸν φρό-
 * *Tali mens sensus.* *αυα, &c, audeo dicere, omnium, qui animum aduertunt. At secundo loco, quò minùs ab impressâ librorum orbitâ recedamus, exarari possit, & patitur miles.*

De I V. Consulatu Honorij:

*Quæ sub te vel caussa grauis, vel iudicis error?
 Nec legitur dubiis quis litibus addere finem
 Justior, & mersum latebris educere verum.*

Ita libri excusi; sed melioris notæ MS. in Bibliothecâ Vaticanâ:

*Quæ sub te vel caussa grauis, vel iudicis error
 Neglegitur? dubiis quis litibus addere finem
 Justior, & mersum latebris educere verum?*

Vtrum concinnius, palam esse puto. De nuptiis Honorij & Mariæ: ——— *blando spirantem nomine ceston*

*Cingitur, impulsos pluujs quo mitigat amnes,
 Quo mare, quo ventos irataque flumina soluit.*

Cui non suspecta hæc ταυτολογία? an aliud annis à flumine? Puto *fulmina* non *flumina* γήσιον auctoris esse, idque, eiecto subditio, suam in sedem reducendum. Sic apud alios, *iracunda fulmina: fulminis ira*. Sed horum talium iam sat est; imò vereor, ne nimis multum.

* Οὐ γάρ πως πάντας χαιζόμενος τὰ δ' αἰείδω.

Nec ad omnium hæc palatum: &c, vt maximè sint, cauendum tamen, * μη ποθὲς ἐλθὼν κρίση, vt ait Pindarus. Nam quod verissimè Poëta princeps;

* Πάντων μὲν πόθος ἔστι καὶ ὕπνου καὶ φιλόποτος.

Μολπῆς τε γλυκερῆς καὶ αἰμαθροῦς ὀρχημοῖο.

&c breuiter idem Lyricus, * Κόρον δ' ἔχει καὶ μέλι.

* Forè etenim cunctis non est mea cantio grata. ^b ne satietas adueniens grauis ac molesta sit. ^c Cunctarū satias rerum est, somni Venerisq. Et canens praedulcis & egregij satius. ^d Satietaem & mel habet.

ERRATA.

pag. 2. lin. 14. lege *ὑπν*. pag. 7. l. 2. *καλαριῶναι*. *ibid.* *συλλαβήτα*.
 pag. 35. in marg. supposititiūm. pag. 68. lin. 13. Glanum.

PHILIPPI RVBENI
A D
IVSTVM LIPSIVM
POEMATIA.

GVILIELMO RICHARDOTO
IOAN. RICHARD. PRAES.
FILIO
ACADEMIÆ DVACENÆ

CANCELLARIO.

Audes IVSTI LIPSI, cuius memoria mihi sacrosancta, quò potius eant, quàm ad te, GVIL. RICHARDOTE, quem vnum omnium libentissimè lecturum existimo? Persuadet hoc eximius ille tuus erga *τὸν μακαρίτην* amor, ac debitus ille quidem cùm meritis eius & virtuti, tum affectui, quo te prosequeretur, pænè singulari. Talem certè fuisse iuxta mecum tenent omnes, quos in eodem illo contubernio Felicitas intimè iunxit; & etiamnum probè meminerunt, quanti te semper fecerit vir ille omnium calculo maximus, quotiesque & quàm pleno ore rectam indolem, suauissimos & optimos mores, ac mirificum in te studium virtutis & litterarum commendarit. Sed quid opus in his priuatam conscientiae fidem interponere,

M 3 quæ.

quæ tot litteris ac publicis testata monimentis patent? Ad tuam in me beniuolentiam venio, quæ spem mihi facit, quemadmodum amanti res etiam minimæ, quæ ab amatâ proficiscuntur, in amore & deliciis, ita meum hoc qualecumque munusculum aliquo penes te loco fore, communisque potius amicitia, quàm sui pretij æstimatione ponderandum. Sed neque longior hac in parte ero, pluribusve, quid causâ meâ vel volueris vel feceris, enarrabo. *Satis magnum alter alteri theatrum sumus.* Rogabo tantum, spem hanc uti meam ratam facias; ac si verba rem, quod facile video, non exæquant, id non solum infantia meâ, sed & amplitudini viri adscribas, cuius hæc præcipua laus, *dignè laudari non posse.* Qui vel parua vel mediocria aggreditur, nisi fauet Euentus, reprehensionem facile incurrit;

— *in magnis vel voluisse sat est,*

& conatus etiam in laude. Etsi ne conabar ego quidem, neque tam longè spem meam porrigebam. Non enim ipse me prorsus ignoro, nec ex eâ sum litteratorum notâ, qui simul ac versum pedibus instruxerunt, in Heliconem continuò se venisse putant. Quod damus officium est, & omitti sine culpâ non potest. Iusta DOCTORI nostro solui-

soluimus, ac dolori, quem ex eius obitu cepimus, multò grauiſſimo, poſtque tam longam intercapedinem etiamnum recenti, piè parentamus. Sed & ſoluimus quod debemus: ſi quidem ille ſoluit, qui cùm ſoluendo non eſt, memorem atque gratum animum præſtat, ac nomen publicè profitetur. Quid, quòd ipſe LIPSIVS, huius conſilij olim fundus & ſubſcriptor? Notum id tibi, GVIL. RICHARDOFE; & vt aliis item ſit, ecce Epiſtolam eius teſtem. Cur autem ELECTIS hæc adiicio? Partim quòd Ampliſſimo PARENTI dignus eo FILIVS aptiſſimè ſubiungi videatur, partim faſtidij, quod illa Lectori fortean attulerint, leuandi & abſtergendi. ad morem videlicet ſcenicorum, qui reficendis auditorum animis aliud argumenti in exodio plerumque præmunt & aſſumunt. Si fallor, &, quod aiunt, * κακὸν τὸ κακῷ ἰῶμαι, * *malum malo curor*, voluntatem tamen ſtadiumque gratificandi non ingratum fore confido. Benè vale, & viue.

IUSTVS

Guil. Richardoto & Phil. Rubenio suis.

A Bitis, imò abistis, & Vale illud, etsi mœstis, dicendum tamen fuit. O quando iterum Salve? Eritne vt videam, & viuam? Voueo:

Et non antè mihi claudantur lumina morte,
quàm ego vos brachiis istis claudam & astringam.

Quorum ego manantes oculos & saucia vidi

Pectora:

nec meis quidem illis siccis, aut hoc illæso. Sed ite & redite felices, Italiam videte, ingenium polite, iudicium formate. Nam ego, cum Attio

Probis probatos potiùs quàm multis velim.

Nostis æuum, vanitatem, luxum, delicias, ineptias:

—— *non ita Romuli*

Præscriptum & intonsi Catonis:

neque hercules meum, vt tot annos audistis. Sed heus, tu Rubeni, nubem illam doloris circumfusam Carmen tuum. * *ὑπολαθέμεν* nonnihil dispulit, ô dij boni, bonum. Palpo non te percutio, sed cum Syracusio,

* Os pleni
ou mellis
habes.

* *Πληρὸς τοῦ μέλιτος τὸ καλὸν εἶμα.*

ô os Gratiarum & Musarum! Vulgari potest, siue à te siue à me, sed vulgari. Visne vt ego per Moretum? promptiùs fecero, nisi sint laudes meæ, & quidem superfluentes. Sed vale, mi amice,

* quem su-
per omnes
diligō ami-
cos Vt ca-
pus hocce
premitur.

—— * *τὸ ἐγὼ πρὸ πάντων τῶν ἐταίρων*

Ἰσον ἐμῇ κεφαλῇ:

& caput hoc ipsum tango. Louanij xv. Kal. Oct. ∞. 1551.

PHL

PHILIPPI RVBENI
 CARMEN
 Apobaterion & Eucharisticum
 A D
 IVSTVM LIPSIVM
 Doctorem & hospitem suum.

*Ergone sollicitos vacuum per inane precatus
 Ventorum volucres animæ, scævæ potestas
 Ceca Geni rapuit, nec celi ad lucida templa
 Feruida se faustâ penetrarunt alite vota?
 Ergo igitur Divum sunt pulvinaria frustra
 Culta mihi, cunctâsque petitâ ritè per aras
 Pace Deum multâ genua incerata tabellâ?
 Hæc sortis promissa, hæc coniectoris apella
 Responsa, & calo, Phœnicum more, sereno
 Conscia secreti scrutantis sidera fati?
 Hoc volucrum cantus, hoc præpetis omina penna,
 A leuâ cornix, dextrâ Phœbæius oscen,
 Multaïque præterea, quibus immoderata cupido
 Prona adhibere fidem, signorum lata notabant?
 Heu spem fallacem! heu vanos similitia visus
 Ludibria, in mentes hominum quos nocte soporâ
 Limina candenti mittunt perfectâ elephant!*

N

Non

Non adeò nupèr toto spem corde sinuque,
Ceu minimè dubiam, ceu calitus affulgentem,
Amplexus, curaque ànimum defixus in vna,
Italiam mea vota, tuis sed MAXIME LIPSI
(Ah frustra!) auspiciis ac ductu panè videbar
Jam premere, & septemgemina miracula Romæ
Per nebulam, quâ fas, mihi cognita, cominus ipsis
Jam lustrare oculis, cupidoque morantia longum
Sapè representans animi mens gaudia (quid non
Illa potis, quas non species ingignere rerum?)
Vel sacro fixum lateri, vel ponè sequentem,
Usque individuum fantis fingeat ab ore
Pendèrè, atque avidis haurire tot aurea dicta
Auribus, & largo deductos flumine riuos.
Nunc multùm diuersa soli calique docebas
Ingenia; vt mutentur & hæc labentibus annis,
Quæque olim tellus culturam dura negabat,
Quæ neque Pomonæ neque Bacchi munera norat,
Jam facilis domino, nec in vlllo tempore mendax
Largiter & Bacchi & Pomonæ munera fundat;
Fluminaque Arctoi quæ victa furoribus axis
Sapiùs iniectâ ceu compede torpescabant,
Non interrupto labantur libera cursu:
Nunc, quibus hic vastus distinguitur vrbibus orbis,
Haut secùs ac paruis in grandi corpore nauis:
Quæ quibus emineant inprimis opida rebus,
Quæ populis legum, quæ sit variantia morum,
Quæ rerum regniqûe vices, vt in omnibus ortus
Occasusque, suis vt quæque obnoxia fati:
Nunc decora Italiæ veteris, sub flore virorum:
Hic villam & magno prætoria culta colono:

Hic

Hic exspiratum caua per tectoria sulphur;
 Nec procul inde lacus ac frigida piscinarum
 Balnea, & illustres busta asseruantia manes:
 At fragmenta alibi cuneata ingentia molis,
 Deque triumphatis eductos gentibus arcus:
 Quà lapsantem aram, quà crebrâ fulta columna
 Tecta Deum: grandes dehinc mirandâsque ruinas,
 Ac fortunatam testantia rudera Romam.
 Hæc in delitiis & amoribus: illa Voluptas
 Titillare animum, seu calum Phosphoros albis
 Seu furuis Nocturnus equis alterna subirent.
 His dapibus pascebam oculos, hæc mattya tamquam
 De Superum missas inhiabam sigmate partes,
 Cum velut hospitij ius & genialia sacra
 Aut fidi numen violassem Sigalionis,
 Ipsis à labris tam dulcia scitamenta
 Fugere, & medio flos Bacchi euanuit ore.
 Jam calum sublimis & aurea sidera adibam
 (Sapè iterare iuuat, iuuat indulgere dolori)
 Cum velut ille olim facinus puer ausus inausum
 Remigio liquida defectus in aëre pennæ,
 Aut Hyperionius vibrati fulminis ictu
 Excussus patriæ Phaëton temone quadrigæ,
 Votorum summo de vertice præcipitavi:
 Cum soli carpenda via est (quæ Diûque Deæque
 Hæc Tropica?) illunæ ceu per caliginis vmbra,
 Quòd duce deiectus tali, qui nocte vel atrâ
 Lumen, qui mihi turba fuit per sola locorum.
 Usqueadeone igitur miseris mortalibus agrè
 Proueniunt votina? adeò fors altera passim
 Obuia? candidior tam rarò calculus exit?

I nunc, & vultu Fortuna crede sereno.
 Nimbo ille parat nimius nitor, illa procellas
 Sauas illa hiemes pellacia blanda minatur.
 Sed quid agis, quò me laxis spatiatu habenis
 Prouehis affectus? Summi Pratoris in albo
 Sic erat, & solido, cui fata insculpta, metallo.
 Quod statuit, nos velle decet, calique negata
 Decreto vanà non suspirare querellâ.
 Quin, quod & officij ratio nunc postulat, & mos,
 Triste vale potiùs facio? quin dicere grates
 Accingor tibi SVMME VIRVM? nam reddere dignas,
 Et grande hoc tecum pariando expungere nomen,
 Tam pote, flammigera quàm more volucris, in ora
 Intonsi radiata Dei, cùm pleniùs orbem
 Peruolgat, cùm iam medio aurigatur Olympo,
 Inconnuam aciem & rectam fixisse obtutum:
 Quàm velut aëriam referentia pennipotentum
 Corpora naturam, superam volitare per aethram,
 Errare aut instar animantium Nerinorum
 Molem per liquidam & spatiosi terga profundi.
 Quid tibi, si tabulas inspexis, debeo, quid non
 Debeo? tu modicâ inuectum freta ceca carinâ,
 Non ad Erythraeo latitantem gurgite prædam,
 Aut spolia illa noua noua Colchidos, aut Eoi
 Messesque mercèsq; soli; sed ad optima rerum,
 Ad pretiosum animi censum cultumque parandum,
 Dirigis, vt speculâ nocturnum lumen ab altâ,
 Ardentèsque astrorum ignes, quibus arboris vnctæ
 Nauita per tumidum moderatur Nerea gressus.
 Tu tamquam ignotâ passim regione vaganti
 Sponte tuâ certam monstras rectamque viarum.

Quæ

Quæ sacros patet ad latices & Musica labra,
 Ac breuiore isthinc quasi tramite ducit ad illa
 Edita doctrinâ sapientum templa serenâ.
 Ad summam, angusto describam vt pluria gyro,
 Tu satus Iapeto, tu Maia filius alma,
 Tu bonus ille mihi Genius, qui noxia missus
 Munera Pandora cumulo pensare bonorum,
 Nectareum recte mentis cratera propinat.
 Quid sanctum patuisse domus, quid in ipsa receptum
 Tecta loquar? quæ Musæo communia cætu
 Musarum antistes colis, & mediocria quamuis,
 Maiestate tui supra omnia culmina, supra
 Cesarea ambitiosa altè fastigia tollis:
 Tecta, mihi præ quæ tua vileat incluta Zeno
 Porticus, ac tantum complexa Academia nomen,
 Aut clarum varia doctrinæ laude Lycæum,
 Cuncta togatorum facunda aut atria patrum.
 Nec dispar nostræ reliquæ sententia turbae.
 Quamuis ante alias tibi dedita factio plaudit,
 Cui propius spectasse datum; tamen insimul omnis
 Hic cauea fauor, hæc plenis vox vna theatri.
 Inuidia victor ferrugineique veneni
 Omnibus es, LIPSI, mirabilis: omnia iunctim
 Puncta caput docti te constituere senatus.
 Quin tua te veterum penè obstruxisse triumphat
 Ætas luminibus: quin tanto Belgica alumno
 Turritum cælo caput infert, iamque vetustæ
 Helladis Italiæque excelsos æquat honores.
 Quid mirum? vt vario diuersa per ostia lapsæ
 Se gremio latæ confundunt Tethyos amnes,
 Vnda maternis libantes oscula Nymphis:

Sic tibi (mira fides) cunctorum mista bonorum
 Copia, sic largus mentem confluxus inundat;
 Quæque alios hominum vix singula disque parata
 Condecorauerunt, in te stipata relucet.
 Omnia solus habes: labris Dea Dædala Peitho
 Insidet, atque suos instillat mellea succos.
 Doctrina & virtus pariter (pro pulcra synoris!)
 Illa augusta tui sacraria pectoris ædem
 Delegere sibi: quoquò vestigia flectis,
 Quicquid agis, certo sequitur pede dia Minerva,
 Nec secus in quouis felicem dirigit æstu,
 Nestora quàm Pylum, Laërtiademque herœa.
 Illa etiam à primis vagitibus amplexata est,
 Asseruitque suum: mox omni sedula curâ
 Commisit Phæbo & Phæbi formare puellis.
 Hinc de Pieriâ facias seu verba cathedrâ,
 Quouis cumque animos Alcides Gallice ducis:
 Siue premas calamum, calamo felicius illo,
 Quem donum Cephala dederat Latonia virgo,
 Quidlibet assequeris; quidquid venare, potiris.
 Hinc, vt Amalthea Nympharum munere cornu
 Jugiter & pomis & odoro flore repletum,
 Omnigenas tu mentis opes semperque vigentis
 Ingenij fœtus auctumno perpete fundis,
 Qui sacris prosint pòst omnibus, & longæua
 Non metuant vñquam cariem tabemque senectæ.
 Quid stabilis vitæ ratio, nec discolor vllâ
 Parte, nec in vario variantes tempore mores?
 Sed placidi semper, faciles duraque remoti
 Tetricitate; quibus tantum non prodigus, omni
 Te vulgas populo, tua passim æraria pandis.

Quid

Quid Decor, & suavi quæ cuncta lepore venustat
 Componitque pari Gravitationis Gratia librâ?
 Nempe palam studuit Natura ostendere in vno,
 Quem voluit cunctis cumulatum excellere rebus,
 Unde satum mortale genus, quo semine oriundum,
 Quoque tenuis prodire queat, quæque vltima creta.
 Sed quid tam vastum laudum inconsultus in æquor
 Labor, & obsequio tenuis te ludo Camenæ?
 Non sunt apta meæ tam grandia vela carinæ;
 Nec verò alterius, totam licet ille Aganippen
 Hauserit, inque iugis Parnassi exegerit ævum.
 Non magè Vlyssæum cuiusquam viribus arcum
 Quàm domini curvare fuit, nec Pelian vllis,
 Præter Achilleos, pronum vibrare lacertis;
 Quàm tua fas alijs consummatissima verbis
 Ornamenta sequi. condignè te tua tantum
 Musa canat; cuius completi angustia mentis
 Haut valet, effari nec linguae possit egestas.
 Ten' igitur numero nos allegisse tuorum,
 Dignatum mensa secreto? mène beatum
 Hoc apice & tanti maculatum culmine honoris!
 Qui mihi communis cum paucis, qui mihi fasces,
 Qui toga cum sellâ rutilans prætexta curuli.
 En quibus astringar vinculorum nexibus: en queis
 Undique circunder nodis, quos nec ducis anceps
 Æmæthij ferrum, nec vis Vulcania soluat.
 Verùm, age, caelestem qui duxti largiùs ignem,
 Caestes imitatus opertos inspicere sensus,
 Inspice, quâsque agimus penito tibi pectore grates,
 Ponderibus perpende suis, & prompta probetur
 Ac veterem iuxta morem deudta voluntas.

Nec

Nec porro vulgata fiet mihi fabula fraudi,
 Fabula fuscæ culpæ sublata animarum,
 Hac modo grata tenebrosa existere, citra
 Dum spem soluendi consistunt; longius autem
 Progressa in tenebras euanida spargier auras.
 Dum vivo & video, dum copula coniugiumque
 Corporis atque animæ diuort ligna vigeant,
 Nulla erit hac nobis aut cura aut cautio maior,
 (Per lapidem deiuro Jouem, per numina Phœbi
 Et quarum cluet hic præses præstèsque sororum)
 Quàm ne sancta tui reuerentia claudicet hilum,
 Quàm tua ne minimo violetur gratia nano.
 Sin mala me tantum manus, & cui (pro pudor!) ingens
 Hoc mundi Chaos atque ipse est obnoxius æther,
 Ipsa suos etiam submittit Delia fasces,
 Æmonia pestis (quod abominor) infatuaret,
 Extremoque meam turparet crimine vitam:
 Te Dea, te vindex scelerum Rhamnusia testor,
 Infaustamque Aten, damnatorumque ministras
 Immites operum Eumenides, cuiusque daturum
 Ultrò me noxa generi, quacumque volentem
 Supplicia hausurum; Sicuti tunc ara iuuenxi,
 Tunc formidatos tunica flagrantis amictus
 Nullus defugiam: tum dirum Ixionis axem,
 Augentemque famem dapibus, secundaque pœnis
 Viscera, cum vestris deposcam Belides urnis.
 Sed meliora Di, sed ter monstra illa nefasque
 Despuo: quæ fieri tum demum posse putabo,
 Æternâ cum lege Dei cumque ordine verso
 Naturæ, tellus calo diffusior, astra
 Inferiora globo terræ, cum flumina retro

In caput alta suum salis à fluctibus ibunt.
 Quòd si non prorsus similem popularibus vsti
 Memnonis, Eoiq̃ue colentibus vltima mundi,
 (Quæis atro noctis sunt ora imbuta colore,
 Lucida cùm primi nascentis tela diei
 Excipiant, primi radiatum insigne salutent)
 Et claro iubare & radiorum luce propinquâ
 Nonnihil ille meus me Cynthius illustrarit:
 Ac velut hoc solùm regio suprema calefcit
 Aëris, ætheriæ quòd sit contermina flamma,
 Fors itidem sacer hanc glaciem tepescerit ardor,
 Vicinûsque leuem stricturam diderit ignis:
 Si non hoc animi, quod lumine conseris, aruum
 Depositum fallet, siquid letamine longi
 Percoctum studij, commentandiq̃ue subactum
 Vomere, venturis frugum profuderit annis
 (Si modò venturos Lachesis mihi neuerit annos)
 Quantulacumque tuis rationibus illaturus
 Semper ero, LIPSI: septem quodq̃ue ille Sophorum
 De numero petiit Milesius hostimentum,
 Tu mihi tu solus memorabere fundus & auctor.
 Te, te prælatus cunctis mortalibus vnum
 (Sic dextrum mihi numen, & hæc ad cœpta secundum)
 Eximio quodam cultu venerabimur; vni
 Calicolum vt Regi fortissimus Æacidarum,
 Certo cratere & proprio libabimus auro.

IN EIVSDEM NATALEM.

Cæstaliis quisquis fontes & Musica labra
 Accessit, liquidoq̃ue rigauit nectare mentem,

O

Cecropia

Cecropiæ pia turba Dea, cui dedita mens est
 In Sophiæ studiis, & pura in corde voluptas;
 Eia, agetum, niueo iam quisque insignis amictu,
 Incinctusque comas edera & Parnasside lauro,
 Latitiæ vultum mihi sumite, sumite cultum.
 Templâ Deum referate, coronatasque recenti
 Flore aras nubes Panchæi turis inumbret.
 Lux agitur, verè quam signet candida Eôi
 Bacca maris, festis & fasti lucibus addant;
 Lux bona, LIPSIADEN cui doctior imputat orbis;
 Lux magna, humanis quâ sese obtutibus ipsi
 Vulgauere Dij. Summo nam venit Olympto,
 Et dignata suo terras est corpore sancto,
 Casta puerperiis quæ præsidet Ilithyia,
 Ut maturatis prodiret mixibus infans.
 Ipsa videbatur cari præuerrere patris
 Officium, manibusque suis de matre rubentem
 Tollere & altrici protendere dia Leuana.
 Innuba quinetiam Pallas, doctique Heliconis
 Numina se pueri voluerunt sistere cumis,
 Atque haurire oculis, qui mox suus esset alumnus,
 Et famâ reliquis sic antistaret alumnis,
 Ut matutinos præstinguit Lucifer ignes.
 Si qua fides, ternas huc se penetrasse sorores
 Narrant, atque aliis subtemen nentibus aureum,
 Præmonuisse unam diuino carmine Clotho,
 Qui vagitantis splendor, quàm clara futura
 Fama foret, quantumque olim voluentibus annis
 Musarum studiis portenderet incrementum.
 Hic puer, illa insit, hic erit velut ætherius Sol
 Desubito exortus, qui peplum soluet opacæ

Noctis,

Noctis, & in clarâ mortales luce locabit.

Per quem, sopita fuerant qua turpiter artes,
Pulchrius exsurgent, Augustei que resument
Maiestatem cui: per quem squallore remoto,
Absterfoque situ, scriptorum sæcla priora
Veros induerint habitus veteremque nitorem.
Gaudete illustres animæ, si quid modò, si quid
Jam sapitis, sensusque aliquis Acherunte sub imo est.

Aurea mens illi, vox dulcis tincta Suada
Nectare, & omne genus rara ac miranda bonorum
Congeries: vno se pectore cuncta recondent.

Varronis memini, docti memini Arpinatis;
Sed taceo. & tacuit cum dicto præscia Diva.
Salve cura Deum. Sed & à mea maxima cura

Ac desiderium: quem suspiramus, & usque,
Ingent quamquam dispescimur intervallo,
Visibus hinc animi tuimur tamen omnituentis.

Hæc tua lux & amœna tibi & genialis agatur,
Antiquumque tuum obtineas. nam scimus, & vna

Commemini tecum festum hoc agitare suave,
Vitigenumque hilarè Genio libare liquorem.

Ferrea non animi delibent tempora pacem,
Non vis morborum, non ærumnabile bellum,
Et nostra, heu, minitans patriæ res vertere fundo.

Fortè breui meliora sequentur, moxque futurum,
Ut tantis stet pausa malis, aliquisve Dgorum
Hos patriæ fluctus, hos tranquillauerit ætus.

Namque vices rerum (tua sit fas dicta referre
Hoc signata animo) sunt; & quacumque geruntur
In terrarum oris, rapido ceu turbine semper
Versantur, nihilumque loco consistit eodem:

Ac veluti variat faciem Oceania Tethys,
 Nunc hiemante mari, caloque minantibus vndis,
 Nunc iisdem placidis & leniter aequore strato;
 Hac itidem alternare volunt & vertier vsque
 Fati lex eterna atque immutabilis ordo.
 Ipse vnus sapiens sibi constat: cumque minetur
 Horrida tempestas supra caput, ille futuri
 Securus fruitur presentibus; ac pote quantum,
 Curasque luctusque animorum caeca venena
 Declinans, placidum tranquillumque exigit auum.
 Secreto assimilis mundo summum aëra supra
 Lunaremque globum, quem numquam grando nivesque
 Horrificant, numquam vis fulminis ignea flammât,
 Non agitat Boreas, non imbricus Auster; at vnum
 Obtinet ac nullâ violatum nube serenum.
 Seria sed valeant hodie valeantque seuera:
 Absit sollicitus sermo, nec fabula mœsta
 Obscurâ nitidam temeret ferrugine lucem.
 Nulla hodie occurrant atrî vestigia luctus,
 Obscureque nihil. per sudum nulla vagentur
 Nubila, siluisfragus requiescat flamma Caurus,
 Atque ingens placidum stagni stet more profundum.
 Desinat argutam Pandione nata querellam:
 Desinat & lessum coniunx miseranda Ceycis.
 Ipsam arefcentem spectet Sipyleia pubes
 Tantalida, & lachrimam stupeat non depluere vllam.
 Largior at solito laticum fluat Aënius fons,
 Et plus Pierij saltus siluæque virete.
 Omnia læritia sint nostra adfina: fausta
 Passim verba sonent, plausus atque omnia leta.
 Hoc ius, hoc fas est: tu porrò candide saped

Natalis

*Natalis redeas, tu feste & fauste dierum,
 Jucundumque habeat seris te LIPSIVS annis,
 LIPSIVS Adriaci qui vincere pulueris annos
 Pluriaque est dignus viuendo condere sæcla.*

QVERELLA ABSENTIÆ.

Q*Vid me nunc Urbis strepitum fumumque quiete
 Mutasse & calidiori iuuat?
 Quid ruris secreta, quid optata otia profunt,
 Et sopor ad fontem lenè strepentis aquæ?
 Quò mihi natiuos prati ridentis odores,
 Quosque leui spirant à pluuiâ segetes?
 Quò liquidas auium voces per frondea tecta,
 Cùm matutino rore madescit humus,
 Si procul à Musis, abs te cultissime LIPSI,
 Dego rudes inter dissimilisque mei?
 Si te mens animi miserè cupit & suspirat?
 Quo nil Sol spectat doctius & melius:
 Humanam suprâ qui mensuramque modumque es,
 Atque ita sim felix, Numinis instar habes.
 Quicum unâ quoties, aurâ inuitante Fauoni,
 Grudia non celeri culta pererro pede,
 Sermonemque bibo suspensis auribus omni
 Conditum Sophia Pieridumque sale,
 Sermonem Hybleo stillantem melle, quod ipsa
 Adspersit Peitho, quod Venus & Charites,
 Protinus exuitur quicquid dolet, atque animo omnis
 Prorsus amarities & scabitus fugit,
 Quicquid & internam pacem delibat, ab herbâ
 Ceu Lacedæmonia latificante Helenes;*

Inque vicem purâ pectus dulcedine tangor,
 Quæ sit vel dulci dulcior ambrosi:
 Catibus & qualem caelestibus assumptorum
 Percipere Heroum credibile est animas,
 Concilio Diuum cum Jupiter ora resolvens
 Resque hominum pandit fataque tam varia:
 Sollenni aut epulo, cum quâ præclara Deorum
 Dona canunt molli voce Heliconiades,
 Quâ tenerum argutâ testudinis carminis auctor
 Carmen mobilibus temperat articulis.
 O niueam quæ tanta reducet gaudia lucem!
 O mihi felicem terque quaterque diem!
 Quod si fatorum lex durior intercedes,
 Summaque habent summi numinis imperia,
 Me longè externas aliquando diuidere oras,
 Expertemque tuis, ab, facere alloquuis,
 Tum nec arena Tagi me tota, nec auriferæ Hermis
 Thesaurique iuuent diuitis Arabia:
 Nec magè Sidonio saturata murice vestes,
 Lectaque Erythraeis bacca sub æquoribus:
 Nec domus ampla, vbi eburque renideat atque argentum,
 Et ferat auratas Afra columna trabes,
 Assidue populo quæ concelebretur, & omni
 Mane salutantum perstrepat officiis:
 Quicquid & est horum, quæ Janus summus ab imo,
 Nec nemo è vulgo suspicit atque stupet.
 Hec alius cupiat atque æstimet, improba quanti
 Ambitio taxat stultaque avaritia,
 Quæ neque curarum strepitum mentisque tumultus
 Sedant, & repetit perfida sæpè Dea.
 At mihi sit (voti summa hac) te, PRIMA VIRORVM,

Simplex

Simplice vel cultu, sis vbicumque, frui:
Sis vbicumque, domum seu perpetuò vrbicam habebis;
Seu, dudum quod auos, ania rura coles:
Seu certum, in patriâ sortem quamcumque manere,
Siue erit illa bona, siue erit illa mala:
Seu potius, statione alibi te condere tutâ,
Dum venti ponunt, dum fera lenit hiems.
Tecum ego nam possim vel regna niuosa Aquilonis,
Aduersi fines vel penetrare Noti;
Et siue Hesperios stabile est seu visere Eöos,
Visere & Eöos, visere & Hesperios.
Ergo iam vallésque mihi collésque valete,
Aruaque que vestit iam refecanda Ceres.
Ergo filia vale, cuius ego tutus in vmbra
Defendi capiti torrida solstitia:
Silua vale, toties quâ nulli debita curæ
Moraque cum fragis legimus & cerasa,
Capripedésque salax Faunos genus & Satyriscos
Vidimus arte vagas prendere Hamadryadas.
Ite procul teneris cum fœtibus, ite capellæ,
Jam vestri satias me tenet ac pecoris:
Non ego vos posthac pendentes rupe videbo,
Bucera nec vallem sæcla per irriguam.
Sed neque vos alacri iuuenes contendere cursu,
Missilibusve scopum figere arundinibus:
Nec molleis choreas, nudâ cum rustica surâ
Virgo leues scitè subsilit ad numeros.
LIPSIVS *antistat rebus longè omnibus vnus:*
Hoc omnes vno sunt mihi deliciae.
Hic nos te subigat Rhodopeie deferere Orphen,
Atque Amphionia dulce mēlos cytharæ:

Tu

Tu quamvis blandus auritas ducere quercus;

Hic lapides cantu mouerit & scopulos.

Ac veluti Clytien Sol aureus, atque Erymanthis

Jugiter Herculeum stella trahit lapidem:

LIPS *I me virtus rapit incluta, & obstupefactum*

In se admirandis figit imaginibus.

IN SENECAM A I. LIPSIO

RESTITVTVM.

A *Ntiqui monimenta Sophi, quo sidera tangit*
Et Pandionis vrbs Martia certat Athenis,

Indignis affecta modis, multisque pudendum

Manca & hiulca locis; sed & aspera vulnera passa

A Criticorum obelis & auari dentibus aui

In medio leti quasi limine versabantur,

Fam tineis deuota epula blattæque voraci.

Non tulit hoc, reliquis tacite mussantibus, ardens

LIPSI *ADAE virtus, quæ passim sternere monstra,*

Quæ coniuratas acies atque agmina contra

Barbaria ire solet, totamque immane furentem

Ac tumidam imperio & latè dominantibus armis

Versa fugâ dare terga subegit, & excellentes

Restituit Latio ciues, orbique magistros.

Ille atrox prodire nefas haud passus, & hocce

Tam detestando temerari crimine sæclum,

Occupat auxilium, & notas accingitur artes:

Noxia queis gangrana ac tabida serpere pestis

Desit ulterius: queis cruda & hiantia latè

Sicut Apollineis coierunt vulnera succis:

Stigmata queis facièsque cicatricosa recessit,

Inque

Inque vicem nitida illa ac germanissima forma,
 Carmine ceu magicæ ve redit Titanidos herbis.
 O sacer, ô magnus LIPSI labor, optima leto
 Eripere, integramque colum & noua condere fata!
 Nam verè mors est geminata atque altera Parca
 Scriptorum interitus: quibus auctor quippe superstes
 Ipse sibi, Famaeque aternum viuit in ore.
 Scilicet hi fructus, hæc præmia digna laborum,
 Bis Stygios innare lacus, bis turpia monstra
 Formidare Erebi, nec fungi simplice fato.
 Verùm hæc vt paueant alij; tibi nulla timenda
 Magne tamen LIPSI: te tutum viuida virtus
 Inque alios præstat pietas: tibi nescia lædi
 Membra, tibi nullo corpus penetrabile telo:
 Quale tuum Perhæbe, tuum Neptunie Cycne.
 Si non ergo nigris miscentur cuncta fauillis,
 Si mens, vt certum, cineri bustoque superstes,
 Desuper ex altâ mortalia despicit arce,
 Quis tibi nunc, ANNÆE, videntitalia sensus,
 Quidve modo est animi, cùm præstantissima cernis
 Ingenij monimenta tui, iam penè sepulta,
 Ac tristi cinesacta rogo, dubitata tueri
 Astra & succiduo melius splendescere cultu?
 Cùm prodire iterumque virum volitare per ora
 Scripta tui sanctos animi testata recessus,
 Unde velut diti fluxerunt aurea venâ:
 Scripta, quibus sacro Virtutis pectora thyrso
 Percussa exstimulas, pulchroque Cupidine honesti
 Vel supra Alpinas inflammas algida niqueis.
 Virtutem solam dum concinnare beatos
 Posse doces: hanc & tranquillâ in luce locare

Et veris cumulare bonis, quæ turbine nullo
 Fortuna excutiat, quæ firma & fixa perennent:
 Cetera quæ vulgum capiunt ceu grandia, parua
 Esse rei, fucum titulo faciente decoro.
 O ter & ô quater hoc felicem in vindice! quo se
 Porget ab Occasu rediituum nomen ad Ortum,
 Nullaque venturis dispendia sentiet annis.
 Corniger vt quondam Laurente Numicius ora
 Aenean Anchisiaden iam carula celi
 Sidereasque domos spectantem mortis ab omni
 Labe prius liquidis in fontibus expurgauit:
 Vt Thetis in mæsti nimium solatia nati
 Nectaris ambrosiæ confuso rore iacentem
 Imbuit Aëtoriden, & cassum lumine corpus
 Integrum ad seros tumuli seruauit honores:
 Ille tibi quicquid lutea superabat ab vlla
 Facis humo, quicquid reliquum contagis inesset,
 Eluit, æternaque dedit vernante iuuentû
 Securum immanes ausi contemnere vires.
 At benè te, LIPS I, benè te, cui cura mereri
 De multis benè, & officiis commune iuuare:
 Qui velut astrorum dominus, velut ætherius Sol
 Ingenij radiis ardentibus abdita clarat,
 Obnuptasque altâ soluis caligine mentes.
 Te lemniscata decora ambitiosa corona
 Gemmatique premant orbes: tua tempora mille
 Circumeant laurus: tibi cera & magna elephanta
 Congeries, varij tibi pondera vasta metalli
 Et picturatis animentur marmora venis:
 Omnis te celebret Phœbi Chorus: ingeniorum
 Omne tibi cesset genus, & persolvere tantis

Mer-

Mercedem meritis immisſis certet habenis.
Ipſe quidem parvâ facio tibi pauper acerrâ;
Vilibus & Samiis ad nudi ceſſiſis aram;
Sed puris herclè manibus, ſed peſtore caſto.
Ac veluti cùm magna caput contingere ſigna
Altè eduſta vetat moles, tum ponitur imâ
In baſe florentis donum ſollemne corona:
Sic nos tantarum ad faſtigia ſurgere laudum,
Temporaque & ſacros inopes incingere crines
Floridula ante pedes deponimus hac tibi ſerta:
Serta, mihi nuper quæ concinnata reduſta
Phocidos in conualle ſub umbrifero Parnaffo.

ALTERVM APOBATERION.

Ergo tanti erit è patriæ decedere flammâ,
 Ac fortunatas rursus adire plagas?
 Tanti erit aternâ ſedem mihi ſigere in vrbe
 Inque clientelâ principis eſſe viri,
 LIPSIVS vt linquatur? hic editus ex Jove ramus?
 Palladis hic myſtes atque Heliconiadum?
 Qui me præcipuo complexus amore, parentem
 Tantum non operâ conſilioque gerit:
 Quem præter cunctos ego vtiligo, proque parente
 Obſervo atque piis proſequor officiis.
 Diſpice ſis anime, & totum benè diſcute tecum,
 Nilque inconſulto quicquam age conſilio.
 Nam temerè quiſquis rem cœptat & impete cæco,
 Turpiter hunc paullo poſt piget atque pudet.
 Omnia ſunt penſanda, vagi nec fluminis vnda
 Stultè intentato eſt ingrediunda vado.

Sed quid ego hac toties nequicquam vulnera tracto?

Quid toties unum hunc me refero ad scopulum?

Nil iam nil horum me fallit, & omnia mecum

Sapè volutavi corde animoque prius.

Sentio quæ faciam dispendia, quo cruciatu

Mæstum hoc afficiet me modò discidium,

Cùm lacrymis sparsus rorantibus osque genasque,

Triste inclinata vociferabor Vale :

Ut desideris post factum ingentibus ictus

Ipse accusabo meque meumque abitum.

Sed tamen est fundus mihi LIPSIVS : ille futurum

Utibile atque in rem deputat istud iter.

Imò etiam iurat, melior sibi sanguis & atas

Esset, in afflicta non fore diu patria ;

Sed grata exilia & felicia quæsiturum,

Quæ Diui nondum deseruere, loca.

Hoc hoc auspicij satis est, non vos ego vates,

Non ego vel lituos templaque vestra morer :

Non ego pensi habeam, pecudum quid fibra minetur,

Quid creperi fati provida cantet avis.

LIPSIVS est nobis augur, Chaldaeus, haruspex :

Hic mi de caelo servat, hic exta spicit.

Huic ego dum lito, Phœbe tuos ignoro profatus :

Nil mihi cum monitis Juno Manetaequis.

Nec caussa est, illum cur credam abeundo relinqui ;

Petioire gestabo tempora in omne meo :

Et cùm disjunget tantum terraque marisque,

Mente individuus, mente ego iunctus ero.

Semper inerrabit sermonum vena Venusque :

Semper inhærebunt aurea tot monita.

Quin etiam coram velut aspersare videbor,

Et

Et dicam, Sic fert ora, manus, oculos :
Morumque effigies occurret, & illa suavi
Temperie lenis letaque serietas:
Illud nescio quid mentes inflectere præsens,
Et capere, vt magico saga ministerio.
Nec me deficiet quosuis accurrere Belgas,
Panula quosque teget, causia quosque teget,
Omnibus atque habitis post rebus, querere id vnum,
Dicite dum, Rectè LIPSIVS an ne valet?
Ingenueque oculos ipsi debere fatebor,
Atque adeo nexu & mancipio esse suum.
Euentura loquor: spirare absistite venti,
Nil vobis seritur, nil nebula aëria.
Sic longum mihi iter Dii fortunate viales,
Quod grauibz me angit sollicitudinibus:
Sic tutò Alpinas mihi sit transcendere rupes,
Et celo atque solo reddier Italia,
Pacataque olim patriâ carisque fruisçi,
Et cessare meis vsque Heliconiasin.

LACRYMÆ IN FVNERE

IVSTI LIPSI.

F*erales numeros & lamentabile carmen*
Ægro animo, nigrâque obseptus nube doloris
Ordior. An Cyrrham mihi fas atque antra mouere
Delia? an Aônias precibus ambire sorores?
Et ius & fas est. nec enim parua vmbra cietur;
Manibus, heu, lacrymas LIPSI damus, illius olim
Mystra Phœbe tui, atque tui, Polyhymnia, cætus.

P 3

Ergo

*Ergo seu rupes vos Thespia, siue biuertex
 Parnassus, doctæve tenent iuga sacra Heliconis,
 Seu nemorum ramosa domus, secretæque sanctæ
 Castalia, secreta animis gratissima vestris,
 Sufficite infando vocem ingeniumque dolori.*

*O nostrum quondam LIPSI decus! ô mihi cari
 Patris amate vicem, quis te rapit, heu, mihi liuor?
 Quis festinatis, heu, sic interceptis annis?
 Siccin' abis nostri fidus mirabile sæcli,
 Siccin' abis, nec te post vsurpare licebit
 Amplius hisce oculis? non auscultare loquentem,
 Et dignas adytis voces dimittere in aures?
 O Atlantiade, & cum virgine Phœbe patris, &
 Vos decuit, decuit vos intercedere iussis.
 Fatorum & vestro noxam defendere alumno:
 Quò nil Cecropiæ tulerunt præstantius arces,
 Nil Latium vetus atque nouum, nil Gallia triplex.
 Qui dignus Pyliæ cui contingere metas,
 Atque omni tandem posito senioque fituque
 Æsonis in morem reuirescere, siue Jolai.
 Saltim cygneam si vocem & iussa fuisset
 Excipere, atque aliquod supremo tempore fungi
 Triste ministerium: si pænos colligere ore
 Effugientem animam, caligantésque propinquâ
 Claudere morte oculos, mæstumve subire feretrum,
 Solamen tanto sit lenimenque dolori.
 Nunc est omni expers fomento plaga, nec vllâ
 Ad sanum coitura die: nunc prorsus in ima
 Viscera totum ensem & vitæ secreta recepi.
 Nec certè Egidei grauioribus externauit
 Lucibus interitus lædumque parentis acerbum,*

Quam

Quàm me nigra dies properatâque funera LIPSI.
 Nam quamuis nullâ consanguinitate propinquum,
 Hic me non alio complectebatur amore,
 Quàm si sanguis ego verè ipsius: omnia nobis
 Unus erat, quæ læua mihi simul omnia Diva
 Abstulit. O vbi nunc amor ille & cura paternæ
 O vbi spes, vbi votorum mensura meorum?
 Arx vbi præsidiumque meum? quo sospite onabam
 Toto animo, cælumque manu contingere rebar:
 Pampinus vt palmesque tener, cui grandior vlmus
 Firma pedamenta & ramorum fulcra ministrat,
 Mox animos tollit, mox dulcis cogitat vnas:
 Ah, quis apex animi nunc internuncius ibit?
 Quis dubio responsa dabit? quis fulgida cæcis
 Errorum in tenebris præpandet lumina menti?
 Quis varios agri sedabit pectoris astus
 Dulcibus alloquiis, postliminiôque reuersum
 (Si quando hoc voto Superis dammabimur aquis)
 Excipiet, blandisque premet mea colla lacertis?
 O cælum! ô tellus! ô salisipotens Neptune!
 Omnia mi periere, illi cùm lumen ademptum,
 Qui mihi lumen erat; iam nox manet atra dolorum,
 Omnia iam tristi mihi tempora felle madebunt.
 Nec me sacra iuuent, quorum percussus amore
 Antè fui; valeant mea quondam gaudia Musa.
 Tantùm flere lubet; luctum pro LIPSIO amabo,
 Et rudibus cantabo modis lacrymabile carmen,
 Quale vel Alciones in littoribus desertis,
 Vel sub populeâ modulatur Daulias umbrâ,
 Pignora cùm nido detraxit callidus auceps.
 Ipse cum socio Charites grege Fontigenarum

Tam

Tam cari capitis queritantur præcoque fatum
 Et gemitu & lacrymis & luctifond concentu,
 Castaliisque timent posthac ne fontibus humor
 Desit, & assuetas silua arida deneget umbras.
 Adde & Musarum comites, & quotquot ubique
 Virtuti Sophiaque litarunt, omnibus agrè est,
 Omnes excessu LIPSI tenerè illacrymarunt.
 At misera ingeminans lugubres Belgica lessos
 In calum & Superos liberrima verba profundit
 Dirumpitque sinus, nudataque pectora plangit,
 Aut deturpatos laniat sibi puluere crines,
 Luctu amens, tumuloque inconsolabilis hærens.
 Elysium contra Chaos & iucunda virecta
 Fortunatorum nemorum tanti hospitis ergo
 Letitiâ plausuque fremunt: hunc agmina stipant
 Semideum Heroum: hunc certatim vndeundique magna
 Aduolitant anima, mirabundeque pererrant
 Luminibus tacitis, sociumque adiungere gaudent:
 Haud aliter quàm cum feto patris edita busto
 Prodit auis, magni tendens per inania mundi
 Ad Ptolemæas Arabum de finibus oras,
 Alituum coit omne genus, solisque volucrem
 Attonita denso circum agmine conglomantur.
 Salve supremum Suadæ illibata medulla,
 Doctrina Sophiaque penus, clarissima prisci
 Fax aui, & veterum scriptorum acerrime vindex,
 Humano propè maior, & egregium indulgentis
 Natura specimen, LIPSI optime maxime salve,
 Supremumque vale, facilisque hos pectore ab imo
 Depromptos gemitus atque illatabile murmur
 Accipe; si mea non odiosa ingrataque quondam

Musa

*Musa fuit; si te mappam mittente, tuisque
 Auspiciis primùm spatia hæc decurrere cæpi.
 Accipe quod præstare Diis hîc manibus unum
 Officiosa potest pietas, quæ soluere iusta
 Mens ægra ac magno valet oblimata dolore.
 Posterius cùm me patriæ fors prospera reddet,
 Cottidie tua busta salutaturus adibo,
 Et benè, mi Doctor, repetam placidèque quiescas:
 Cottidie flores ferti simul atque soluti
 Plenis spargentur calathiscis, vrndæque felix
 Myrrhâ & Achemenio semper stillabit amomo.
 Semper apud memorem meritorum gratia stabit,
 Et sincera tui reuerentia. Non potes vllos
 Parca ferox magno fines præscribere amorì,
 Non potes; ipsa suis paret mens legibus, omni
 Libera hero, nullis docta inferuire lupatis.
 Quid libri? quid scripta? quis illis marmora & altos
 Pyramidum sumptus animosaque conferat æra?
 Hæc ferro, hæc flammâ fugitiuorumque caduca
 Ictibus annorum, nulla illis tempora, nullæ
 Sunt metæ: quæuis leget ac mirabitur ætas.
 Namque olim Genio sunt nata Diisq̃ue secundis,
 Sæpius & dio rore imbuit alma Iuuenta.*

Tantum est: nec istis de Herœ nostro, quod eò
 non pertineat, adiici quicquam decorè posse vi-
 deatur. Corollarij tamen vice attexam Elegeidion ad
 suauissimum & optatissimum fratrem meum: non
 musteum illud quidem atque recens, sed ante trien-
 nium, cùm in Italiam ex Hispaniâ traiceret, ad eum
 missum.

Q

missum. Discupio enim aliquod hîc exstare amoris
& grati in ipsum animi monumentum, qui tum artifi-
ci manu, tum acri certoque iudicio non parùm in
Electis me iuuit.

AD PETRVM PAVLLVM RVBENIVM
nauigantem.

Non sic Æmonia trepidauit mater Achillæ,
Cum Laërtiade cognitus indicio
Pro Menelaëâ sumpsit bella horrida causâ,
Et praeceps arces inuit ad Iliacas:
Non sic dilecti discrimine mota mariti
Penelope, Graia fama pudicitia,
Spumantem quoties Maleam atque Capharea saxa,
Joniiq̃ue audit tanta pericla maris:
Nec sic Ægæo posuit qui nomina ponto
De caro Thesei sollicitus capite,
Dum soluit patriis à littoribus Pyrae,
Androgeoneis manibus inferia:
Quàm modo magna tui diuexat cura meum cor,
O mihi vel luce hac frater amabilior.
Tyrrhenum te nunc parua trabe currere marmor
Et maris, heu, fluxa credere te fidei!
Nunc ubi ventorum vis horrida debacchatur,
Infestisque hiemant aquora sideribus.
Ah, gemat aeternum, qui primus, naue paratâ,
Ausus in immenso velificare salo.
Hinc nos ludibrium facti pelagique notique:
Hinc immatura mortis aperta via.

Hectora

*Hæciora qui magnum sæpè & Phrygia agmina contra
Inuictò steterat cum Telamoniade
Locrorum ductor, nimia vi mersus aquarum
Littoreis iacuit fæda rapina auibus.
Et tibi, quâ cunctis mortalibus antistabas,
Quid versutia, quid provida mens, Ithace,
Jonio in magno valuit? longè tibi longè
Tum fuit, heu, dolus & callida consilia.
Nec tibi litterulæ, mi frater, nec tibi quidquam
Vena vigorque acris proderit ingenij:
Nec manus artifices effingere docta figuras,
Ac vel Apelleis pingere par tabulis.
Diique Deæque omnes, qui celi lucida templa,
Qui terram colitis, qui mare nauigerum,
Et vos ante alios, Tyrrhenum quos penes æquor,
Ferte salutarem (namque potestis) opem.
Formidata rati defendite sidera, nimbos
Quæque solent, pelagi quæque ciere animos.
Æoliam rabiem metuat malè barbarus atrox,
Et cui non puræ sacrilegæque manus.
Ille nigri fremitum ponti horreat: ille minantes
In cælum fluctus pallidus aspiciat.
At tibi nec subitis quid peccet motibus Ausler
Nosse sit, & quantus detonet Oërión,
Nec miserâ tacito iam mussante arte pauore
Optatos trepidè querere Tyndaridas;
Sed ridente salo & modicè vibrantibus vndis
Leniter adspirans aura secunda ferat,
Grata coronatâ dum admotâ ad littora prorâ,
Æquareis votum dissoliatur heris.
En erit, ut veniat lux hæc properantibus horis,*

Q 2

Hic

Hic radiet niueis Delius alitibus?

En erit, vt fratri curram obuius, & venienti

Jucunda hæc manuum vincula vt iniiciam?

Tum mihi fulua Tagi venient sub tecta fluenta,

Eöique legam dona opulenta maris.

At nunc, heu, misero peracescunt omnia: nulla

Non mala, te rursum dum potior, patior.

Quin etiam studia hæc, quæis nil acceptius antè,

Et quasumque odi delicias animi:

Solis & ipse parùm, mihi crede, est lucidus orbis,

Luridaque obtusis cornibus ipsa soror:

Obscuri astrorum, quibus æther pingitur, ignes;

Ipsi etiam melli felis amaror inest.

CEN-

C E N S V R A,

PHILIPPI RUBENI Electorum Libros duos, eiusdemque ad IVSTVM LIPSIVM Poëmatia, ab eruditione & elegantia commendo, ac publicâ luce & lectione digna censeo. Antuerpiæ, Id. Nouemb. M. DC. VII.

Laurentius Beyerlinck S.T.L. Ecclesiæ Cathedralis Antwerp. Canonicus & Censor.

S Y M M A P R I V I L E G I I

ALBERTI ET ISABELLÆ CLARÆ EVGENIÆ, Archiducum Austriæ, Ducum Burgundiæ, &c. Serenissimorum Belgicæ Principum, Priuilegio cautum est, nequis *Philippi Rubeni Electorum libros duos, eiusdemque ad IVSTVM LIPSIVM Poëmatia*, præter voluntatem Ioannis Moreti, typographi Antuerpiensis, intra sexennium excudat, aut alibi excusa in inferioris Germaniæ ditiones importet, venaliave habeat. Qui secùs faxit, confiscatione librorum, & alia graui poena mulctabitur: vti latius patet in litteris datis Bruxellæ xv. Nouembris M. DC. VII.

Signat.

Buschere.

ANTVERPIAE,
EX OFFICINA PLANTINIANA,
Apud Ioannem Moretum.

MDCCVIII.

